Rudolf Steiner en de 'Belle Époque'

Marc van Delft

2e versie uit 2020

Inhoudsopgave

Deel 1

4 Woord vooraf - In Memoriam Reinbert de Leeuw
6 Inleiding
6 Mijn theorie over de 7 planeten-kunstperiodes
7 De visie van Emil Páleš
8 Het tijdperk van het ontstaan van de Antroposofie
8 Mijn lievelingswerken uit de periode 1908-1914 (-1917)
9 Kunst en cultuur van de 'Steinertijd'
10 Karma en Reïncarnatie en de tijdgeest van de Steinergeneratie
11 De betekenis van de Antroposofie in de cultuur
13 Een dubbele Michaelstijd – Emil Páleš
14 De Antroposofie is niet 'verouderd'
15 Het spirituele karakter van de kunst van het schone tijdperk
16 Het einde van de romantische periode
17 De 19e eeuw als de eeuw van 'Venus' (en Zon)
18 De visie van Emil Páleš op de romantische periode
21 De 20e eeuwse kunst als de kunst van 'Mercurius' en Mars
25 De strijd tussen Ahriman en Michael: De 1e wereldoorlog
29 H.P. van Manen over de betekenis van de 1e wereldoorlog
31 De generatie van voor de 1e wereldoorlog: De Wandervogel
34 De zoektocht naar het mysterie van de natuur
35 De dertiger jaren en de aanval van Sorat/Azura's
42 Rudolf Steiner en zijn tijd: De Michaelische Kunst-impuls
47 1861 - Het Geboortejaar van Rudolf Steiner
52 Het Einde van de "Belle Époque"
56 De ontwikkeling van de sociale wetgeving in het belle époque

Deel 2

59 Rudolf Steiner en "La Belle Époque": 1879 tot 1890
60 Rudolf Steiner en het "Belle Époque" van 1890-1900
65 HET JAAR 1900 en HET JAAR 1901
66 1902, 1903 en 1904 - Het Jaar van de Theosofie
67 1905 - Het jaar van de "Akasha-kronik"
67 1906 - de Mysteriedrama's van Wagner - Schuré & Steiner
68 1907 - De Geboorte van de organische architectuur
68 1908 - Het debuut van de grote rijzende sterren
69 1909 - De 1e expressionistische Meesterwerken
70 Het Hoogtepunt van de Westerse Cultuur: 1910 – 1914
71 1910 - Het jaar van de Vuurvogel en "De Poort van de Inwijding"
72 1911 - Het jaar van de Mysteriespelen & Petruschka
74 1912 - Het jaar van de Euritmie & Daphnis et Chloé
76 1913 - Het jaar van de "Sacre" en het 1e Goetheanum
78 1914 - Het jaar van "Mars" - Het begin van het "einde"
81 De Jaren 1915 - 1917: Het begin van het einde van de Romantiek
83 1917-1922/23: Het einde van het "schone tijdperk"
86 Na 1922 - De "toegift" van het schone tijdperk - 20e eeuws Modernisme
92 ANTROPOSOFISCHE BEGRIPPEN EN IDEEEN

Rudolf Steiner en de ‘Belle Époque’

Marc van Delft

Woord vooraf - In Memoriam Reinbert de Leeuw

Op 14 februari 2020 overleed op 81 jarige leeftijd de bekende musicus en dirigent Reinbert de Leeuw.
De kranten en televisie hebben uitgebreid aandacht besteed aan deze opmerkelijke pianist, dirigent, componist en pleitbezorger van hedendaagse muziek.
Ik heb toen een bericht rondgestuurd vanwege deze memorabele gebeurtenis, en bovendien had ik in een aantal krantenartikelen opmerkelijke dingen ontdekt waarvan ik vond dat dat vermeldenswaardig was.

Ik wees daarbij o.a. op een artikel in de Volkskrant waarin een uitspraak van Reinbert van Leeuw uit 1986 wordt aangehaald.

De Leeuw zei daarin het volgende:

“Ik ben altijd mateloos geïnteresseerd geweest in die periode van de laatromantiek, grofweg van 1880 tot 1914, soms was het haast een obsessie. Er is geen periode in de muziekgeschiedenis te bedenken waarin van het ene jaar op het andere zulke verpletterende stukken zijn geschreven.”

Dat was een constatering die mij uit het hart was gegrepen.
Het betreft de periode waarin ook Rudolf Steiner actief was.

Ik heb in het verleden uitgebreid onderzoek gedaan en paralellen ontdekt tussen het werk van Steiner en de ontwikkeling van de kunst-, cultuur- en muziekgeschiedenis, literatuur, architectuur, filosofie, etc.

De titel van dit werkstuk / boekje luidt:
“Rudolf Steiner en de ‘Belle Époque’.”

Het is het onderhavige boekwerkje wat hier voor u ligt, in de 2020-versie.

Ik schreef in mijn rondschrijven daarover het volgende:

“Dat gaat over de meest ongelooflijke periode van de wereldgeschiedenis, de fin de siècle, de ‘belle epoque’, de tijd van de Art Nouveau / Jugendstil,

Symbolisme, Folklorisme, Impressionisme, Expressionisme, Laatromantiek, etc.
Het gaat om de generatie, geboren rond 1860, de ‘Steiner-generatie’. (Rudolf Steiner leefde van 1861 tot 1925)
Als je ziet wie er toen geleefd hebben en wie er toen actief waren dan is het verbijsterend hoeveel genieën er in één tijd samen hebben geleefd, het is ook de tijd van de opkomst van de Theosofie en de Antroposofie, van Steiner, Debussy, Mahler, Couperus, Horta, Gaudi, Strawinksy, Ravel, Sibelius, Holst, Puccini, Scriabin, etc. *

Het is ook een zeer spirituele tijd, de Theosofie beïnvloedde ook veel kunstenaars in die periode, wat samenhangt met kunstvormen zoals het Symbolisme, Art Nouveau, Sprookjesboek-illustratiekunst, Impressionisme, Expressionisme, etc.

En vanaf 1900 ontstaat de antroposofie, Steiner begint met zijn voordrachten en boeken, dus in die tijd ontstaat ook de antroposofische kunst, organische architectuur, Steiners mysteriedrama's, euritmie etc.

Ik heb over die periode een boekje geschreven, en precies uitgezocht wat er in elk jaar is gemaakt, geschreven, gecomponeerd, gebouwd, geschilderd.
Als een parallel met het leven van Steiner die in dezelfde periode leefde en zijn boeken schreef en voordrachten hield.”

-In dit boekje vindt u dat vanaf bladzijde 59!

Imke Jelle van Dam, de oprichter en jarenlange leider en organisator van het Euritmie Impresariaat Nederland heeft mijn boekje als link op zijn website geplaatst, en ik heb in dit voorwoord (met enige aanpassingen) zijn inleiding hiertoe geciteerd.

Marc van Delft
& Imke Jelle van Dam
Februari / Maart 2020

---

* En van grootheden zoals: Van Eeden, Kloos, Prokofief, Satie, Schreker, Schönberg, Franz Marc, Janaceck, Richard Strauss, Respighi, Roussel, Delius, Vaughan Williams, Fauré, Dukas, Nielsen, Rachmaninow, Ives, Elgar, de Falla, Bartok, Schreker, Kodaly, Szymanowsky, Toorop, Prikker, Munch, Mucha, Mondriaan, Klimt, Delville, Rackham, Van Gogh, Strauven, Cauchie, Guimard, Perk, Leopold, A. Roland Holst, Rilke, Hesse, Morgenstern, Zweig, Tagore, Verlaine, Rimbaud, Wilde, Maeterlinck, Claudel, Yeats, Einstein, Freud, Jung, Lorenz, Planck, Ghandi, Berg, Webern, Monet, Tsjaikowsky, Rimsky Korsakow etc.

Inleiding

In dit artikel wordt de tijdsgeest van de tijd rond 1900 beschreven, de tijd waarin Rudolf Steiner, de filosoof die de Antroposofische beweging in het leven riep leefde en werkte.
Hij gaat mij erom aan te tonen dat de Antroposofie een uitvloeisel is van de tijdsgeest van het 'belle epoque' en dat deze wereldbeschouwing niet voor niets juist in deze tijd ontstaan is.
Ik wil aantonen dat de Antroposofie een onderdeel is van al het machtige en geïnspireerde wat we in dit tijdperk vinden in kunst en cultuur, dat het uit deze tijd en impuls voortkwam en er een innige verwantschap mee heeft.
Mijns inziens is deze tijd een culminatiepunt van de geestesgeschiedenis van de Westerse cultuur, een toppunt, een hoogtepunt, met als apotheose het ontstaan van de Antroposofie, wat samenvalt met het ontstaan van de mooiste, beste, meest hoogstaande en diepzinnige meesterwerken in muziek, kunst en cultuur.
De Antroposofie was er een equivalent van.

De eigenlijke beschrijving en opsomming van alles wat er zo tussen 1880 en 1920 is ontstaan, parallel met het leven van Steiner, dat had ik veel eerder geschreven en maakte deel uit van een langer boekwerk waar ik in die tijd mee bezig was.
Dat gedeelte heb ik er tussen uit gelicht zodat het in dit boekje kan worden gelezen.
Het vormt het 2e gedeelte van dit boekwerkje.

Dat maakte het noodzakelijk om hier aan vooraf gaande een inleiding te schrijven zodat het erop volgende begrijpelijk werd.

Hieronder volgen dan deze inleidende hoofdstukken, voordat het eerder geschreven gedeelte zal volgen.

Natuurlijk heb ik later weer nieuwe dingen ontdekt die ik dan alsnog in dit boekje zal vermelden, veelal geplaatst in blokjes.

Mijn theorie over de 7 planeten-kunstperiodes

Belangrijk te vermelden is mijn theorie, die ik in de jaren '90 ontwikkelde en omvormde tot een grootscheepse dia-cursus, met opgenomen teksten en muziek.
Mijn theorie was dat men in de kunst- en muziekgeschiedenis, in de stemming en het karakter van de verschillende kunstperiodes, vaak in zekere zin de stemmingen en karakters van de 7 planeten kan ervaren.
Die indeling loopt van de Gotiek [Saturnus] tot de 21e eeuw [maan].

In dit boekje kan ik daar niet dieper op ingaan, maar ik wil wel mijn indeling vermelden:

1/ Middeleeuwen/Gothiek: Saturnus;
2/ Renaissance-Barok: Jupiter;
3/ Barok-18e (19e) eeuw: Mars;
4/ 18e eeuw (classicisme): Zon;
5/ Romantiek (18e-19e-20e eeuw): Venus;
6/ Modernisme (20e eeuw): Mercurius;
7/ 20e-21e eeuw: Maan.

Dit gaat samen met de bloei, een nieuwe impuls en soms ook de 'volwassenwording' van de verschillende kunstvormen:

1/ Architectuur;
2/ Beeldhouwkunst;
3/ Schilderkunst;
4/ Muziek;
5/ Literatuur, poëzie, drama;
6/ dans- en bewegingskunst;
7/ Levenskunst / karmakunst.

(Bv.:1/kathedralenbouw;
2/Michelangelo;
3/Rembrand;
4/ Bach-Mozart-Beethoven)

De visie van Emil Páles

Later ontdekte ik echter de visie van Emil Páles, die zich baseert op de zeven planeten-aartsengel-tijdperken.
Deze visie van Steiner en Trithemius von Sponnheim van perioden van 354 jaar, waarbij in 1879 het Michaels-tijdperk begint, daar had ik persoonlijk nooit zo veel affiniteit mee, maar Emil Páles gaat ook uit van een ander ritme, namelijk van tijdperken van 72 jaar, waardoor deze visie veel beter klopt met de feiten van de kunst-, muziek- en gewone geschiedenis.
En het bleek bovendien dat door deze visie het verschijnsel van de tijdgeest-verandering van de 'belle époque' [de 'duizelingwekkende jaren'] naar de 'Nieuwe zakelijkheid' na de 1e wereldoorlog veel beter te verklaren was.
Daarom heb ik in deze nieuwe versie van dit boekwerkje [2020] de visie van Emil Páles ook in dit boekje verwerkt.
Zie het vervolg van dit boekje voor meer informatie daarover.
De opmerkingen die ik daarover tussendoor maak staan veelal in blokjes.

Het tijdperk van het ontstaan van de Antroposofie

Als we naar de geschiedenis kijken kunnen we bepaalde perioden onderscheiden die naar het lijkt tijdperken waren waarbij de mensheid overladen werd met vruchtbare creatieve ideeën, waarin grote kunstenaars leefden die ons een overdaad aan grote kunstwerken nalieten, waarin grote denkers, wetenschappers, componisten, architecten, dichters, schrijvers, filosofen, etc. leefden.

Misschien kan men erover spreken, om het met de natuur te vergelijken, dat er misschien tijden zijn van 'eb' en 'vloed' van creativiteit in de westerse cultuur.

Het was mij altijd al opgevallen dat de periode vlak voor de 1e wereldoorlog, vooral tussen 1908 en 1914 (een aantal grote werken werden voltooid rond 1917…) een tijdperk was waarin een culminatie plaatsvond waarbij een aantal ongeëvenaarde muzikale meesterwerken aan de mensheid werden geschonken. Behalve ongekende meesterwerken (meestal de beste en fraaiste en meestal ook de meest geliefde werken van de genoemde componisten) werden ook veel van mijn *lievelingswerken*, en wellicht de lievelingswerken van vele anderen in die tijd geschapen:

Mijn lievelingswerken uit de periode 1908-1914 (-1917)

-*De 3 vroege balletten* van *Strawinsky*, (*Vuurvogel, Petrouschka, Sacre*),
-'Erwartung', 'Die glücklige Hand', de 'Gurrelieder', pianostukken opus 11 en 19, en 'de 5 orkeststukken' van Schönberg,
-De vroege werken van Webern,
-'Gaspard de la nuit', 'Ma Mère l'Oye', de 'Rhapsody Espagnol' en *'Daphnis et Chloé'* van *Ravel*,
-'Elektra' van Richard Strauss,
-De *preludes (2 banden)* en *'le mystère de st. Sebastien'* van *Debussy,*
-*'Poèm l'Extase'* en 'Prometheus' van *Scriabin*,
-'14 Bagatellen', het 1e strijkkwartet, *'Hertog Blauwbaards burcht'*, 'de Houten prins' van *Bartok*,
-De *4e* en de *5e symfonie*, 'Nightride and sunrise', *'Luonnotar'* en *'Oceaniden'* van *Sibelius*,
-*Holst's* 'Choral hymn of the rigveda', en *'The Planets'*,
-'Die ferne Klang' van Schreker,
-*Prokofief* : *'Skytische suite'*,
Nielsen: 4e symfonie (de onuitblusbare),
-*Respighi*: *'Fontana di Roma'*,
-Ives: 4e symfonie,
-*Vaughan Williams*: *2e symfonie*….

En dit is dan nog alleen maar wat er op het gebied van de muziek in die jaren werd gecreëerd!

Kunst en cultuur van de 'Steinertijd'

Ik had er eens een keer een gesprek over met mijn toenmalige vriend Jaap Boeisma, musicoloog, pianist van de eurithmie-academie, en evenals ik geïnteresseerd in de Antroposofie.
Deze merkte op dat de componisten en andere kunstenaars uit deze periode van dezelfde generatie waren als Rudolf Steiner, de filosoof die de antroposofische wereldbeschouwing rond dezelfde tijd in de wereld bracht.

Steiner leefde van 1861-1925, en gaf tussen 1900 en 1924 ongeveer 6000 voordrachten.

In dezelfde tijd dat bovengenoemde componisten hun ongeëvenaarde meesterwerken creëerden schreef Steiner zijn belangrijkste boeken, hield zijn belangrijkste voordrachten en creëerde hij de antroposofische kunst-impulsen.

Tussen 1910 en 1913 schreef Steiner 4 toneelstukken, de zg. 'mysteriedrama's', in 1912 creëerde hij de Eurithmie, en gaf rond dezelfde tijd impulsen voor vernieuwing van de schilderkunst, de architectuur, de beeldhouwkunst, literatuur, spraakkunst, toneel, poëzie en hield voordrachten over het wezen van kunst en muziek.

Jaap en ik hadden het idee dat het geen toeval kon zijn dat een dergelijke culminatie van geïnspireerde meesterwerken, niet alleen op het terrein van de muziek, maar ook op het terrein van de literatuur, architectuur, beeldhouwkunst, wetenschap, schilderkunst, danskunst etc. samenviel met het ontbloeien van de antroposofische beweging.

Literatuur:
Frederik van Eeden, Kloos, Gorter, Perk, Leopold, Boutens, Couperus, Adriaan Roland Holst, Rilke, Thomas Mann, Stefan George, Christian Morgenstern, Franz Kafka, Hermann Hesse, Tagore, A. Rimbaud, Verlaine, Maeterlinck, P. Claudel, G. Appolinaire, W. B. Yeats, O. Wilde, E. M. Forster etc.

Architectuur:
Horta, Gaudi, Strauven, Cauchie, v.d. Velde, Guimard, Fr. L. Wright, Steiner, Berlage etc.

Beeldhouwkunst:
Rodin, Camille Claudel ea.

Wetenschap:
Freud, Jung, Röntgen, Einstein, Lorentz, Planck (de relativiteitstheorie), etc.

Schilderkunst:
Franz Marc, Mondriaan, Kandinsky, Picasso, Monet, Cézanne, Klimt, Mucha, Toorop, Munch, von Stuck, Rackham, Expressionisme, Impressionisme, Symbolisme, Kubisme, Futurisme, Vitalisme, sprookjesboek-illustratiekunst, Elfenschilderijen, Jugendstil etc.

Danskunst:
Diaghilew (als organisator van de 'Ballet Russe'), Fokin, Nijinsky, A. Pavlova etc.

Karma en Reïncarnatie en de tijdgeest van de Steinergeneratie

In de antroposofische wereldbeschouwing gaat men ervan uit dat de mensheid zich geestelijk evolueert door middel van karma en reïncarnatie. Wij allen reïncarneren ons om geestelijk mee te evolueren met de mensheid als geheel, die zich geestelijk steeds hoger ontwikkelt, maar dat alleen maar op aarde kan doen door in een aards lichaam geïncarneerd allerlei ervaringen op te doen. In ieder tijdperk heeft elk individu meerdere incarnaties om mee te evolueren met de mensheid als geheel. Daarnaast heeft ieder individu echter een persoonlijk karma, zodat het ontwikkelingsniveau ook individueel verschillend is.

Men kan echter ook spreken van een 'groepskarma', onder invloed van de tijdgeest. In een bepaald tijdperk kan een groep mensen samen in dezelfde tijd incarneren die een bepaalde verwantschap en taak in een bepaald tijdperk heeft. Mensen uit een bepaalde generatie kunnen bv. veel overeenkomsten met elkaar vertonen, bv. de generatie van de 'hippiebeweging', de jaren '60 van de 20e eeuw.

In de geestelijke wereld is het zo dat die mensen 'het dichtst bij je zijn', niet degenen die stoffelijk dichtbij waren (bv. je buren), maar degenen die 'geestelijk' aan je verwant zijn, geestelijk 'dichtbij'.

Jaap omschreef het zo, ten aanzien van de 'Steiner-generatie' (geboren rond 1860, zoals bv. Debussy, Sibelius, Mahler, Couperus, Gaudi, R. Strauss, Puccini, van Eeden, Toorop, Horta, e.v.a.) dat de incarnatie van een zo groot genie en geestelijk verlichte persoonlijkheid als Steiner bewerkstelligd heeft dat mèt hem een groot aantal andere grote genieën 'aangezogen' werden om rond dezelfde tijd ook op aarde te incarneren….

Zo zien we dan in de jaren vlak voor de 1e wereldoorlog een culminatie van creativiteit, van geïnspireerde meesterwerken, van een soort kunst en muziek die behalve uitmunt door schoonheid en zeggingskracht, ook vaak diepzinnig en spiritueel getint is.

De betekenis van de Antroposofie in de cultuur

We zien in de huidige tijd dat de Antroposofie helaas nooit een cultuurfactor van groot belang is geworden. Er is maar een klein aantal mensen, veelal behorende tot de 'intelligentia', die zich actief bezig houdt met de Antroposofie.

We kunnen echter stellen dat de kwaliteit van iets niet bepaald wordt door de hoeveelheid mensen die zich ermee onledig houdt.

Verder staat de Antropsofie, oftewel de esoterisch geestelijke benadering van de wereld nog in de kinderschoenen, dus het valt te verwachten dat deze benadering van de wereld in de toekomst nog in belang zal toenemen.

Er zijn echter ook mensen die zeggen: De Antroposofie is verouderd. Steiner is overleden in 1925, het is allemaal ouwe koek, 19e eeuws, al bijna een eeuw oud, en 'we' zijn allang verder met wetenschap en filosofie.

Voor deze mensen is dit boek eigenlijk bedoeld.

Wat ik namelijk in dit schrijven wil aantonen door middel van een tijdgeest-vergelijking is dat het feit dat Steiner in deze tijd van het 'fin de siècle' leefde en in die tijd de Antroposofie heeft gecreëerd ***nu juist*** *zegt* van wat voor *grote waarde* en betekenis het heeft voor het mensdom, de cultuur en de toekomst.

Ik zou zelfs erover willen spreken dat men zou kunnen zeggen dat in dit tijdperk, ca. 1880-1920, met als culminatie de tijd van ca. 1905-1915 een *lawine* van waardevolle, hoogstaande en voor de toekomst belangrijke impulsen in de Westerse cultuur is verschenen, waarvan de Antroposofie de spiritueel-filosofische component was.

Men kan de Antroposofie niet geïsoleerd zien van de gehele cultuur en tijdgeest, het was een typisch uitvloeisel van deze tijd en tijdgeest, maar ***dat pleit eerder vóór als tegen de Antroposofie***, omdat men kan stellen dat *alles* wat in dit tijdperk aan de mensheid werd geschonken van een zodanige waarde en belang was dat het op dezelfde wijze als de Antroposofie niet verouderd of gedateerd is!

Men zou kunnen zeggen: De boeken van Steiner hebben dezelfde eeuwigheidswaarde als de preludes van Debussy, de 'Sacre' van Strawinsky, 'Daphnis et Chloé' van Ravel, de 4e en 5e symfonie van Sibelius, 'Hertog Blauwbaards burcht' van Bartok etc.

Dit zijn meesterwerken van een dermate hoge kwaliteit, muzikale zeggings-kracht en diepzinnigheid en originaliteit dat veel andere werken erbij in de schaduw staan…
'Verpletterend' volgens Reinbert de Leeuw!!

Deze werken behoren nog steeds tot de meest geliefde werken van het concert-repertoire, en als zij worden uitgevoerd is dat altijd ‘een belevenis’, als men de kans krijgt om deze werken van allure live mee te mogen maken!

Men hoeft maar een aantal werken uit deze periode van dezelfde componist te vergelijken met werken van deze componist die uit een andere periode stammen. Vergelijk ‘Daphnis’ van Ravel met de ‘Bolero’ of ‘La Valse’, vergelijk de ‘Sacre’ van Strawinsky met ‘het concert voor piano en blazers’, vergelijk de preludes van Debussy met de vioolsonate, vergelijk ‘Elektra’ van R. Strauss met ‘Intermezzo’, vergelijk ‘Erwartung’ van Schönberg met het pianoconcert, vergelijk ‘Poèm l ‘Extase’ van Scriabin met zijn 1e symfonie, ‘Hertog Blauwbaards burcht’ van Bartok met het 1e vioolconcert of zijn 6e strijkkwartet, vergelijk Prokofiefs ‘Skytische suite’ met zijn 6e symfonie…

Wie al deze werken kent moet toegeven dat de werken uit eerdere of latere tijd wellicht misschien ook wel ‘meesterwerken’ zijn, maar dat ze veelal de allure, de grootsheid en het overweldigende missen wat uit de werken spreekt die in de periode 1905-1915 zijn ontstaan…

Mijn muziektheorieleraar Jurrien Sligter vertelde b.v. dat toen hij voor het eerst van zijn leven de ‘Sacre’ van Strawinsky live op een concert hoorde, hij na afloop bemerkte een hele droge keel te hebben. Hij was zo verpletterd en onder de indruk van deze ervaring dat hij gedurende het gehele stuk was vergeten te slikken…
Ik kan me niet voorstellen dat hem dat bij het aanhoren van bv. ‘de symfonie in C’ of ‘Pulcinella’ zou zijn overkomen…

Wat men over de kwaliteit en het overweldigende van deze meesterwerken kan zeggen, is, dat men ze als equivalent zou kunnen zien met de inhoud van de openbaringen van Steiner die hij in dezelfde tijd via zijn boeken en voordrachten aan de mensheid voorlegde.

Wanneer men het werk van Steiner bestudeert kan men op dezelfde wijze onder de indruk geraken over de zeggingskracht, het belang, de veelzijdigheid en de genialiteit van datgene wat Steiner in die jaren aan belangwekkende inzichten aan de mensheid heeft geopenbaard.

Men krijgt de indruk dat er in die tijd een soort iets in de tijdgeest werkte wat het mogelijk maakte dat vanuit de geestelijke wereld de meest overweldigende dingen en ideeën aan de mensheid geopenbaard konden worden.

Men kan, als men bv. de partituur van de ‘Sacre’ bestudeert, van ‘The Planets’, ‘Daphnis’, of ‘Erwartung’, zich verbijsterd afvragen hoe het in godsnaam mogelijk was dat deze componisten zulke onbegrijpelijk overweldigende geniale muziek konden schrijven.

Reinbert de Leeuw heeft het over VERPLETTERENDE STUKKEN!

Waar haalde Strawinsky het vandaan, terwijl hij in 1912 in een klein hotelkamertje aan het meer van Genève aan de piano de ‘Sacre’ componeerde? Het gaat werkelijk je verstand te boven !
Hoe is het mogelijk dat iemand zó geïnspireerd kon zijn??
Waarom heeft hij daarna nooit meer zo’n geïnspireerd stuk geschreven?

Er moet in die tijd iets geweest zijn waardoor het mogelijk was dat zowel in dezelfde tijd Strawinsky zijn inspiratie voor de Sacre, Ravel voor zijn ‘Daphnis’, Debussy voor zijn preludes, Schönberg voor zijn ‘Erwartung’ ontvingen…

En dat viel samen met de tijd dat Steiner de meest geniale en belangwekkende inzichten aan de mensheid kon openbaren !

Je krijgt de indruk dat er in die tijd iets enorm machtigs onder de mensen werkte, een zegenrijke inspiratie die tegelijkertijd zowel Steiner, als Ravel, als Strawinsky, als Debussy als Schönberg en vele andere schrijvers en kunstenaars het meest geweldige inblies wat maar mogelijk was !

Men krijgt de indruk dat een poort opengegaan was van de geestelijke wereld. Vanuit de Platonische ‘Ideeënwereld’, waaruit alle ideeën stammen die via kunstenaars en geleerden in onze cultuur vloeien, kwam een vloedgolf van inspiratie, en deze vloeide niet alleen maar de geest van Steiner binnen, maar tegelijkertijd ook in alle grote kunstenaars en geleerden uit die tijd…

Een dubbele Michaelstijd –Emil Pales

Michael wordt ook wel eens de beheerder van de ‘kosmische intelligentie’ genoemd. Het is mogelijk dat deze stroom van inspiratie mogelijk werd doordat in 1879 het grote Michaelstijdperk was aangebroken en Michael als tijdsgeest het mogelijk maakte dat vanuit de geestelijke wereld al deze ideeën en inspiratie de zielen van deze kunstenaars en geleerden bereikte… (zie later meer over Michael)

Misschien kan men zeggen dat Michael de kosmische intelligentie uit de Zonnesfeer liet uitstromen en daarvoor Steiner gebruikte als zijn spreekbuis of medium, maar dat tegelijkertijd een heleboel andere voor deze inspiratie openstaande zielen in deze stroom werden meegenomen….

Volgens Rudolf Steiner en Trithenius von Sponnheim is er sprake van planeten-aartsengelen-tijdgeest-tijdperken.

Er zijn volgens Steiner 7 aartsengelen gerelateerd aan 7 planeten die ieder een periode van 354 jaar een tijdperk als tijdgeest inspireren en beïnvloeden.

Het tijdperk van de Zonne-aartsengel Michael begon in 1879, en werd voorafgegaan door een Gabriel- ofwel Maan-tijdperk, die volgens Sponnheim in 1525 was begonnen.

Nu heeft een Slowaakse schrijver hier een studie van gemaakt en deze heeft ontdekt dat er naast deze periodes van 354 jaar ook een ander ritme is van planeet-perioden van 72 jaar.
Als ik het goed heb begrepen is dit ritme al door de Babylonische astrologen / wijzen vastgesteld, en die 72-jarige ritmes gelden nog steeds, al sinds 2907 vc. en volgens Emil Pales kloppen deze samenhangen verbijsterend goed.

Ik kan iedereen aanraden zijn boekje te lezen:"

Emil Páles DIE SIEBEN ERZENGEL Sophia Verlag, Bratislava, 2007; ISBN 978-80-9680-45-8-0

En wat blijkt nu?

De verbijsterende en duizelingwekkende periode van 1880-1917 blijkt een DUBBELE MICHAELSTIJD TE ZIJN !!!!

Volgens Páles is er namelijk tussen 1845-1917 een 72-jarige Michaelstijd !!

Dus de beide Michaelsperiodes vallen samen tussen 1879 en 1917 !

Aldus: 1879-2234 & 1845-1917 - 1879-1917 = een verdubbeling !

Men kan zich namelijk afvragen:
Als die kunstenaars, schrijvers, denkers, componisten etc. en Steiner onder invloed stonden van Michael in de periode 1880-1917, hoe kan het dan dat die duizelingwekkende periode na 1917 stopt en er een veel minder geïnspireerde periode aanbreekt?

Welnu, volgens Páles begon in 1917 ook een andere Planeten-tijdgeest-aartsengel te werken, namelijk die van de periode tussen 1917 en 1989, een periode van 72 jaar, en dat was de MARS-aartsengel SAMAEL, een wezen dat zelfs in allerlei religies en occulte tradities als een soort duivel of gevallen engel wordt gezien! Namelijk in de Joodse godsdienst wordt Malachiem / Samael gezien als een duivel of gevallen engel.
Mars veroorzaakt vaak oorlogen [als God van de oorlog] en door de mars-kleur rood heeft hij ook duidelijk Luciferische trekken.
De periode tussen 1917-1989 wordt ook gekenmerkt door 2 wereldoorlogen, de koude oorlog, en vaak gruwelijke en bloeddorstige militaire dictaturen en fascistische regimes, zoals in Duitsland [nazisme], Italië [fascisme], Rusland [Bolsjewisme, Stalinisme], China [Maoisme], Cambodja [Polpot, de rode Kmer], Chili [Pinochet], Argentinie [Videla], en door revoluties [1917-Rusland, 1918, 1924 en 1933-Duitsland, 1922-Italie, 1956-Hongarije, 1958-Cuba, 1968-Praagse lente / studentenrevoluties, en tenslotte: 1989-de val van de muur, etc.]

Typisch marciaal aan de tijdgeest en de kunst van na 1917 is ‘de nieuwe zakelijkheid’, de ‘Art deco’, wolkenkrabberbouw, moderne architectuur, Berlage, Marsman, Bordewijk, expressionisme, futurisme, de avant garde-kunst, = protestkunst, ‘de rode vrouwen’, Provo’s, stakingen, de rode partijen, het socialisme, de arbeiders-protesten, de krakersbeweging, etc.

Men kan zich voorstellen dat er naast de invloed van het grote Michaelstijdperk vanaf 1879 nu vanaf 1917 (of eerder) ook een mars-invloed kwam die de inspirerende invloed van Michael heeft af gezwakt en het totale karakter van de cultuur heeft veranderd.

Maar in de periode 1880-1917 was de Michaelsinvloed nog niet vertroebeld door Samael, maar was hij zo sterk door die dubbele Michaels-invloed, dat dat een mogelijke verklaring zou kunnen zijn voor de verbijsterende rijkdom, hoge kwaliteit en allure en grootsheid van de kunst en cultuur van het **dubbele Michaelstijdperk**!!!

De Antroposofie is niet ‘verouderd’

Kortom, men kan zeggen: Niet zonder toeval is de Antroposofie onstaan in dezelfde tijd als dat vele andere geniale kunstenaars en geleerden de meest belangwekkende ideeën en inspiratie ontvingen.

Bijna alles wat in die tijd ontstaan is aan bekende cultuuruitingen, lijkt van een overweldigende grootsheid en geïnspireerdheid en van een enorm belang te zijn.

De Antroposofie bagatelliseren als zijnde ‘verouderd’ of ‘oudbakken’ is als het bagatelliseren van alle grote meesterwerken en kunstwerken uit die tijd.

De hoge kwaliteit van deze werken bevestigt a.h.w. de hoge kwaliteit van de Antroposofie, ofwel: de hoge kwaliteit van datgene wat die tijd ons bracht.

Zo schoon als Ravels ‘Daphnis’ is, zo overweldigend als de ‘Sacre’, zo ‘waar’ en belangwekkend is de inhoud van de Antroposofie….

Niet alleen waren deze werken die tesamen met de Antroposofie zijn ontstaan enorm overweldigend van kwaliteit en muzikale zeggingskracht, veel van de kunst uit die tijd is ook spiritueel van karakter, wat evenzeer op een equivalent met de Antroposofie wijst…..

Deze kunst was evenzo spiritueel als de Antroposofie zou men kunnen zeggen…

En natuurlijk werd dit voorafgegaan door de Theosofie, bv. ‘De Geheime leer’ van Blavatsky ontstond in de 80er jaren van de 19e eeuw! [publicatie; 1888]

Het spirituele karakter van de kunst van het schone tijdperk

De Laat-romantiek, het 'belle époque', 'het schone tijdperk', ofwel het tijdperk wat we ook wel eens de 'fin de siècle' noemen (ca. 1880-1920) was het tijdperk van de mysteriedrama's (Debussy: 'Le martyre'; Bartok: 'Hertog Blauwbaard'; Steiner, Schuré, voorafgegaan door Wagners 'Parsifal')…

Van een grote invloed op de kunst was de Theosofische beweging. Scriabin was bv. een theosoof wat zich uitdrukte in zijn mysteriemuziek en we vinden het sterk in het Symbolisme, etc.

In het Impressionisme en de Jugendstil drukt zich een spirituele zoektocht uit naar de mysteries en krachten die achter de levende natuur werken, zich uitdrukkend in de vormen van de plantenwereld (Jugendstil), in de wereld van de wind en het water, de nevels etc. (Impressionisme)

In het Expressionisme in de schilderkunst (Kandinsky, Franz Marc) en de abstracte kunst drukt zich een zoektocht uit naar de 'geestelijke', de 'abstracte' wereld, de onzichtbare, niet-naturalistische wereld die zich in de kunst wil uitdrukken…

In vele verschillende takken van kunst ziet men een zoektocht naar het mysterieuze, het onstoffelijke, het geestelijke, mysterie-inwijdingswijsheid, mede onder invloed van het Oosters Exotisme en de Oosterse filosofieën en Oosterse kunstvormen die in de Theosofie en later ook in de Antroposofie tot uiting komen.

We vinden invloed vanuit India, Java, China, Japan etc.
Debussy laat zich bv. inspireren door gamelanmuziek, de Jugendstil door Oosterse kunst, het Symbolisme door Oosterse bloemen en –symboliek etc.

Het einde van de romantische periode

In de kunst- en muziekgeschiedenis kan men erover spreken dat het hier om het 'Laat-romantische tijdperk' gaat, indien men de 19e eeuw als de eeuw van de romantische kunst aanmerkt.

In de muziekgeschiedenis gaat men ervan uit dat de 19e eeuw de eeuw van de Romantiek is, die weer uit 3 onderafdelingen bestaat:

Vroeg-romantiek (1810-60),
Hoogromantiek (1850/-60-1890)
Laat-romantiek (1880-1920).

Het begin van de 20e eeuw is een overgangsperiode waarbij impulsen van de Late Romantiek en andere impulsen zoals Folklorisme, Exotisme, Verisme en Impressionisme die in de 19e eeuw ontstonden samenvallen met een tijdperk

waarbij deels revolutionaire 20e eeuwse kunstimpulsen opdoemden zoals het Expressionisme, futurisme, 20e eeuws folklorisme, Primitivisme, Neo-klassisisme etc.

In de beeldende kunst lijkt het 20e eeuwse Modernisme al vroeger de kop op te steken (bv. van Gogh, voorloper van het Expressionisme).

Rond 1900 zien we een enorme hoeveelheid stijlen en –ismen waarbij impulsen van de 19e eeuwse Romantiek en andere 19e eeuwse richtingen zich vermengen of gelijktijding met de vroege vormen van 20e eeuws Modernisme te vinden zijn: Impressionisme, Expressionisme, Symbolisme, Futurisme, Dada, Jugendstil, sprookjesboek-illustratiekunst, de late Pre-Rafaelieten, naturalisme, kubisme, organische architectuur, etc.

De 19e eeuw als de eeuw van 'Venus' (en Zon)

In mijn theorie over de verschillende kunstperiodes heb ik een hypothese ontwikkeld waarbij iedere eeuw gekleurd wordt door een bepaald basiskarakter wat men kan omschrijven als een 'planetenkarakter'.

In mijn theorie is het basiskarakter van de Romantische periode een 'Venus-karakter', d.w.z. Venus is de godin van de liefde, van de verliefdheid.
Deze periode is vernoemd naar haar basiskarakter, namelijk: 'Romantiek', 'Romance', 'romantische gevoelens' duidt op verliefdheid, het verlangen.
Basiskarakter is: 'Sehnsucht', 'verlangen', het 'dort wo du nicht bist, ist das Glück'…
Het meest essentieel romantische werk is dan bv. 'Tristan und Isolde' van Wagner.

Venus is ook de godin die de mens inspireert tot kunst, tot schoonheid, tot de dans, tot muziek, dichtkunst, schilderkunst, tot al het schone en aangename.
Typisch voor Romantische kunst is de 'muze', een schone jonkvrouwe die de kunstenaar tot grote kunst inspireert, zoals Wagner met zijn Mathilde Wesendonck, Schumann met zijn Clara, etc.
Veel Romantische kunstenaars sterven op jonge leeftijd, in de door het Venus-element gekleurde leeftijdsfase van jonge, verliefde minnaar, zoals Schubert, Schumann, Mendelssohn, Chopin, Nadia Boulanger, Pushkin, Shelley, Byron, Wolff, Franz Marc, etc.
Venus is ook de schoonste godin, wat impliceert dat 'Venus-kunst' ook esthetisch gezien de 'mooiste' kunst is.
Afgezien van wat voor smaak iemand heeft is het toch wel duidelijk dat de schoonheid en verfijning die in bv. de Jugendstil, de kunst van de Pre-Rafaelieten, de sprookjesboek-illustratiekunst van rond 1900, het symbolisme, een schilder als Moreau etc. wordt bereikt wellicht de historici ertoe

geïnspireerd heeft om hier over het 'belle époque' te spreken, het 'schone tijdperk'…
Afgezien van iemands persoonlijke smaak, kan men er wellicht over spreken dat veel van de kunst van rond 1900 vergelijkbare kwaliteiten (hoedanigheden) heeft als een lieflijk jong meisje in de 'Venusleeftijd', de leeftijd van ca. 14-28 jaar, de kwaliteiten van teerheid, gratie, bevalligheid, lieflijkheid, snoezigheid, etc.
De bloemen, vlinders, libellen, de elfjes, schattige jonge meisjes in mooie jurken, de mooie jongens met de mooie-meisjesgezichten, dat alles zijn typische Venus-thema's die we hier veelvuldig tegen komen.

Deze soort van 'etherische', lieflijke en wellicht soms zoetelijke Venus-esthetiek vinden we ook min of meer in de antroposofische schilderkunst (de etherische sluierschilderijen, geïnspireerd door Turner en het Impressionisme) en andere antroposofische kunstvormen, in de Eurithmie, (een soort etherische elfjes lijken ze wel…) wat zich voortzet gedurende de 20e eeuw en wat we ook terugvinden bij andere voortzettingen van de romantische esthetiek zoals Sulamith Wülfling, en later ook in de New Age-kunst en bv. het 'magisch realisme' etc.

Niemand kan ontkennen dat een meisje (of jongen) in de Venus-leeftijd op haar mooist is. Wie een schilderij van een lieflijke jonkvrouw van een Pre-Rafaelitische schilder beziet moet toch wel bekennen dat de schoonheid, bekoorlijkheid en tederheid die zo'n schilderij op kan roepen overeenkomst vertoont met de muziek die in romantische liederen of symfonieën (of bij bv. Debussy) 'verliefdheid' of 'verlangen' probeert uit te drukken…

De Romantische muziek is de muziek die in vergelijking met andere periodes, bv. Middeleeuwen of Renaissancemuziek, het rijkst is aan verschillende stemmingen en extreme stemmingscontrasten, van woede, pathos, wanhoop, extatische vreugde, hemelshoge juichende vervoering, somberheid, dodelijke bedroefdheid, berusting, humor, ondeugende speelsheid, verlangen, hoop, heroïsche grootsheid, etc.
Ook dat is een overeenkomst met de mens in de 'Venus-periode', de pubertijd en adolecentie. 'Himmelhoch jauchzend' en 'zum Tode betrübt', zo zijn vaak de jongelui in deze leeftijdsfase, extreme verliefdheid, idealisme, overweldigende gevoelens die tot zelfmoord kunnen leiden etc. is karakteristiek voor deze 'Sturm und Drang'-leeftijdsfase.

Ook is het de leeftijdsfase van de revolutionair, de opstandeling, zoals bv. zo duidelijk was in de 20e eeuwse Hippietijd, de tijd van de studentenrevoluties. Ook dat vindt zijn equivalent in de 19e eeuw, die vanaf de franse revolutie bij uitstek de eeuw van de revoluties was: 1830, 1848, 1917, etc.

Volgens Steiner valt ook 'mystiek' onder Venus. Dat zou het sterk spirituele karakter kunnen verklaren van de Laat-romantische periode.

Mystiek betekent dat men wordt als een bloem, als een graalsschaal, die het licht, het bloed van Christus of de inspiratie die van boven komt opvangt…

Zo zijn er vele overeenkomsten aan te wijzen tussen Venus en de kunst en cultuur van de Romantische periode.

Het fin de siècle is echter ook een tijdperk van de opdoemende kunst van het 20e eeuwse Modernisme.

In mijn theorie begint echter de èchte 20e eeuw pas ná de 1e wereldoorlog, en in mijn theorie heeft de 20e eeuwse kunst als basis-karakter het 'Mercurius-karakter'.

Volgens Emil Páles een marskarakter, waar ook veel voor te zeggen is.

De visie van Emil Pales op de romantische periode

Deze theorie over de 19e eeuw, de periode ca 1813-1914, als Romanstische Venus-periode is mijn eigen theorie, en overlapt gedeeltelijk de visie van Emil Páles, die gaat er van uit dat er tussen **1773-1845** een **Venus-Anael-periode** was, en van **1845-1917** een **Michaels-Zonne-periode**…

In de literatuur was de Romantiek al aan het eind van de 18e eeuw ontstaan, het was de tijd van Jane Austen [1775-1817], met haar vaak prachtig verfilmde romans zoals 'Sense and sensibility' (1811), 'Pride and prejudice' (1813) etc.

De jonge Goethe [1749-1832] schreef in 1774 (een jaar na het begin van de Venus-Anael-periode!!) reeds 'DAS LEIDEN DES JUNGEN WERTHERS'!! Het leidde tot een tragisch-romantische zelfmoordgolf onder jonge verliefden!

Goethes Faust staat ook geheel in het teken van de liefde en eindigt met de zin: 'Das ewig Weibliche zeiht uns hinan'!!

En veel andere Duitse dichters en schrijvers leefden en werkten al aan het eind van de 18e eeuw, zoals Klopstock, Schiller, Herder etc.

Klopstock (1724 — 1803)
Lessing (1729 – 1781)
Herder (1744 – 1803)
J. W. von Goethe (1749-1832)
Friedrich Schiller (1759 -1805)
Novalis (1772 - 1801),
Hölderlin (1770 – 1843)
E. Th. Hoffmann (1776 - 1822)
Heinrich Heine (1797 - 1856)

Dichtkunst is bij uitstek de Venus-kunst!!

Ook de Engelse Lake poets en andere romantische Engelse dichters, schrijvers en schrijfsters werkten in die tijd, de vroeg-romantiek het eind van de 18e en de 1e helft van de 19e eeuw:

Wordsworth [1770-1850]
Shelley [1792-1822]
Keats [1891-1825]
Lord Byron [1788-1824]
Mary Shelley [1797-1851]
Jane Austen [1775-1817
De gezusters Brontë:
Charlotte (1816-1855),
Emily (1818-1848) en
Anne (1820-1849)

Typerend is dat de meeste van deze romantische dichters en romanschrijvers al rond 1845 is overleden.

Ook de Franse revolutie van 1789 wordt door Páles gezien als een Venus-impuls omdat Venus met de rebelse pubertijd samenhangt.

Maar in de muziek begint de Romantiek pas na 1800, waarbij Beethoven [1770-1827] de overgang vormt van klassieke muziek naar Romantiek, en vanaf Schubert [1797-1828] begint de Vroeg-romantiek, want het lied is een karakteristiek romantisch genre.

In de visie van Páles zouden dan de Hoog- en Laat-romantiek een zonne- of Michaels-periode zijn, 1845-1917.

Op zich valt er ook wel wat voor te zeggen, want de symfonieen van Brahms, Bruckner, Dvorack, Tsjaikosky, Liszt, Mahler, en de opera's van Berlioz, Wagner, Bizet, Verdi, Puccini, hebben een dermate hoge kwaliteit, grootsheid en allure, dat ze niet alleen maar als uitvloeisels van 'verliefde jongelingen' gezien kunnen worden, maar dat er een Michaelische grootsheid en de rijpheid van de mens in de kracht van zijn leven uit spreekt….

Typisch voor de symfonieen na 1845 is de strijd van de held met het noodlot [de draak, in het 1e deel…] , en eindigend met de Michaelische Zonne-overwinning in de finale, zoals zo sterk in de symfonieen van Bruckner is te ervaren….
[denk aan het slot van Bruckners 3e, 4e, 5e, en 7e symfonie!!]

De 20e eeuwse kunst als de kunst van 'Mercurius' en Mars

Typerend voor de esthetiek van de 20e eeuw is niet langer meer de schoonheid, het gevoel, de gevoelsexpressie, stemmingen, verlangen etc. wat allemaal typisch voor Venus is, maar zaken die men met het symbool en het karakter van Mercurius kan vergelijken. [in mijn theorie]

Volgens Emil Pales was het echter een Mars-Samael-periode, wat ik al eerder beschreef, waar ook veel voor te zeggen valt, namelijk het mannelijk, stoere, zakelijke, nuchtere, recht-voor-zijn-raap-karakter is in veel van die kunst te ervaren, denk bv. aan het Empire State Building, de New Yorkse wolkenkrabberbouw, de Art Deco, de nieuwe zakelijkheid, Marsman, Bordewijk, Elschot, Arnold Brekers nazikunst, Albert Speers neo-klassieke Hitler-architectuur en hun 'grootse plannen' voor Berlijn, het stalinistische sociaal realisme, Berlages portiekwoningen, de Amsterdamse school, Varèse, Louis Andriessen 'de staat', 'de materie', Threnie en Kosmogenia van Penderecky, de Amerikaanse film-industrie, cowboy-films, actie-films, Sjostakowitsj, Gubaidulina, Prokofief, George Antheil, 'ballet mecanique', etc.

Maar in mijn eigen visie zag ik ook veel mercuriale trekken in de 20e eeuwse kunst.

Mercurius is de bode der goden, hij brengt informatie rond, hangt samen met wetenschap en kennis, communicatie, schoolkennis, is weetgierig, nieuwsgierig, en het hangt samen met humor, onrust, ongedurigheid, speelsheid, zucht naar 'nieuwtjes', 'weetjes', is leergierig, maar oppervlakkig.

Hij heeft een geweldige fantasie, maar is ook de oplichter die 'gebakken lucht', 'luchtkastelen' verkoopt, de handelaar, de dief, de oplichter, de fantast, de mens met een zodanige fantasie dat hij niet meer het verschil ziet tussen fantasie en werkelijkheid, hij is dus de leugenaar, ofwel de fantast, de 'Baron van Münchhausen'. Als iemand de waarheid vertelt is het saai. Zodra iemand gaat overdrijven, bluffen, liegen, wordt het grappig en moeten we lachen. Dat zie je in elke comedie op tv.

In de kind-leeftijd heeft de mens nog een geweldige fantasie, die overgaat zodra hij de pubertijd nadert. Het kind ziet in treintjes, poppen etc. veel meer dan wij. Hij leeft in illusies, in fantasieën, in verhalen, in 'luchtkastelen'.

De Mercurius-leeftijdsfase is de kindleeftijd (ca. 5/7-12/14), de leeftijd van de fantasie, de 'speeldrift', de speelsheid en humor, en de lagere-schoolleeftijd van de schoolkennis, het leren rekenen en schrijven etc.

Een kind is geweldig nieuwsgierig, maar is snel verveeld. Van een speelgoedje heeft hij gauw genoeg, dan moet hij weer een ander speelgoedje hebben om zijn nieuwsgierigheid te bevredigen.

Ook wil het kind eindeloos experimenteren en nieuwe dingen uitproberen (computerspelletjes!), zijn inventiviteit kent geen grenzen (de leeftijd van de 'computergenieën!)! Altijd op avontuur, in een wereld van fantasieën en luchtkastelen.

De 20e eeuwse kunst kenmerkt zich door een zucht naar 'het nieuwe', naar 'nieuwsgierigheid'. Wezenlijk voor het woord 'modern' en 'modernisme' drukt uit dat men iets 'nieuws', iets 'moderns', iets geheel anders als het oude wil uitproberen. Het is een constante zucht vanuit nieuwsgierigheid naar nieuwe en ongekende dingen…
(originaliteitszucht=equivalent met het kind: experimenteerzucht)

Veel 20e eeuwse kunst is behalve experimenteel ook luchtig en humoristisch, zoals Satie, Roussel, Strawinsky's 2e periode: het 'Neoclassicisme', de 'group des six', zoals Poulenc en Milhaud en ook in bv. de muziek van Prokofief.

-In feite begon Mahler als voorloper van Strawinsky al de mercuriale humor, het groteske en parodistische element in de muziek te brengen.

Veel 20e eeuwse humor is echter ook zuur, zwart en sarcastisch, zoals Prokofief, Sjostakowisj, Schnittke, etc.

Dat is dan wellicht ook een Samael-Mars-element…

Bij Mercurius hoort ook de asymmetrie, de chaos, het irrationele en onordelijke element, wat kenmerkend is voor experimentele kunst, de chaotische 'piep-kraak-knor-muziek' of veel chaotisch-abstracte moderne beeldende kunst etc.

Het element van het provoceren, de lelijkheid als een soort uiting van destructieve agressie, de uitgestoken middelvinger naar de kleinburger als liefhebber van de verachte en bespotte 'mooie kunst' is dan eerder een rebels en marciaal samael-element…..

Het element van de 'gebakken lucht', de 'oplichter' en de 'fantast' vinden we terug in de zg. 'conceptuele kunst': Kunst die een of ander theorietje illustreert.

De esthetiek van Mercurius is niet gericht op 'schoonheid', 'gevoel' etc. want het kind is vooral nieuwsgierig en bekommert zich niet zo om schoonheid en gevoel.

20e eeuwse kunst moet vooral 'interessant' zijn, 'prikkelend', etc.

Ook de marciale esthetiek is niet gericht op schoonheid, het moet vooral kracht en agressie uitstralen, het moet vaak ook shockerend zijn zoals de 'slachthuis'-kunst van Francis Bacon

Typisch 20e-eeuws mercuriaal is veel Jazz-muziek, die zó gecompliceerd is dat het vooral een uitdaging voor de muzikale intelligentie is om deze muziek te kunnen volgen. (bv. Miles Davies, moderne Jazz)

Dat geldt ook voor veel moderne klassieke muziek. (bv. Tristan Keuris, etc.)

Veel 20e eeuwse kunst komt humoristisch over, wie zonder humor en in de verwachting gevoelsmatig geraakt te worden een museum voor 20e eeuwse kunst betreedt komt bedrogen uit…
Het lijkt vooral grappig, vervreemdend, fascinerend, fantasierijk en inventief te zijn wat men daar aantreft…

In feite is de essentie van 20e eeuwse kunst de kunst die zich ten doel stelt om 'het kind in de mens' tot uitdrukking te brengen. We vinden dat reeds bij Henri Rousseau in het 'Naïvisme', daarna in het Primitivisme van Picasso, en vooral in de stroming van COBRA, zoals Karel Appel.

Veel 20e eeuwse kunst vindt zijn inspiratie in de primitieve kunst van primitieve volkeren en bij 'kindertekeningen', etc. (ook het Expressionisme was al veel simpeler en primitiever in vergelijking met bv. Moreau, Waterhouse of Rosetti)

Een van de shokerende kenmerken van de rebelse Picasso was de simpelheid en eenvoud en daardoor ongekunstelde directheid van zijn vorm van 'Primitivisme'.

Picasso lijkt me nu wel bij uitstek ook een voorbeeld van Samael-mars-kunst, hij wilde ook shockeren zoals in zijn 'de dames van Avignon', zijn kubisme heeft iets van het op een destructief-agressieve wijze deformeren van de menselijke gezichtsvormen, in ieder geval drukt zijn kunst iets uit van kracht en directheid, ook de vierkantige vormen uit die tijd zijn marciaal, 'recht voor zijn raap', want rond is meer een vrouwelijke vorm [Venus], recht is mannelijk [Mars].

De laatste tijd zien we ook steeds meer kinderspeelgoed, konijntjes, dieren, honden, beertjes, geitjes etc. verschijnen (Jeff Koons).

De jaarlijkse beeldententoonstelling op het Voorhout in Den Haag in de zomer is vooral 'grappig' en 'humoristisch'.

Wie een 'diepere betekenis' achter veel ('conceptuele') 20e eeuwse kunst zoekt is als het slachtoffer van de oplichter die mooie praatjes verkoopt, die prachtige verhalen verkoopt, mooie ideeën, maar het product zelf is een waardeloos prul, goed voor het vuilnisvat. De oplichter verkoopt het prul echter met zijn mooie praatjes voor een goede prijs. We geloven er echter in evenals in 'de nieuwe kleren van de keizer'.

Alle snobs die ‘erbij willen horen’, bij de ‘intellectuele elite’, doen net of ze het allemaal machtig interessant vinden. Ze geloven die mooie praatjes, die gebakken lucht, die luchtkastelen, en zien niet ‘dat de keizer gewoon naakt is’…

Het gaat bij Mercurius echter om de fantasie, het idee, en niet om de realiteit…

De conceptuele kunstenaar verkoopt in feite niet het kunstobject, maar zijn idee, zijn theorie, hij verkoopt in feite een ‘luchtkasteel’… (gebakken lucht…)

Mijns inziens [naar mijn smaak] betekende de 20e eeuwse kunst in toenemende mate een artistieke degeneratie in vergelijking met het grootse en geweldige wat de kunstenaars rond 1900 aan de mensheid hadden geschonken en waar we nu nog steeds van genieten in de concertzaal, op tv., als we in de binnenstad, in de 19e eeuwse wijk lopen, in musea voor 19e eeuwse kunst, bv. in het zeer populaire Musée d’Orsée, wat zijn invloed heeft gehad op filmmuziek, decors en kostuums van films op tv. en in de bioscoop, in Engelse ‘Fin de siècle-films’, de CD-verzameling van de muziekliefhebber, veel muziek op de radio etc.

Na de 1e wereldoorlog onstaat ‘de nieuwe zakelijkheid’, 12-toonsmuziek, Neo-klassisisme, en een voortzetting van het Folklorisme vinden we in de muziek.

De nieuwe zakelijkheid heeft natuurlijk ook typisch marciale trekken, net zoals de Art Deco kunst, het futurisme, expressionisme, avante garde, etc.

In de beeldende kunst vinden we oa. de Art Déco en het Surrealisme.

Deze kunstvormen zijn mi. ook nog vaak van een redelijk hoogstaand gehalte, er zijn vele geïnspireerde werken bij, alhoewel het vaak het bevlogene, gevoelige, weldadige en diepzinnig-spirituele mist van de kunst vóór de 1e wereldoorlog.

Na de 2e wereldoorlog leek het echter helemaal mis te gaan met de kunst: Experimentele kunst, de Darmstadschool van Stockhausen en co. De ‘avant-garde-muziek’ ontstond wat grotendeels amuzikale wangedrochten voortbracht die niemand ooit nog wil horen (bv. ‘Gruppen’ van Stockhausen, het is zelfs nergens meer op CD te verkrijgen…).

Het experimenteel Modernisme in de moderne musea doemde op, en de steden veranderden door de ‘zakelijke’ nieuwbouw in afzichtelijke, onmenselijke science-fiction-landschappen…

In dat vierkante, zakelijke modernisme in de architectuur ervaren we dan wellicht meer het marciale Samael-element van hardheid, strengheid, en onverbiddelijkheid,

Ook de commercialisering van de lichte muziek en de populaire cultuur is als een invloed van de God van de Handel (Mammon-Mercurius) te zien. Ook de 'lichte muziek' en de 'swing' zelf is een Mercuriale kunstuiting. (licht=luchtig)

Antroposofische begrippen en ideeën

In het 2e deel van het boekje wordt verwezen naar bepaalde antroposofische begrippen en ideeën (in verband met de geschiedenis), die achterin voor de personen die hier niks van afweten zo kort mogelijk zullen worden beschreven.

Ik raad in ieder geval de lezer aan eerst de uitleg achterin te lezen omdat in het onderstaande daar ook weer bij wordt aangeknoopt. Zie vanaf blz. 92

==========

De strijd tussen Ahriman en Michael: De 1e wereldoorlog

Rudolf Steiner beschrijft dat de oorzaak van de 1e wereldoorlog gelegen is in een strijd achter de coulissen tussen de machten van het licht, van Michael tegen de scharen van Ahriman, de geesten der duisternis…
We kunnen ons afvragen: Hoe kan het nu dat vanaf 1880, misschien onder invloed van Michael, de inspiratie voor de meest sublieme en meestal spiritueel getinte kunst en cultuur ontstaat en deze na en door de invloed van de 1e wereldoorlog nu afneemt? Werkte Michael niet meer aan het inspireren van de mensheid? (indien men deze hypothese aanneemt…)

Deze vraag stelde ik mij in de tijd dat ik dit boekje schreef, ondertussen weten we van Emil Páles dat in 1917 het Samel-tijdperk begint, dat is dus de oorzaak van het plotselinge einde van het schone tijdperk, het uitbreken van de 1e wereldoorlog, en de plotselinge omslag in de tijdgeest van de Laat-romantiek naar de kille 'Nieuwe zakelijkheid'….

En inderdaad werd door het einde van het 72-jarige Michaelstijdperk de invloed van Michael een stuk minder.

Men kan in ieder geval zien dat met de dood van Steiner in 1925 a.h.w. een einde komt aan de inspiratie die mogelijk Michael aan Steiner verleende, want deze was a.h.w. zijn medium nu kwijt om de kosmische intelligentie op aarde te laten stromen.

Het lijkt er wel op dat daardoor de inspiratie die Michael tegelijkertijd op al zovele andere kunstenaars en denkers uitoefende nu ook meteen stopte…

Een symptoom is bv. Sibelius, die in 1925 zijn laatste orkestwerk 'Tapiola' schrijft, en na 1925, het jaar van Steiners dood nog ca. 30 jaar verder leeft, maar geen noot meer componeert….. (deze gedachten natuurlijk onder voorbehoud…) (Deze gedachte is maar een overweging die ik aan de lezers voorleg)

Men zou kunnen spreken over een strijd tussen Michael en Ahriman: Michael inspireert mogelijkerwijs de kunstenaars en denkers vanuit de zonnesfeer, maar de ahrimanische wezens zijn voortdurend bezig om die inspiratie teniet te doen door de mensen te vergiftigen met materialistische gedachten, later materialistische gevoelens, en weer later materialistische daden… (wilsimpulen)

Het zal wellicht duidelijk zijn dat de invloed van Ahriman tijdens het dubbele Michaelstijdperk 1880-1917 nog in zekere mate werd tegengehouden, er waren toen a.h.w. 2 Michaelische geesten die de tijdgeest inspireerden, maar dat met het aantreden van de duivelse Samael in 1917 en wellicht al eerder, de ahrimanische geesten der duisternis geen beletsel meer werd voorgehouden en deze ongeremd hun invloed konden gaan uitoefenen!

De Ahrimanische wezens streven tegen de kosmopolitische Michaelische impulsen (Michael inspireert tot het kosmopolitisme, dwz., het Internationalisme, dat de mensen vanuit de vrijheid van het zelfstandige IK leven en met elkaar omgaan, ongeacht volk/ras/afkomst etc.) , en bewerkstelligen in de mensen ook nationalistische gevoelens, die mede de 1e [en 2e] wereldoorlog veroorzaken.

Nadat Michael de ahrimanische geesten uit de hogere regionen van de geestelijke wereld had verstoten streven de Ahrimanische machten ernaar om het materialisme en nationalisme onder de mensen te stimuleren en om de Michaelische impuls tegen te werken….

Deze wezens bewerkstelligen door hun invloeden en inspiratie dan het uitbreken van de 1e wereldoorlog, die in een klap alle spirituele impulsen in de kunst en de cultuur teniet doet, en die een hele generatie jonge, idealistische onder invloed van de Michaelische impuls staande jongeren op de slagvelden van Europa laat sneuvelen (zoals bv. Franz Marc…!).

Beter gezegd: met het aantreden van Samael als tijdgeest grijpen de ahrimanische wezens eindelijk hun kans om hun heilloze invloed te laten gelden!

Na de 1e wereldoorlog hebben zij het pleit gewonnen en komt onder hun invloed de stroming van ‘de nieuwe zakelijkheid’ tot bloei. Vanuit Amerika brengen ze bv. de Jazz-muziek en de musical naar Europa, kortom, van spirituele kunstimpulsen is in de hoofdstroom geen sprake meer.

De Jugendstil, het Impressionisme, het Symbolisme etc. geldt als ‘verouderd’ en ‘oudbakken’, vele prachtige Jugendstilhuizen worden afgebroken of ‘gemoderniseerd’.

De componisten moeten van Jean Cocteau ‘Musique pour tous les jour’, muziek van de alledag, ‘alledaagse muziek’ schrijven. Weg met het Impressionisme, met de elfen, de droomsferen, de wind, de sirenen, de nymfen en de mysteriedrama’s. Nuchterheid, luchtige humor komt ervoor in de plaats: Milhaud, Poulenc, de Neoklassieke Strawinsky etc. (en de anti-muzikale 12-toonsmuziek)

De meer organische ronde vormen van de Jugendstil zijn opeens ‘verouderd’, en er komt een meer rechthoekige, zakelijke en strenge, ahrimanische [marciale!] bouwstijl op, de Art Déco-architectuur, modernisme, sombere portiekwoningwijken zoals de Haagse Transvaalbuurt, het Benoordenhout, Berlage, de Amsterdamse school, Dudok.
Gebouwen van ‘gewapend beton’verrijzen….

Typerend is het ook dat Steiner na de 1e wereldoorlog het 2e Goetheanum bouwt van ‘gewapend beton’, d.w.z. beton met het ‘mars-ijzer’ in dit mars-tijdperk!

In de Jugendstil vinden we meer invloed vanuit het meer Luciferische en spirituele verre Oosten (ronde vormen), in de Art Déco vinden we meer de invloed vanuit het meer Ahrimanisch materialistische westen, met name de ‘Neo-maya-stijl’ (rechthoekige vormen). Het is ook de triomftijd van de New Yorkse wolkenkrabberbouw (bv. het Empire-State-building).

Ook typische marsgebouwen, want het zijn echte marsvormen, met hun puntvormen, als een geabstraheerde krijger met zijn speer omhoog!
Denk ook aan de gebouwen die Albert Speer voor Hitler wilde gaan bouwen, geïnspireerd door de marciaal-Romeinse bouwstijl!!

Voor de 1e wereldoorlog, rond 1900 ontstond een idealistische jongerenbeweging, die van de ‘Wandervogel’. Tijdens de 1e wereldoorlog wordt op de slagvelden van Europa een hele generatie van idealistische jongeren uitgeroeid.

In de 30er jaren worden de Ahrimanische wezens, de geesten der duisternis nu nòg machtiger, vooral in het communistisch Rusland van de zeer Satanische

Stalin en zijn terreur van angst en verschrikking, de cultuur van het materialisme viert hoogtij, de mensen worden beroofd van iedere geestelijke vrijheid.

In dit mars-tijdperk [van het metaal ijzer en staal!] heeft STALIN een toepasselijke naam !! 'Staal in' …. De man van staal!! Een kei- of liever gezegd staalharde en onverbiddelijke massamoordenaar!!!

Ook in het fascisme vinden we deze ahrimanische [en natuurlijk marciale !!!] tendens, maar in de hysterische Adolf Hitler ontmoeten we ook zeer kwalijke Luciferische tendensen, en de nòg destructievere antimachten, de Asura's en Sorat openbaren zich nog in deze impuls volgens sommige mensen. (zie later)

Na de 2e wereldoorlog is Ahriman oppermachtig, bv. in de kleinburgerlijke 50er jaren, de tijd van de wederopbouw.

In de stroming van het modernisme (bv. de avantgardemuziek van Stockhausen en co, de moderne architectuur, etc.) zien we een volledige caputilatie voor het ahrimanisch materialisme en het bijbehorend wetenschappelijk-materialistisch denken, aangezien men in het irrationele, emotionele en destructieve van de Nazi-beweging vooral het romantisch-luciferische ervoer.

Daarom zette men zich daar tegen af door een extreme emotieloze rationalistische zakelijkheid, waardoor men in het ahrimanische tegendeel verviel. Gevoel en emoties in de kunst werden als 'lachwekkend ouderwets' afgedaan. De kunst werd benaderd als een soort wetenschap of filosofie, bv. in de 'conceptuele kunst'. Niet de gevoelswerking van het resultaat telde, maar de achterliggende filosofie. De muziek werd 'Augenmusik', niet om naar te luisteren, maar om te analyseren. De partituur zag er prachtig uit, alles 'klopte', alleen het resultaat, de muziek zelf was niet om aan te horen.

In het idealisme van de jeugd: 'Make love, no war', 'Flower Power', de 'softheid' en liefheid van de popliedjes, in mode en haardracht en de invloed vanuit het spirituele verre Oosten vinden we romantische Venus-tendensen. Men zou in de cultuur van de Hippiebeweging een 'Mini-Romantiek' kunnen zien…

Emil Páles zou daarin eerder iets marciaals zien in de zin van de rebellie van de jeugd en de provo's die provoceren, maar Mars en Venus horen bij elkaar en werken samen. Ook de liefde is 'rood', en bij elke superheld [Mars] hoort een mooi meisje [Venus] zoals in elke marciale helden- of actiefilm te zien is….

In dezelfde tijd [jaren 60-70, een soort 'mini-romantiek…] vinden we een herwaardering van tijdens het modernisme als 'oudbakken' afgedane vormen van romantische kunst, bv. de Jugendstil, Gaudi, etc.

Ook vinden we onder invloed van het idealisme en de vrijheidsdrang een grote groei van de Vrije school beweging.

Een uitvloeisel van de Hippiebeweging is ook het ontstaan van de meer Oosters-Luciferisch getinte New Age beweging…

De 80er jaren, de tijd van de Yuppies, de tijd van het snelle geld verdienen en de materialistische hebzucht, een hernieuwde 'Nieuwe zakelijkheid' is weer een zegenrijke tijd voor Ahriman.….

Kortom, we kunnen de 1e wereldoorlog opvatten als en tegenoffensief van de Satanische machten om de mogelijk zegenrijke invloed van Michael sinds 1879 teniet te doen….

Volgens Emil Páles wordt dit natuurlijk veroorzaakt doordat de Mars-aartsengel Samael zijn opwacbting maakt als tijdgeest!

H.P. van Manen over de betekenis van de 1e wereldoorlog

In het boek van H. P. van Manen: 'Komst en wederkomst' vond ik een wonderbaarlijke bevestiging van mijn theorie over de 1e wereldoorlog als een aanval van Ahriman [en mars] op de spiritualiteit van de pre-1e-wereld-oorlog-cultuur….

Alleen spitst hij zijn opvattingen meer toe op de Antroposofische beweging en haar eventuele ideeën en invloed, terwijl ik juist wil benadrukken dat de spirituele tendens in *alle vormen van kunst en cultuur* tevoorschijn kwam en dat Steiner daarin maar een exponent van deze spirituele tijdgeest was!

Van Manen stelt (va. blz. 110, het hoofdstuk: Bovenaardse en onderaardse strategieën) dat Ahriman eind 19e eeuw tevreden kon zijn i.v.m. de toename van alle ahrimanische tendenzen in de cultuur. Het opkomen van de Theosofische beweging zou hem ook geen zorgen baren, gezien de geringe invloed die ervan uit ging.

Volgens van Manen veranderde dit in 1910 toen Annie Besant de jonge Hindoeknaap Krishnamurti als de reïncarnatie van Christus en als de nieuwe Messias poneerde.

Naar aanleiding daarvan openbaarde Steiner ideeën t.a.v. de werkelijke spirituele werking van Christus in de geestelijke wereld, en deed de 'beweging van de ster van het Oosten' af als zijnde een 'occulte leugen'.

Hij openbaarde dat het werkelijke Christus-wezen inderdaad een ‘wederkomst’ zou beleven, maar niet als reïncarnatie in een stoffelijk mens, maar dat Christus als machtig kosmisch wezen zichtbaar zou worden in de ‘etherische wereld’, de levenskrachtenwereld. Sindsdien heeft Christus zich inderdaad vaak aan mensen geopenbaard, soms als een soort geestverschijning tijdens noodsituaties (ongeveer zoals met Paulus bij Damascus), maar vaker nog aan mensen die klinisch dood geweest zijn (‘bijna-dood-ervaringen’) en konden worden gereanimeerd. (zie ook de boeken van Kübler –Ross, R. Moody, Richie e.v.a.)

Volgens van Manen verontrustte het Ahriman dat Steiner deze kennis openbaar maakte, waardoor de kans bestond dat de werkzaamheid van ‘de etherische Christus’ in de cultuur en het sociale leven werkzaam zou worden…

In 1913 bereikte de Duitse Jeugdbeweging van de ‘Wandervogel’ een verrassend hoogtepunt.

‘Midden oktober 1913 vond op de Hohe Meissner bij Kassel een unieke, enthousiasmerende samenkomst plaats. Alle jeugdige deelnemers hadden na afloop het zekere gevoel dat hun impuls, hoe vaag die ook was, niet meer weggevaagd zou kunnen worden.’

Van Manen wijst er dan op dat Steiners mysteriedrama’s tussen 1910-1913 worden opgevoerd, dat in 1913 de bouw van het Goetheanum in Dornach begon, en Steiners kunstzinnige impulsen, en de impuls om een ‘tempel voor de nieuwe mysterieën’ te bouwen realiteit werd…

‘De geest van het materialisme, Ahriman, was dus met een dubbel gevaar geconfronteerd. Ten eerste zou door de antroposofie de etherische Christus herkend worden en ten tweede was het goed mogelijk dat uit een samengaan van Antroposofie en jeugdbeweging een nieuw spiritueel elan werkzaam zou worden.’

Wat dat betreft zou ik willen zeggen: Dat nieuwe spirituele elan was er allang.

Het manifesteerde zich in alle in die tijd bloeiende kunstvormen, in de muziek van Debussy, Ravel, Schönberg, Strawinsky, Sibelius, Holst, Vaughan Williams, al eerder in Bruckner, in de Jugendstil, het Symbolisme en Impressionisme, het Expressionisme (Franz Marc!), in de literatuur, de architectuur, de mysteriedrama’s van die tijd, in de schilderkunst, de poezie, kortom, in bijna alle vormen van kunst uit die tijd. Steiner en de ‘Wandervogel’ zijn mijns inziens de typische exponenten van een algemene tendens van de tijdgeest !

Van Manen gaat er van uit dat ná 1913 dit spirituele elan pas had kunnen ontstaan. Ik zelf ga er van uit dat overal dit elan er al was, maar dat dit, als de 1e wereldoorlog er niet was gekomen, misschien nog grootsere vormen zou kunnen hebben aangenomen….

Aangezien het onvermijdelijk is dat een tijdgeest langer regeert als de aan hem toegewezen periode, was het natuurlijk onvermijdelijk dat dit zou gaan gebeuren, Samael was in 1917 aan de beurt en Michaels invloed werd daardoor minder, deze gebeurtenissen zijn een wereldhistorische tragedie, maar helaas onontkoombaar….

Steiner ging er van uit dat als het Goetheanum eerder zou zijn gebouwd, d.w.z. dat als de spirituele impuls eerder, en wellicht krachtiger was geweest, de 1e wereldoorlog wellicht niet was uitgebroken…

Blijkbaar was Steiner zich niet bewust van deze 72-jarige planeten-perioden, want de God van de oorlog stond al voor 1917 te springen om zijn invloed te laten gelden…

'Bovendien wees Steiner bij verschillende gelegenheden op een analoge situatie van drie eeuwen terug. In het begin van de 17e eeuw was de tot op dat moment geheel verborgen Rozenkruiserbeweging met een aantal geschriften, zoals de *Chymische Bruiloft van Christian Rosencreutz* in de openbaarheid getreden. Dit was een tere kiem geweest, die op den duur de geestesgesteldheid in Europa en de kwaliteit van de natuurwetenschap had kunnen veredelen, zodat de cultuur een andere richting gekregen zou hebben. Deze ontwikkeling in spirituele richting was echter ruw verhinderd door het uitbreken van de 30-jarige oorlog (1618-1648). Deze lange, verwoestende strijd had het ontspruiten van de nieuwe kiem onmogelijk gemaakt'.

Over dit ritme, van duistere periodes tussen -13 en -50 wijd ik verder uit in mijn boekje 'golfbewegingen in de geschiedenis'…

De generatie van voor de 1e wereldoorlog: De Wandervogel

Van Manen gaat in zijn boek meer in op de beweging van de 'Wandervogel', de jeugdbeweging van vlak voor de 1e wereldoorlog.

'Een klein groepje Gymnasiasten in een voorstadje van Berlijn, Steglitz, vatte een liefde op voor tochten in de natuur op vrije zaterdagmiddagen, soms ook `s zondags. Af en toe werd gekampeerd.' De bekrompen burgerij bezag deze ontroerend onschuldige beweging met argwaan…
'De stemming was bijzonder en schommelde tussen opgetogenheid en diepe ernst. Kampvuur en gitaar en zang speelden een grote rol. Behalve grappen werden ook idealen uitgewisseld. Hun voorbeeld werkte aanstekelijk. De groep groeide, maar al gauw vormden zich nieuwe groepen die dezelfde levensstijl nastreefden, voorlopig beperkt tot de weekends.

Het blaadje ‘Der Wandervogel’ werd opgericht, met verslagen, proza-ontboezemingen, anekdotes, liedjes etc. Het vond een grote lezerskring.
In heel Duitsland vormden zich ‘Wandergruppen’ van middelbare scholieren, later ook van studenten.
‘Algemeen was de afwijzing van de burgerlijke cultuur. Algemeen was ook de diepe drang *om in de natuur inspiratie op te doen voor een gezondere levenshouding*.
Een derde punt van overeenstemming was de overtuiging dat *nieuwe vormen van vriendschap en gemeenschap* de weg naar een *onburgerlijke* cultuur moesten banen.’

‘In andere landen en met name in de Verenigde Staten begonnen geestverwante groepen te komen.’

Op 13 oktober 1913 werd er een samenkomst georganiseerd in het heuvelland bij Kassel de Hohe Meissner. De organisatie besloot de beweging de naam ‘Frei-Deutsche–Jugend’ te geven.

‘Spontane ontmoetingen en spontane gezelligheid waren misschien wel het voornaamste. Tegen de avond werd het kampvuur ontstoken. Toespraken werden gehouden, vaak door bevriende ouderen, en de Meissner-Schwur werd afgelegd, een simpele formule die de absolute individuele vrijheid tot gemeenschappelijk hoogste goed verklaarde:’

‘De Vrije Duitse Jeugd wil uit eigen doelstelling, voor eigen verantwoording, met innerlijke waarachtigheid haar leven vorm geven. Voor deze innerlijke vrijheid komt zij onder alle omstandigheden eensgezind op.’

‘Bij het afscheid was iedereen het over eens dat er een nieuw élan was bereikt dat niet meer weggevaagd kon worden.’ ‘Deze impuls was van nu af aan een realiteit. Spontaan was ook de gemeenschappelijke wil om na een jaar weer bijeen te komen.
Toen echter, herfst 1914, was de eerste wereldoorlog al een kwart jaar gaande. De meeste Wandervögel stonden als dienstplichtigen of als vrijwilligers aan de fronten.’

Van Manen gaat er nu van uit dat het deze beweging aan een echt programma ontbrak, maar dat het heel goed aansloot bij het streven van Rudolf Steiner zoals hij dat had beschreven in zijn boeken ‘de filosofie der vrijheid’ en ‘Hoe verkrijgt men bewustzijn op hogere gebieden’.

Na de 1e wereldoorlog zou Steiner de maatschappelijke driegeledingsbeweging in het leven roepen waarin de idealen van vrijheid en broederschap, de ‘Wandervogel-idealen’ op een gezonde wijze had vormgegeven. Ook hij had na de oorlog enige tijd contact en was inspirator van kleine jongerengroepen.

Als de 1e wereldoorlog niet was uitgebroken zou het mogelijk geweest zijn dat de Wandervogelbeweging geïnspireerd zou kunnen zijn door de driegeledings-ideeën van Steiner, en de antroposofische visie op een nieuwe vorm van samen-leven vanuit geestelijke vrijheid en broederschappelijke liefde. Ook de liefde voor de natuur sloot aan bij de antroposofische beweging. (zie later)

Ik zelf wilde nog wijzen op de frappante samenhang in de tijdgeest tussen de Wandervogelbeweging en datgene wat er in de cultuur gaande was.

1913, het jaar van de Hohe Meissner-samenkomst is ook bv. het jaar van de première van Strawinsky's' Sacre', het grootste meesterwerk van de 20e eeuw, en zo vele andere onvergelijkelijke meesterwerken.

Deze jeugdbeweging, begonnen rond 1900 en naar een hoogtepunt voerend in 1913 valt dus samen met een periode dat de allergrootste meesterwerken van de cultuurgeschiedenis ontstaan.

De romantische periode als de 'Venus-periode' hangt samen met de Venus-leeftijdsfase, 14-21 (28) jaar. Dat is de leeftijdsfase van de Wandervogel.

De gehele romantische beweging was idealistisch en antiburgerlijk, en veel grote romantische kunstenaars waren jongeren: Schubert, Mendelssohn, Chopin, Wolff, Shelley, Byron, de gezusters Bronté, etc.
Ook de uit die tijd stammende meesterwerken van Strawinsky, Ravel, Bartok, Webern, Berg, Schönberg, Scriabin, Ives, Prokofief, de Falla, Respighi, Schreker, Szymanowsky, en de geschriften van Adriaan Roland Holst, Rilke, Thomas Mann, Forster, Jung, Einstein, Schweitzer uit die tijd stammen van mensen die in het begin van de 20e eeuw tot een generatie van jongeren behoren, voor een deel dezelfde generatie als de 'Wandervogel'….

Van Manen beschrijft dat de Wandervogelbeweging ontstaat in ***Berlijn***.

Ik wilde nog wijzen op de parallel met het feit dat in dezelfde tijd dat in Berlijn deze Wandervogelbeweging ontstaat, rond 1900, dat dat het hetzelfde tijdstip is dat Rudolf Steiner zich in Berlijn vestigt en aldaar zijn openbare voordrachten-activiteiten begint.

1899/1900 is ook het tijdstip van het einde van het Kali-Yuga.

Berlijn was in die tijd (en nog steeds) de meest vooruitstrevende, moderne, en ook socialistisch getinte stad van Duitsland, een stad waar blijkbaar bij uitstek idealistische bewegingen en –jongerenbewegingen konden ontstaan.

Ook in het muziekleven bruiste het. Busoni werkte aan het conservatorium en had een belangrijke invloed.

Schönberg had met zijn Expressionistische muziek in Berlijn veel meer succes als in Wenen in dezelfde tijd. (in die tijd had hij veel succes met zijn 'Pierrot Lunaire' in Berlijn bv.)

De zoektocht naar het mysterie van de natuur

De Wandervogelbeweging zocht de natuur op en zocht ook naar een gezondere, meer natuurlijke levenswijze. We kunnen deze beweging misschien ook aanmerken als voorlopers van de milieu-beweging, de Reformhuisbeweging, de beweging voor natuurvoeding, de biologische- en biologisch dynamische landbouwmethode, Greenpeace, etc. wat ook in de Hippie-beweging, met name bij de 'Kabouters' en b.v. Roel van Duyn weer sterk naar voren kwam.

We vinden hetzelfde in de antroposofische beweging, Steiner creëerde immers de biologisch-dynamische landbouwmethode, een alternatieve geneeswijze, etc.

We kunnen ons afvragen wat nu de betekenis van deze diepe liefde voor de natuur is die in de Wandervogelbeweging naar voren kwam?

Liefde voor de natuur is kenmerkend voor de hele Romantiek, vanaf Rousseau's 'retour a la nature', maar kwam vooral naar voren in de Duitse Romantiek, met name bij Beethoven (de pastorale symfonie), Schubert (liederen), Webern (der Freischütz, Oberon), Schumann, Mendelssohn (bv. Hebriden-ouverture, Schotse symfonie), en Wagner (natuurverering en verering voor dieren in zijn opera's, bv. zwanen, vogels, paarden; ook de zee (Vliegende Hollander), de Rijn, Goden, reuzen en Rijnzusters (Rheingold), d.w.z. de oude natuurgoden speelden een belangrijke rol…).

Vanaf Beethovens 6^{e} symfonie is de schoonheid van de natuur in liederen, symfonische gedichten en opera's een centraal thema in romantische muziek. Ook in romantische literatuur, poëzie, schilderkunst (landschapsschilderkunst van bv. Friedrich) etc. staat de natuur centraal. We vinden dit behalve in Duitsland ook sterk in Engeland, bv. bij Turner, in het genre van de 'Victoriaanse elfenschilderijen', bij de Pre-Rafaelieten en sprookjesboekillustratoren (A. Rackham), en in het Impressionisme van Monet etc.

We zouden de zoektocht naar het mysterie van de natuur, de geestelijke levenskrachten (de etherische krachten) die in haar werkzaam zijn als een centraal spiritueel Romantisch thema kunnen zien. (ook samenhangend met Venus…)

Ongeveer in dezelfde tijd dat de Berlijnse jongeren in zekere zin op zoek gaan naar de spirituele krachten die in de natuur werkzaam zijn, proberen de Impressionistische landschapsschilders Monet en Cézanne en andere romantische landschapsschilders ieder op eigen wijze hun mystieke ervaring van de natuur kunstzinnig vast te leggen.

Met name in het Impressionisme (vooral bij Monet) komt deze tendens naar voren: Deze schilders proberen hun bijna mystieke en dromerig-vage impressie van het mysterie en de schoonheid van de natuur kunstzinnig uit te drukken…

Ook in de Antroposofie vinden we dat. In de etherische- ofwel levenskrachten-wereld werken onzichtbare wezens en –krachten die men altijd al had ervaren en had aangeduid als de natuurgeesten.
(elfen, waternymfen, aardgeesten, vuurgeesten)

In Engeland zien we het genre van het Victoriaanse elfenschilderij, de sprookjes-illustratiekunst van Arthur Rackham en Edmund Dulac en verder ook overal Jugendstilillustratoren ontstaan (bv. Mucha).

De fantasyliteratuur en de fantasy-film, bv. 'In de ban van de ring' van Tolkien zijn nog een verdere voortzetting van deze typisch Anglo-Ierse romantische impuls, zie ook bv. Yeats en A. Bax.

Debussy en Ravel schrijven in dezelfde tijd muziek die a.h.w. de onzichtbare krachten die in de natuur werkzaam zijn hoorbaar maakt. We vinden titels zoals Ondine, Sirènes, de dans van Puck, Jeux d'eaux, Nuages, stukken die de zee (La Mer, de verzonken kathedraal), wind, storm, nevels, wolken, geuren in de atmosfeer en water, etc. uitdrukken. (Debussy: 3 nocturnes, La Mer, Preludes etc.)

In de Jugendstil van Horta e.a. vinden we het streven om in de vormen de groeikrachtwerkingen van het levenslichaam in de planten uit te drukken.

Precies in dezelfde tijd houdt Steiner zich bezig met de 'Goetheanistische fenomenologie', een manier om zodanig naar de natuur te kijken dat de werking van de levenskrachten zich aan ons openbaren.

In dezelfde tijd dat Steiner aan de mensheid openbaart op welke wijze de spirituele krachten werkzaam zijn in de natuur, proberen de Wandervogel, de Impressionistische schilders, de Impressionistische componisten, de elfenschilders, de sprookjesboekillustratoren, de Jugendstil-ontwerpers, de landschapsschilders, en een schilder als Franz Marc t.a.v. de ziel van de dieren, ieder op een eigen wijze precies hetzelfde:
Zich in te leven in de schoonheid en het mysterie van de natuur en met name de plantenwereld en daar op een of andere wijze een eigen uitdrukking aan te geven. (we vinden dat ook in de antroposofische kunstimpuls)

Ook in de Sacre van Strawinsky vinden we in wezen een werk waarin in de muziek de oerkrachten die in de levende natuur werkzaam zijn worden uitgedrukt. Met name de inleiding is de pure muziek die de geheimzinnige werkzaamheid van de levenskrachten uitdrukt (de passage met de houtblazers).

Dat alles vinden we in dezelfde periode.

Dit is het ook wat met name de kunst en de muziek uit deze periode een zo spiritueel karakter verleent, en wat in veel gevallen aan deze kunstuitingen een zo enorme muzikale en artistieke zeggingskracht verleent.

In de antroposofische kunstimpuls worden deze spirituele tendensen verder voortgezet en uitgewerkt. (de organische architectuur, sluierschilderijen, eurithmie, etc.)

Ook de 'etherische', impressionistische en dromerige stemming van bv. Antroposofische schilderijen laat een duidelijke verwantschap zien met de esthetiek van het fin de siècle. (met name het Impressionisme)

Ook de eurithmie (de antroposofische dansvorm) was een typisch tijdverschijnsel van de tijdgeest van het dromerige Impressionisme, en past qua kunstvorm ook het beste bij de Impressionistische muziek uit die periode.

Ook heeft de eurithmie te maken met de herleving van de belangstelling in die tijd voor de oude Grieken, de sluiers die men draagt refereren aan de oud Griekse dameskleding en aan mysterieuze tempeldansen. (denk aan 'Daphnis et Chloé' (Ravel), 'l'après midi d'un faun' (Debussy) etc.)

De dertiger jaren en de aanval van Sorat/Asura's

Als ten gevolge van de aanval van Ahriman die door de 1e wereldoorlog alle spiritualiteit wegvaagt zodat na de oorlog de cultuur van 'de nieuwe zakelijkheid' ontstaat wordt daardoor ook de weg bereidt voor een nog erger kwaad dat zich in de 30er jaren begint te manifesteren als de macht van de Asura's.

In het boek van van Manen vinden we in het hoofdstuk 'de derde boze macht' verscheidene aanduidingen omtrent deze wezens:
'Deze derde tegenstander is in principe nog machtiger dan Lucifer of Ahriman. Hij is de directe tegenstander van Christus. Het is de macht van het oerboze, het kwaad als zodanig. In onze tijd openbaart hij zich nog niet in zijn volle kracht. Zijn werking is bespeurbaar in die gelegenheden waar het uitgaansleven en dat wat de onderwereld genoemd wordt in elkaar overgaan. Dat heeft in de eerste plaats betrekking op allerlei orgieën die erin resulteren dat het seksleven van de mens volkomen gescheiden wordt van ieder liefde-beleven.'
Ook is de Asurische werking bespeurbaar is de meeste soorten drugs.

'De Asuras richten hun aanval op het IK van de mens. Asuras streeft naar de vernietiging van het ik, van dat gedeelte van de mens waar Christus voor staat.' (dwz. het 'hogere IK', het geweten)
(de mens zal niet alleen denken een dier te zijn maar ook als een dier leven…)

'Hij versterkt het dierlijke in de mens in een zodanige mate dat deze in het subdierlijke, het beestachtige , terechtkomt. Zinloos bloedvergieten, alle vormen van sadisme zijn als werkingen van hem te beschouwen.'
Asurisch is het 'nihilisme', de totale vernietigingsdrang. (bv. zinloos geweld)

Steiner wijst ook op zwarte magie, dat is: misbruik maken van occulte krachten ten eigen bate, wat gepaard kan gaan met het martelen, het leren snijden in levend vlees, waaraan de magiër zwart-magische krachten kan ontlenen.

Van Manen wijst ook op de figuur van 'Sauron' uit 'In de ban van de Ring' van Tolkien als een literaire beschrijving van deze Asurische machten.

Als andere parallel in de tijdgeest is het opmerkelijk dat Tolkien dit boek schreef in de periode van het opkomend fascisme en tijdens en na de 2e wereldoorlog, het moment waarop deze wezens, Sauron zelf dus, oppermachtig werden…

De door hem beschreven oorlog om de ring kan ook als equivalent van de 1e en 2e wereldoorlog worden gezien….

Het hele boek van Tolkien is ook een typisch uitvloeisel van het Samael-Mars-tijdperk, het boek gaat over oorlog en soldatendeugden, zoals kameraadschap…

Steiner spreekt ook over het wezen samenhangende met het getal 666, het getal van het beest uit de Openbaringen, het beest uit het land, met 2 horens.

666 zou volgens Steiner staan voor de naam van het wezen genaamd 'Sorat', de 'Anti-zonnedemon', de directe tegenstander van Christus, die ook uit de Zonnesfeer stamt…

Steiner verkondigde in 1923 dat in 1933 een belangrijke confrontatie zou plaats-grijpen met dit wezen. (Priester-apocalyps)

Niet toevallig is het dat precies in dat jaar Hitlers machtsgreep plaatsvond….

Het is onduidelijk of dit wezen Sorat identiek is aan de Asura's, of dat we te maken hebben met verschillende wezens. (de meningen hieromtrent verschillen)

Een ander werkingsgebied van de Asura's vinden we in de atoom-energie en de atoombom, wat eveneens in de 30er-40er jaren ontdekt en ontwikkeld werd.

In de Astrologie legt men de link met de ontdekking van Pluto in 1930 die de nieuwe heerser van Schorpioen werd.

Ook het Duitse volk valt (gedeeltelijk) onder de Schorpioen, evenals het Japanse volk en ook het Spaanse volk. Landen waarin in die tijd het Nazisme en fascisme tot ontplooiing kwam, en betrokken waren bij WO2.

Vanuit de visie van Emil Páles bezien is het niet vreemd dat dit in deze periode plaatsvond, de tijd van de dubieuze tijdgeest-Mars-aartsengel Samael, volgens de Joodse esoterie de gevallen engel, en bovendien is Mars de god van de oorlog…
Mars is ook de oude Heerser over schorpioen, dus Mars en Pluto zijn verwante krachten / wezens.
Dat de werkzaamheid van de aan Pluto gerelateerde asura's in een Samael-Mars-tijdperk opdoemde is dus niet zo gek.

Rood is de kleur van Mars, maar ook van Lucifer.
Het is ook de Rode Ruiter uit de Apocalyps:
'Toen het lam het tweede zegel verbrak, hoorde ik het tweede wezen zeggen: "Kom!"
Er verscheen een ander, vuurrood paard. De ruiter kreeg de opdracht om de vrede uit de wereld te verdrijven, zodat men elkaar zou afslachten. Hij kreeg een groot zwaard.'
Openbaring 6:3-4

Mijns inziens kunnen we in de kunst iets van de Asurische impuls terugvinden in bepaalde vormen van het Expressionisme, in de dissonantie in de muziek, in de 12-toonsmuziek, in de muziek van de Darmstadtschool, in bepaalde vormen van kunst die een totale waanzin of ontaarding laat zien.

De Asurische impuls ligt in het vernietigen van het IK, zodat hetgene wat overblijft een IK-loos mens is. Een IK-loos mens is een waanzinnige, iemand die bv. in een inrichting vertoeft. Bij veel van deze mensen is het IK niet meer goed geïncarneerd in het lichaam. Ont-Ikking hangt dus samen met het irrationele, de waanzin.
Het destructieve element van de waanzin, het irrationele speelt in de 20^{e} eeuwse kunst een belangrijke rol, want dankzij het IK is de mens in staat te denken en de wereld te ordenen.

Men krijgt de indruk dat de hoeveelheid geesteszieke mensen toeneemt…*

Een typische representant van dit gegeven vinden we in het lot van de Russische balletdanser en choreograaf Niinsky, die schizofreen werd.

In veel vormen van moderne kunst vinden we zeer destructieve en beestachtige elementen, in sommige vormen van Expressionisme, ook bv. Francis Bacon ed.

Bij Hitler zien we volgens van Manen en veel andere mensen het Asurische-Antichristelijke element met name naar voren komen in de impuls van de

Holocaust, en het openbaarde zich vooral duidelijk aan het eind van de oorlog, toen hij Duitsland wilde meeslepen in de totale zelfvernietiging.

Berlijn lijkt dan wel de stad te zijn waar enerzijds het meest verhevene is ontstaan, de Wandervogel-beweging en de Antroposofische beweging tussen 1900-ca.1923, en vele vormen van hoogstaande kunst en cultuur, en anderzijds werd het in 1933 (het jaar van het ingrijpen van Sorat), de hoofdstad van Nazi-Duitsland die Hitler met zijn architect Speer om had willen bouwen tot het wanstaltig kolossale oud-Romeins-achtige 'Germania'.

Rond dezelfde tijd ***(de dertiger jaren)*** ontwikkelen oa. Joodse geleerden er de atoom-theorieën die regelrecht zouden leiden tot de ontwikkeling van de atoombom.

Na de onvoorstelbaar creatieve periode tussen 1880/1900 en 1914, beginnen in de cultuur steeds conservatievere en meer ongeïnspireerde tendensen te verschijnen. Het conservatisme van het 'Neoclassicisme', de oppervlakkige banaliteit van de amusementsmuziek-cultuur, de vruchteloze en amuzikale experimenten van Schönbergs 12-toonsmuziek en het conservatisme van het 'Neo-realisme' in de schilderkunst. De barbaarse hardheid en agressie van de onderwereld-knokploegen-cultuur van de SA en de SS, de terreur van Stalin, Franco en Mussolini, weerspiegelt zich in de meedogenloosheid van de 'Nieuwe zakelijkheid', zoals we dit vinden in de boeken van Bordewijk, de Art Déco-architectuur, het 'sociaal realisme' in Rusland, sommige vormen van folklorisme (bv. Orff), de officieel toegestane kunst onder de fascistische regimes, de Mars-muziekcultuur van het derde rijk, de nieuwe volksliederencultuur van de Hitler-jugend etc.

Nadat Steiner als een soort manifestatie van het licht het aardse plan had verlaten leek het er nu wel op of de ideeën die vanuit de geestelijke wereld de mensen had geïnspireerd geen kans meer zag nog langer de mensheid te bereiken.

Het leek er wel op of er een 'duister tijdperk' aanbrak, alsof de inspirerende lichtkrachten de mensheid verlieten en de mensheid overliet aan het uitwoeden van de destructieve machten van het kwaad die nu de toon aangaven op aarde.

De destructieve werking van de boze machten in de 30er en 40er jaren bracht een onoverzienbare aaneenschakeling van rampspoed en verwoesting teweeg. De ramp van de 2^{e} wereldoorlog gaat ieder voorstellingsvermogen te boven.

Men krijgt de indruk dat na de 2^{e} wereldoorlog de destructieve invloed van de Asura's afneemt, en dat de Ahrimanische machten weer oppermachtig zijn in hun inspiratie tot het materialisme en kleinburgerlijke bekrompenheid.

De tijd van de studentenrevoluties geeft even een opleving van een idealistische (Michaelisch-Luciferische) impuls en verwatert dan weer.

Een blijvend uitvloeisel van deze impuls lijkt toch de toename van het individualisme te zijn, in zekere zin een anti-burgelijke levenshouding zodat het erop lijkt dat bij een groter gedeelte van de bevolking de kleinburgerlijke en kleinzielige moraal van de 19e eeuwse 'Philister', de 'Brave Hendrik', 'Droogstoppel', tot het verleden behoort. Er is een grotere vrijheid ontstaan daardoor, steeds minder mensen hebben nog een boodschap aan 'hoe het hoort', ouderwetse 'normen en waarden', die niet vanuit het vrije en zelfstandige denken voortkomen.

Op zich lijkt dat een Michaelische impuls, maar deze nieuw-verworven vrijheid kan alleen maar positief werken als de mens vanuit die vrijheid tot een 'ethisch individualisme' komt. (zie: Steiners Filosofie van de vrijheid)

Met het afwerpen van traditionele normen en waarden, geboden, regels, wetten, de invloed van de kerk, opvoeding etc. komt de mens voor de keuze te staan:

1/ Ofwel deze vrijheid misbruiken om je egoistische driften (van je lagere IK) zo veel mogelijk en ten koste van anderen te bevredigen,
2/ ofwel vanuit jezelf bij iedere daad naar de stem van je geweten te luisteren, vanuit het 'ethisch individualisme'….

Omdat de mensheid pas in de 20e eeuw tot de volledige vrijheid en zelfstandigheid van de Bewustzijnsziel kwam, kunnen de Asura's pas vanaf die tijd werkelijk invloed uitoefenen. Deze willen de individuele mens ertoe verleiden geheel zelfstandig voor het boze te kiezen. (en zichzelf ermee te vernietigen…)

Tijdens de Nazitijd zijn volgens de officiële geschiedenis vele in wezen brave burgers tot het kwaad vervallen, niet omdat ze er zelf voor kozen, zoals bv. een lustmoordenaar, maar omdat ze in een massapsychose terechtkwamen, 'de trotteldrom' [volgens Maarten Toonder…] waardoor ze hun IK verloren aan de groep en niet meer 'zichzelf' waren…

Vanuit Emil Páles bezien kwam dat door de invloed van de Mars-tijdgeest Samael.
Want waarom is Mars de god van de oorlog?
De huidige hiërarchische wezens uit de Mars-sfeer, de Dynamis, schiepen tijdens de oude maan-evolutie het menselijke astraallichaam, de 'dierziel' in de mens.
Nu leven dieren vanuit een groepsziel / groeps-Ik, niet vanuit het eigen Ik.
Een oorlog is dus geen ruzie tussen individueen, maar een strijd tussen groepsgeesten, waarbij de mens zijn Ik verliest aan de groepsziel. =Trotteldrom!

Door het afwerpen van het juk der tradities, normen en waarden na de 60er jaren, de traditionele en ouderwetse moraal, zien we nu het gevaar dat individuele mensen geheel vanuit zichzelf ook, zonder enige dwang van buiten af (van bv. een massapsychose), ervoor kunnen kiezen om hun vrijheid te misbruiken om wat betreft het uitleven van hun dierlijke lusten, hun behoefte aan seks, spanning en sensatie, genot, 'kicks' etc. het onderste uit de kan te halen, zonder zich door moraal, geweten, liefde of medelijden te laten leiden….

Daarom zien we vanaf die tijd ook een toename van de Asurische impuls in het verschijnsel van de individuele lustmoordenaar, de psychopaat (Ted Bundy, Marc Dutroux).
Hannibal Lecter, een perverse, ziekelijke en kanibalistische psychopaath wordt zelfs een filmidool.
We zien ook een toename van pornografie op televisie, de schaamteloosheid van de videocultuur, de pornocultuur van het internet en 'Big brother'-programma's en de pornografie in het dagelijks leven (orgies, sadomasochistische sex etc.), tot en met de meest perverse gruwelijkheden*...

We leven in een tijd van decadentie (verdierlijking) lijkt het wel, ongeveer zoals de late Romeinse tijd met de excessen van Caligula etc.

Steiner zegt over de impuls van de Asura's:
Niet alleen zal de mensheid denken dat hij een dier is (Darwin), maar er ernst mee maken en als een dier gaan leven.

Vooral de combinatie seks en geweld is asurisch*, denk bv. aan de boeken van de Sade (de 120 dagen van Sodom!).
In de extase en sensatie van dit soort seksbeleving probeert men zijn Ik-bewustzijn uit te schakelen. Op dat moment krijgt men weer een dierbewustzijn (de weerwolf bv.).
Ook de sensationele en ontikkende combinatie van drugs en disco (bv. extasy met Housemuziek) is een asurisch impuls.
Verder het verschijnsel van de terreuraanslagen en zinloos geweld.

Steiner voorspelt dat een deel van de mensheid hier steeds verder in zal gaan en op een gegeven moment ook weer werkelijk in een dierbewustzijn zal terugvallen. Op een gegeven moment zullen deze mensen daardoor verwikkeld raken in de 'strijd van allen tegen allen', wat in het 8e millennium de ondergang van het Na-atlantisch tijdperk zal bewerkstelligen.

---

*Uit de Haagse Courant: Een advertentie uit Berlijns internetforum: "Ervaren slager zoekt doorlopend vrouwen die bereid zijn om zich door hem te laten slachten en opeten." Zieke grap? Na de kannibalenmoord neemt de recherche dit soort berichten serieus. Een Berlijnse man liet zich voor het oog van een videocamera castreren, slachten en verorberen. De dader Armin M. is recentelijk opgepakt. We kennen het verschijnsel van de 'Snuffmovies'. Ook kinderporno en kinderpornografische moorden op baby's en minderjarigen behoort tot het werkingsgebied der Asura's. Er zijn ook kanibalismeforums. Bv. een vrouw die al haar leven lang erover fantaseert te worden ontkleed, gekookt en opgediend aan wilden…

Rudolf Steiner en zijn tijd: De Michaelische Kunst-impuls

De tijd waarin Rudolf Steiner leefde is m.i. qua kunst, muziek en wetenschap de rijkste, schoonste, creatiefste, diepzinnigste, spiritueelste en interessantste tijd van de Kunst- en Cultuurgeschiedenis die de mensheid ooit gekend heeft.
Nimmer eerder waren er tegelijkertijd zoveel genieeën op aarde die de mensheid zo'n rijkdom aan schoonheid en nieuwe ideeen hebben geschonken.
Het lijkt er wel op of na de inzet van de Michaelstijd de inspiratie nog nimmer zo rijk op aarde heeft gevloeid. Als men ziet wie er allemaal geboren zijn rond 1860, rond de tijd dat Rudolf Steiner incarneert, dan staat men verbaasd!
Kijkt men naar de schoonheid van de kunst en de muziek, dan ziet men dat deze na 1880 steeds rijker en intenser wordt, dit neemt nog toe na 1900, en gaat in de jaren tussen 1910 en 1914, de jaren dat Rudolf Steiner zijn mysteriedrama's schrijft en zijn andere kunstimpulsen ontwikkelt naar een hoogtepunt, een culminatiepunt toe, de jaren 1910-1914 lijken werkelijk de climax van de kunst-, muziek- en cultuur-geschiedenis te zijn!

En dan plotseling lijkt het met het uitbreken van de 1e wereld-oorlog plotseling af te breken en geheel ineen te storten!...

Volgens Emil Páles komt dat door het aanbreken van het kleine, 72-jaar durende Samael-Mars-tijdperk!

Ook Steiner stopt dan met zijn artistieke activiteiten en gaat zich na de oorlog meer met sociaal-maatschappelijke vraagstukken uiteenzetten.

Rond 1900 vinden we een grote hoeveelheid kunstrichtingen zoals: Laatromantiek, impressionisme, expressionisme, folklorisme, verisme in de muziek, Jugendstil, im- en expressionisme, symbolisme in de beeldende kunsten, de organische architectuur, de Goetheanum-bouw ontstaan, Gaudi, en allerlei andere nieuwe richtingen die in tegenstelling tot na de 1e en 2e wereldoorlog het allerschoonste, spiritueelste en diepzinnigste hebben gebracht wat de mensheid ooit heeft geschonken gekregen.

In 1879, precies het jaar dat Michael de geesten der duisternis heeft overwonnen en de tijdsgeest wordt is Steiner 18 jaar, hij ontmoet dan de kruidenzoeker Felix Koguzky (later in de mysteriedrama's als "Felix Balde" ten tonele gevoerd) en via hem komt hij in contact met de "Meester" die hem "inwijdt". Van hem krijgt hij ook een "Michaelische opdracht" mee, namelijk, niet voor "de draak van het materialisme" weg te lopen, maar met "Michaelische moed" in de huid van de draak zelf te kruipen, en hem op deze wijze te "besiegen"/overwinnen.
Steiner moet nu ook zelf in de diepte van het materialistische denken afdalen en de wetenschap gaan bestuderen.
En als in 1899 het Kaliyuga, het duistere tijdperk is afgelopen kan hij met zijn openbare voordrachten-activiteiten beginnen.

Tesamen en tegelijk met Steiner lijkt nu echter een hele generatie van "tweeling-zielen" op aarde te komen.....
Steiner "zoog" blijkbaar een hele "kudde" van grote, creatieve en spiritueele persoonlijkheden met zich mee naar de aarde, die net als hij van Michael de opdracht kregen om de cultuur te bevruchten en de mensheid op een hoger plan te brengen.

Tegelijkertijd hadden de geesten der duisternis zich echter in de hoofden der mensen genesteld zodat het materialisme in de politiek en de maatschappij verder voortschreed en in de catastrophe van de 1e wereldoorlog uitmondde.

Geen groter contrast is er denkbaar dan tussen het grootse wat zich op cultureel gebied in de jaren tussen 1879 en 1914 afspeelde, en de grauwe, banale, sombere en triviale realiteit van het politiek-maatschappelijk gebeuren, met de militairistische Wilhelm II, de Zaar van Rusland, en Frans Josef, keizer van Oostenrijk, de Engelse elite en loges, de Rothschilds etc.

Wat we nu zien is het volgende:
Na het aantreden van Michael zien we eerst een toename van creativiteit die zijn hoogtepunt bereikt tussen 1910 en 1914.
Vervolgens breekt de 1e wereldoorlog uit, een onbeschrijflijke ramp, waaraan we kunnen zien dat de geesten der duisternis niet hebben stilgezeten.
De Zonnekracht van Michael had blijkbaar de zielen rijkelijk geinspireerd, nu doet Ahriman een greep naar de macht: er ontstaat een hernieuwde strijd, nu op het aardse plan.

Volgens Emil Páles kwam dat dus door het aantreden van de Mars-aartsengel Samael als tijdgeest van 1917-1989, maar volgens mijn indruk was Samael zich al veel eerder en zeker vanaf ca 1908 aan het voorbereiden op deze rol en is er sprake van een overgangsperiode en was Samael al actief als inspirator van het Expressionisme en bv. Strawinsky's 'Sacre du printemps' in 1912-13, het deel 'Mars' uit 'the planets' van Holst en het ontstaan van de 1e wereldoorlog

De machten van de duisternis beheersen nu, vanaf 1914/1917 het wereldtoneel, en dit bewerkstelligt een wel zodanige benauwenis dat veel kunstenaars eraan ten gronde gaan.
Een aantal sterven, een aantal raken "de weg kwijt", bij anderen zien we een teruggang in creativiteit, een verminderde qualiteit van hun werk, en we komen nu in een overgangstijd, dat de ongelooflijke impuls van creativiteit langzaam aan kracht verliest.
Ook begint er een andere "tijdsgeest" op te komen. Van de romantische era gaan we nu over naar de modernistische era.
Deze overgangstijd duurt ongeveer van 1913/14 tot 1922/23.
Ook in het leven van Steiner tekent zich deze periode af.

Men zou dit tijdperk eventueel nog kunnen onderverdelen in een periode van 1913/14 tot 1918/19 en een periode van 1918/19 tot 1923.

In de jaren 1922-23 spelen zich dan de volgende bepalende gebeurtenissen af:

- Het 1e Goetheanum wordt verbrand. (1922-23)
- De mars (1922) en de machtsgreep van Mussoloni, ("Il Duce") in Italie. (1923)
- Stalin wordt algemeen secretaris van de communistische partij (1922).
- Economische ineenstorting, inflatie en chaos in Duitsland. (1923)
- De "Putsch", de mislukte machtsgreep van Hitler. (1923) daarna: "Mein Kampf"!
- Weihnachtstagung, grondsteenspreuk en heroprichting van de Antroposofische Vereniging. (1923) Steiner wordt zelf voorzitter van het bestuur.
- Strawinsky schrijft zijn 1e "Neoklassieke werk" (1923: het octet).
- Schönberg formuleert zijn theorie van de 12-toonstechniek. (de dood van de muziek...)
- De naar Amerika verhuisde franse componist E. Varèse voltooit zijn 1e modernistische werk: "Ameriques", het eerste werk van een muzikale stroming waarbij "tonen" tot "klanken" degraderen, een voorloper van de electronische muziek.

Het mag duidelijk zijn dat we echt in een andere tijd zijn aangekomen waarbij de machten der duisternis een stevige opmars laten zien, de ahrimanische [en marciale en mercuriale…] tijdsgeest van de 20e eeuw vindt nu zijn doorbraak, en het lijkt wel of op dat moment een aantal kunstenaars hieraan bezwijken, sterven of ophouden met componeren.

Bv. Sibelius stopte met componeren om onbegrijpelijke redenen in 1925 !! - het sterfjaar van Steiner;
De beroemde balletdanser en choreograaf Niinsky werd bv. spontaan krankzinnig, en in 1922 was hij "innerlijk gestorven" hij zweeg tot 1945...).
Ook Rudolf Steiner bezwijkt aan deze opmars van het kwaad, en hij sterft, veel te jong en nog voor hij zijn levenswerk kan afmaken in 1925.

Vanaf dat moment gaan, nu de grote Zonne-ingewijdde niet meer op het aardse plan vertoeft, de "poorten van de hel" open, en niet alleen maar de ahrimanisch-luciferische machten, maar ook nog de asurische machten maken hun opwachting op het wereldtoneel.

Maar dat is een onderwerp voor later.

Maar dat komt niet in deze versie van het boekje…

We gaan ons eerst bezigen met de onbeschrijflijke golf van creativiteit die we in deze tijd aantroffen, die misschien de verschijning van Steiner op het aardse plan teweegbracht, of wat "in de lucht zat" in de zegenrijkste tijd van onze cultuur.

Misschien is het nog goed te bedenken dat ook de vorige Michaelstijd een zegenrijke tijd was, die vele genieeen op het aardse plan bracht: De hoogbloei van het oude Griekenland, Socrates, Plato, Aristoteles, de Griekse beeldhouwers en toneelschrijvers, Sophocles ea. , Boeddha, Chineese wijsgeren etc.

Maar misschien kunnen we ook stellen dat een 5e tijdperk in een serie van 7 bijna altijd een hoogtepunt is, -zij is zowel een crisis, een wending als een creatief hoogtepunt.

Op 15-6-1915 zegt Steiner (in Düsseldorf- GA. 159-160):

"Het hoogtepunt van de na-atlantische cultuur moet al in de 5e periode worden bereikt. Wat nog volgen zal in de 6e en 7e periode, dat zal een neergaande ontwikkeling zijn."

De na-atlantische periode zelf is ook al het "5e wortelras",
en de Romantische periode is in mijn eigen visie ook (in de 1e helft van de 5^{e} na-atlantische ontwikkeling) een 5e periode.

Namelijk:
1/ Gothiek, 2/ Renaissance, 3/ Barok, 4/ Klassisisme,
5/ Romantiek, 6/ Modernisme, 7/ 21e eeuw

Misschien zouden we kunnen vermoeden dat daarom deze periode een eenmalig hoogtepunt in de mensheidsontwikkeling is en de 20e en 21e eeuw een "neergaande ontwikkeling",
evenals in het klein in een mensenleven de 5e periode (42-49 jr.),
de zg. "Mars-leeftijdsfase", ook vaak een creatief hoogtepunt is.

Om hiervan een indruk te krijgen zal ik een aantal beroemde voorbeelden geven:

-Bachs Mattheuspassion werd uitgevoerd op zijn 44e jaar,
-De "Orfeo" van Gluck werd op zijn 48e ten doop gehouden,
-Beethovens 2e periode, de 3e tot 8e symphonie vinden we in de leeftijd van 32 tot 45 jaar, de 9e voltooit hij op zijn 53e,
-Liszt schreef zijn bekendste symphonische gedichten en symphonieen tussen zijn 33e en 47e, de Faustsymphonie (zijn grootste meesterwerk) bv. op zijn 44e,
-Rimsky Korsakow schreef zijn Scheherazade op zijn 44e,

-Wagner schreef zijn Wesendonckliederen op zijn 44e en in de jaren erop zijn belangrijkste en invloedrijkste, meest moderne en chromatische werk: "Tristan und Isolde" (voltooid op zijn 46e).
-Mahler schreef zijn symphonieen tussen zijn 28e en 51e jaar (zijn monumentale 8e bv. op zijn 47e),
-Debussy schreef zijn: "La Mer" tussen zijn 41e en 43e jaar, zijn 1e band "préludes" verscheen op zijn 48e jr. .
-Sibelius schreef zijn 4e symphonie (zijn meest diepzinnige en persoonlijke werk) op zijn 46e en 2 jr. later zijn magisch-mystieke "Luonnotar".
-Brahms schreef zijn 4 symphonieen tussen zijn 43e en 52e jaar,
-Holst schreef zijn "Planets" tussen zijn 39e en 43e,
-Richard Strauss schreef zijn "Elektra" (zijn beste en meest originele werk) op zijn 45e,
-Puccini schreef zijn "Tosca" op zijn 42e (mi. zijn beste opera).
-Fauré schreef zijn "Requiem" op zijn 44e,
-Zemlynsky voltooit zijn "Lyrische Symphonie" op zijn 51e.

-In een aantal van deze genoemde gevallen gaat het om het beste of meest bekende werk van deze componisten, zoals bij Bach (Mattheus-passion), Gluck (Orfeo), Liszt (Faust-symphonie), Rimsky Korsakow (Sheherazade), Holst (Planets), R. Strauss (Elektra), Puccini (Tosca), Fauré (Requiem), Zemlynsky.

Opvallend is wel hoeveel componisten hun beste en meest bekende werk componeerden of uitvoerden op [of rond] hun 44e ! :

-Bachs Mattheuspassion
-Liszts Faust-symfonie
-Fauré's Requiem
-Rimsky Korsakows Sheherazade
-Wagners Wesendonckliederen & Tristan und Isolde
-Richard Stauss's Elektra
-Holst: The Planets
-Puccini: Tosca

Natuurlijk zijn er "vroegbloeiers" (bv. Mozart, Schubert, Strawinsky, Pergolesi etc.) en "laatbloeiers" (Bruckner, Verdi, Janaceck etc.), maar misschien heel gemiddeld is de leeftijd tussen ca. 35-55 wel de fase waarin de creatieve mens zijn grootste geestelijke "heldendaden" verricht...

In het geval van Steiner zien we dat zijn eigenlijke "bloeiperiode" begint op zijn 40e, als hij na 1900 in Berlijn voordrachten gaat houden voor de theosofische vereniging en Marie Steiner ontmoet.

In het congres in Berlijn, 1907, op zijn 46e, komt het 1e artistieke initiatief van Steiner: Dat is het geboortejaar van de Goetheanistische organische bouwstijl. Tussen zijn 49e en 52e ontstaan de Mysteriedrama's.

We gaan ons eerst bezighouden met de geboortetijd van Steiner, en in verband met het voorgaande valt het dan op dat als we beide gezichtspunten combineren, de generatie die geboren is tussen ca. 1860 en 1870 tussen 1905 en 1915 ook in hun meest creatieve en energieke leeftijdsfase is, namelijk tussen de 35 en 55 jaar.

Het valt dan op dat degene die wat later geboren worden, zo tussen 1870 en 1890 toch vaak voor 1915 (-20) hun beste werken schrijven, het zijn dan vaak "vroegbloeiers". [zoals Strawinsky en Prokofief]

1861 - Het Geboortejaar van Rudolf Steiner

Als we gaan kijken welk een creatieve genieen rond dit Magische jaar ca. 1860 geboren zijn valt je mond open van verbazing.
Het gaat dus om de mensen die in de tijd van de "fin de siècle", de eeuwwisseling, "la bèlle époque" leefden, en in de tijd van Steiner hun creativiteit uitten, hetzij als componist, dichter-schrijver, kunstschilder, architect, filosoof, wetenschaps-beoefenaar, organisator (zoals Diaghilew), danser-choreograaf (bv. Niinsky), illustrator, etc.
Ook bij de mensen die wat later geboren werden, (bv. Strawinsky), zo rond 1880, of iets vroeger, tot zo 1840, zien wij nog dat deze vaak in de jaren 1910-14 of sommigen iets ervoor of erna hun creatiefste tijd beleefden.
Ik zal hieronder eerst de meest geniale en bekendste componisten noemen die rond 1861 werden geboren:

Claude Debussy:1862-1918
Gustav Mahler: 1862-1911
Jean Sibelius: 1865-1957
Leos Janáceck: 1854-1928
Richard Strauss: 1864-1949
Giacomo Puccini: 1858-1924
Hugo Wolff: 1860-1903
Alexander Scriabin: 1872-1915
F. Busoni: 1866-1924
Paul Dukas: 1865-1935
Albert Roussel: 1869-1937
Florent Schmitt: 1870-1958
Eric Satie: 1866-1925
Ralph Vaughan Williams: 1872-1958
Frederic Delius: 1862-1934

Gustav Holst: 1874-1934
Gabriel Fauré: 1845-1924
Nicolai Rimsky Korsakow: 1844-1908
Carl Nielsen: 1865-1931
Sergei Rachmaninow 1873-1943
Charles Ives: 1874-1954
Edward Elgar: 1857-1943
Arnold Schönberg: 1874-1951

-En de wat minder bekende componisten:

Alexander von Zemlynsky: 1871-1951 / Alexander Glazunow: 1865-1936 / de dirigent: Willem Mengelberg: 1871-1951 / Hans Pfitzner: 1869-1949 / Max Reger: 1873-1916 / Pietro Mascagni: 1863-1945 / Ruggiero Leoncavallo: 1858-1919 / Isaac Albéniz: 1860-1909 / Cornelis Dopper: 1870-1939 / Alfons Diepenbrock: 1862-1921 / Ernest Chausson: 1855-1899 / Siegfried Wagner 1869-1930 / Henry Zagwijn: 1874-1954 (vrijeschoolleraar in Den Haag geweest!) / Matthijs Vermeulen: 1880-1967 / Daniel Ruyneman: 1886-1963 / Edward McDowell: 1860-1918 /

Hieronder de grote componisten die eveneens tot de wereldtop behoren, die iets later werden geboren, maar hun beste werken ook in de tijd rond 1910-15 of soms iets later schreven:

Igor F. Strawinsky: 1881-1971
Maurice Ravel: 1875-1937
Serge Prokofief: 1891-1953
Charles Ives: 1874-1951
Arnold Schönberg: 1874-1951
Anton Webern: 1883-1945
Alban Berg: 1885-1935
Manuel de Falla: 1876-1946
Béla Bartok: 1881-1945
Ottorino Respighi: 1879-1936
Franz Schreker: 1878-1934
Karol Szymanowsky: 1883-1937
Zoltán Kódály: 1882-1967

We mogen vooral niet vergeten Serge Diaghilew, 1872-1929, te noemen, de oprichter van het “Ballet Russe” aan wie we überhaupt de allergrootste meesterwerken van deze eeuw te danken hebben die precies in deze tijd voor zijn balletgezelschap zijn geschreven, zoals de 3 vroege balletten van Strawinsky, “Daphnis et Chloé” van Ravel, en verder, vaak de beste werken van componisten als Prokofief, Debussy, Satie, Bartok, de Falla en zelfs R.Strauss en vele anderen.

Op het vlak van de **beeldende kunsten** bloeien enkele zeer spiritueele stromingen zoals de Jugendstil en het symbolisme, wat qua vormgeving en achterliggende ideeen zeer verwant is aan de Antroposofie.
Vaak is de theosofie ook een belangrijke inspiratiebron voor deze kunstenaars, met name in het symbolisme.

Hieronder enige spiritueele tijdgenoten van Steiner,
-eerst schilders, voornamelijk vallend onder de stroming genaamd:
Het SYMBOLISME:

Jan Toorop: 1858-1928 (bv. "de drie bruiden")
Johan Thorn Prikker: 1868-1932
Edvard Munch: 1863-1944 (oa.: "de schreeuw"-1895)
Franz von Stuck: 1863-1928
Piet Mondriaan (de vroege Mondriaan!!): 1872-1944
Henry Matisse: 1869-1954
Gustav Klimt: 1862-1918
Wassily Kandinsky: 1866-1944 (uitvinder van de "abstracte kunst" - geestverwant van Steiner, wilde het "geestelijke" in de kunst uitdrukken)
James Ensor: 1860-1949
Jean Delville: 1867-1953
Camille Claudel: 1856-1920
A.V. Beardsley: 1872-1898
Léon Bakst: 1866-1924 (oa. decors voor het "Ballet Russe")
Arthur Rackham: 1867-1939 (sprookjesboek-illustrator, oa. van Wagners "Ring")
Alfons Mucha: 1860-1939 (oa. Jugendstill-achtige bloemenmeisjes)
Van Gogh: 1853-1890
Evelyn de Morgan: 1855-1919 (Engelse symbolist)
Thoman Cooper Gotch: 1854-1931 (idem)
Ferdinand Cheval: 1879-1912
R.N.Roland Holst: 1868-1938 (Nederlandse symbolist)

De **JUGENDSTIL** is een stroming in vormgeving en architectuur die zeer verwant is aan de antroposofische organische archtectuur, omdat het beiden geinspireerd is op de vormprincipes van de levenskrachtenwereld, de etherwereld en met name plantenvormen.

De grootste en meest geniale architect is VICTOR HORTA, een jaargenoot van Steiner: 1861-1947, die de Jugendstil-stijl in feite heeft "uitgevonden".

Brussel is een echte "Jugendstil-stad", want men vindt er vele prachtige Jugendstil-huizen.

Victor Horta heeft een hele kudde zeer talentvolle leerlingen of navolgers die ook in deze tijd of soms iets later zijn geboren en ook vele prachtige en beroemde huizen in met name Brussel hebben gebouwd:

Paul Hankar: 1859-1901; Ernest Blérot: 1870-1957; Armand van Waesberghe: 1879-1949; Gustave Strauven: 1878-1919; Jules Brunfaut: 1852-1942; Octave van Rijsselberghe: 1855-1929; Paul Vizzanova: 1881-1956; Paul Saintenoy: 1862-1952; Albert Roosenboom: 1871-1943; Paul Cauchie: 1875-1952; Paul Hamess: 1877-1956; Arthur Nelissen; Émile Lambot; Victor Taelemans; Georges Hobé; Léon Delune;
Verder: C. Plumet: 1861-1928; P. Bonnard: 1867-1947;
-Henry van de Velde, 1863-1948 is ook in Nederland bekend, oa. van "Villa de Zeemeeuw" op de Wagenaarweg in Den Haag.
-Hector Guimard 1867-1942, heeft de "Art Nouveau" in Parijs bekend gemaakt, met zijn bekende prachtige metro-ingangen.
-Charles Rennie Mackingtosh, 1868-1928, creëerde zijn geheel eigen schotse vorm van Jugendstill, typisch Noordelijk-verticaal.
-De zeer fantasierijke, geniale Spaans-Catalaanse architect Antoni Gaudi, 1852-1926 wordt ook vaak als een soort "Jugendstill" omschreven, maar het is toch een geheel eigen en typisch zuidelijk Barokke stijl, met veel dierlijke astraliteit...
-Het kleurrijke glaswerk van Tyfanny, 1848-1933 is ook een soort van Jugendstill.
-Typisch Amerikaans, maar toch zeer fantasierijk en geniaal is de beroemde architect: Frank L. Wright: 1867-1959.

Wat betreft de **LITERATUUR** wilde ik wijzen op de Nederlandse schrijvers die oa. betrokken waren bij de opleving van de ***Nederlandse literatuur*** in de beweging van de TACHTIGERS, en de "Nieuwe Gids", waar in 1885 FREDERIK VAN EEDENS "De kleine Johannes" werd gepubliceerd, waarin Lucifer en Ahriman al worden beschreven.
Frederik van Eeden was een zeer spiritueele figuur, geinteresseerd in dromen, spiritisme en vol verheven maatschappelijke idealen, hij leefde: ***1860-1932***!

Een aantal andere 80-ers waren:

Willem Kloos: 1859-1938,
Herman Gorter: 1864-1927 (Mei!), en:
Jaques Perk: 1859-1938.

Verder:
J.H.Leopold: 1865-1949 (1915: Cheops),
P.C.Boutens: 1870-1943.
Karel van de Woestijne: 1878-1929;
Adriaan Roland Holst: 1888-1976;
Aart van der Leeuw: 1876-1931;

Een van de meest typerende schrijvers van “La belle époque” van het Den Haag van de “fin du siècle” is ***Louis Couperus***: 1863-1923, -hij was ook een zeer spiritueel schrijver en werd ook een keer behandeld in een lezing bij de theosofische vereniging!

Wat betreft de **DUITSE SCHRIJVERS** wilde ik de volgende personen noemen:

Richard Dehmel: 1863-1920; **Rainer Maria Rilke:** 1875-1926; Stefan George: 1868-1933; Hermann Hesse: 1877-1962; Gerhard Hauptmann: 1862-1946; Hugo von Hoffmannsthal 1874-1929 (de librettist van Richard Strauss); **Christian Morgenstern**; 1871-1914 (vriend van R. Steiner, schreef later mystieke spreuken en gedichten); Stefan Zweig: 1881-1942; **Thomas Mann**: 1875-1955; Georg Trakl; 1887-1914; Rabindranath Tagore: 1861-1941; Franz Kafka: 1881-1924; August Strindberg: 1849-1912; Gottfried Benn: 1886-1956; Else Lasker Schüller: 1876-1931;

We gaan nu over naar de **FRANSE DICHTERS** en **SCHRIJVERS**:
Paul Verlaine: 1844-1896; J.N.Arthur Rimbaud: 1854-1891; St. Mallermé: 1842-1898; Maurice Maeterlick: 1862-1949 (de schrijver van “Pèlléas et Mélisande”, een mysterieus symbolistisch drama waar Debussy de mooiste opera uit de muziekgeschiedenis op heeft gemaakt); Paul Válery: 1871-1945 (1917: La jeune parque); Paul Claudel: 1868-1955; Henry Alain Fournier: 1866-1914 (le grand Meaulnes); Guillaume Appolinaire: 1880-1918 (surrealisme); **Edouard Schuré**: 1841-1929 ; Schuré heeft Steiner tot zijn mysteriedrama’s geinspireerd! Zie later meer hierover!

ENGELSE SCHRIJVERS:
Oscar Wilde: 1854-1900; William Butler Yeats: 1865-1939 (keltisch!); E.M. Forster: 1879-1970 (de Ivory-films! bv. Maurice, a passage to India, a room with a view etc.);

RUSSISCHE SCHRIJVERS:
Alexander Blok: 1880-1921; A. Bely: 1880-1934; Achmatova: 1889-1966; I. Babel:1894-1940; Osip Mandelstam: 1891-1938; Paustowsky: 1892-1968; [deze schrijvers ken ik zelf niet, dus ik weet niet zeker of deze wel in dit rijtje passen… Literatuurkenner Peter Bruynings gaf mij indertijd deze namen door]

Wladimir Solowjew: 1853-1900, de filosoof en godsdienstwetenschapper die een vorm van Christendom creeerde dat erg verwant is aan die van Steiner, -volgens Steiner een typische representant van de toekomstige “Geestzelf”-cultuur...

Verder wilde ik nog enkele **wetenschappers, denkers, psychologen, politieke activisten** ed. noemen:
Sigmund Freud: 1856-1839 (onderzoek naar het persoonlijk "onderbewustzijn", ontwerper van de psycho-analyse); Carl Gustav Jung: 1875-1961 (ontdekker van het "collectief onderbewustzijn" en de "archetypen"); Albert Schweitzer: 1875-1965; Albert Einstein: 1879-1955 (ontwerper van de relativiteitstheorie, 1921: nobelprijs) ; Hendrik St. Lorenz: 1865-1928 (de Lorenz-vergelijkingen, voorloper van Einstein, theorieen waarp Einstein zijn relativiteits-theorie op baseerde: 1902: Nobelprijs); Max Planck: 1858-1947 (1900: de "universele constante", 1918: nobelprijs, medebedenker van de relativiteitstheorie); Mohandas Ghandi: 1869-1948 (het lijdzame verzet); Witgenstein: 1889-1951;

[niet alle genoemde personen behoren tot de categorie van de typisch spirituele kunstenaar of denkers in de zin van de 'duizelingwekkende jaren' van verpletterende genialiteit, maar ze werden wel beschouwd als groot of verdienstelijk…]

Het Einde van de "Belle Époque"

Het einde van de Romantische periode wordt ingezet door het uitbreken van de 1e wereldoorlog. Hiermee kwam een einde aan de mooiste, creatiefste en meest geinspireerde tijd van de kunst- en cultuurgeschiedenis, dit was het hoogtepunt van de wereldgeschiedenis geweest, en nu was zij voorbij.
Wie kan zich in de tijdsgeest een ergere ramp voorstellen: Waar kunnen we het mee vergelijken?
Stelt u zich voor: Je hebt een relatie gehad met de schoonste, liefste, edelste vrouw die er bestaat, waarmee u het allerhoogst mogelijke geluk ervoer, en nu komt er een ramp: De Satan, het beest verschijnt en ontrukt u uw geliefde...
Uw grote liefde sterft, verzinkt, en u weet dat deze scheiding definitief is, nimmer meer zult u haar weerzien, dit is het einde, het definitieve einde, het einde van de schoonheid, van het geluk, van de liefde, van het kostbaarste wat u ooit bezat...
Maar dat niet alleen: Uw geliefde komt u niet alleen maar te ontvallen door een ziekte of een natuurlijke dood, neen, het einde wordt door een daad van wreed geweld, door oorlog, door moord bewerkstelligd!

Alleen zo kunnen we om het ergens mee te vergelijken, het uitbreken van de 1e wereldoorlog karakteriseren: Alle opkomende spiritueele stromingen in de kunst en in de cultuur, die in de jaren 1879-1914 tot bloei waren gekomen werden door een aanval van de tegenmachten om zeep geholpen, en deze schuwden er niet voor om daarvoor de grofste gewelds-middelen te gebruiken...*

Volgens Emil Páles wordt dat natuurlijk veroorzaakt door het aantreden van de tijdgeest-aartsengel van Mars: Samael in 1917….

---

* Ikzelf vermoed dat Steiner voorzag dat er nog duisterder tijden ophanden waren, en mogelijkerwijs heeft dit besef, van de ophanden zijnde zware tijden, de vroegtijdige dood van Steiner bespoedigd, immers, hij had de 2e wereld-oorlog nog makkelijk kunnen meemaken, in 1945 zou hij 84 zijn geweest....

Een aantal zeer gote kunstenaars sneuvelden overigens in het oorlogsgeweld. Het meest tragische voorbeeld is wel de geniale expressionistische schilder FRANZ MARC, 1880-1916, die in de laatste 3 jaren van zijn korte artistieke loopbaan tot steeds grotere hoogten stijgt, en dan op het hoogtepunt van zijn artistieke kunnen de oorlog in gaat en sneuvelt. In 1911 heeft hij met "kleine blauwe paarden" en "de gele koe" al bijna zijn eigen unieke stijl gevonden. In 1912 schildert hij: "Ree in kloostertuin", "ree in de regen", "tijger" & "koeien", maar in 1913 bereikt hij toch zijn absolute artistieke hoogtepunt met: "Dierennoodlot" (mijn favoriete schilderij!), "dromend paard", "de toren van de blauwe paarden", "stallen", "de mandril", "wilde zwijnen", "gazellen", "fabeldier II", "vossen" en: "schilderij met runderen". In 1914 verschijnt dan nog: "strijdende vormen", "vogels" en: "Tirol".

De 1e wereldoorlog was een aanval van de tegenmachten om aan deze bloei een einde te maken, een aantal grote kunstenaars "sterven" samen met het "sterven van de Romantiek". Zij overleven a.h.w. deze aanval van de boze machten die een definitieve verandering en ahrimanische verzakelijking [en marcialisering] van de tijdsgeest bewerkstelligen niet, zij waren daar a.h.w. te gevoelig voor, hun ziel kon dit niet verdragen, zij "sterven aan de tijdsgeest-verandering" a.h.w. ...:

In 1914 sterven:
Christian Morgenstern, Fournier en Georg Trakl, in 1915 sterft Scriabin, in 1916 Reger, in 1918 sterven: G. Klimt en Debussy, in 1919: Gustave Strauven, in 1920: Richard Dehmel...

De componist Jean Sibelius schrijft in 1925 zijn laatste orkestwerk: 'Tapiola', in het jaar van Steiners dood, daarna stopt hij om volslagen onverklaarbare redenen met componeren, -de tijdsgeest had het hem onmogelijk gemaakt verder te componeren...

Een zeer bizarre reactie op de tijdsgeest vertoonde wel de beroemde balletdanser ***Nijinsky*** (1888-1950), de sterdanser van het "Ballet Russe", die o.a. de omstreden choreografie voor Strawinsky's "Le Sacre du Printemps" had gemaakt, het beroemdste werk van de 20e eeuw.

Na zijn uittreden uit het Russisch ballet door zijn huwelijk met Romola de Pulsky begon hij langzamerhand krankzinnig te worden, schizofreen volgens de officieele diagnose, maar men zou ook kunnen zeggen: Zijn "IK" wilde niet meer op deze aarde zijn, in die nare, duistere, zakelijk-ahrimanische, marciale en onkunstzinnige, gevoelloze, harde tijd. In 1918, in Zwitserland in Davos voorspelde hij al de 2e wereldoorlog en het Nazisme, hij zei: "De oorlog gaat gewoon door, en er komt iets nog veel vreselijkers"...

Hij voorspelde "de dood van de kunst door de mobilisering van de materie". Treffender zou men de aanval van Ahriman op de kunst, de schoonheid en de spiritualiteit niet kunnen karakteriseren.... Rond die tijd begon hij ook symbolische en volgens sommigen ook profetische schilderijen en tekeningen in de inrichting te maken. In het jaar 1922, de jaar van de Goetheanum-brand en het aanstormen van de Fascisten wordt er over hem gezegd dat hij van binnen eigenlijk "gestorven" was. Als we ervan uitgaan dat Nijinsky a.h.w. met de "kunst" en de tijdsgeest meeleefde, zou je kunnen zeggen dat in dat jaar van de Goetheanumbrand, de vernietiging van het prachtige 1e Goetheanum, de definitieve doordraak van de "nieuwe zakelijkheid" in de muziek, neoklassicisme en 12-toons-techniek, "geluidsmuziek" en de opmars van het fascisme, de kunst a.h.w. "overleden" was... De kunst was nu dus "gestorven", samen met Nijinsky's zieleleven...

Ongeveer 20 jaar lang zweeg Nijinsky. In 1945 sprak hij voor het eerst weer, toen de familie in Hongarije Russische soldaten tegenkwam. 1945 was immers in uiterlijke zin het einde van een duister tijdperk, althans van de heerschappij van de Nazi's, en de Italiaanse en Japanse fascisten...

Het naderend einde van de Romantiek, het "schone tijdperk", en de aankomende catastrophale wereldbrand werden echter door allerlei tekens aangekondigd.

-In 1912 verzinkt het prachtige romantische "onzinkbare" schip de "Titanic" in de golven van de Noordelijke IJszee, a.h.w. symboliserende dat hiermee een "tijdperk" ten onder was gegaan.
-In de jaren voorafgaande aan de 1e wereldoorlog was reeds de schilderstroming van het expressionisme ontstaan waar de afgrond van de ziel met de "hel" van de verschrikkingen van het Freudiaans onderbewustzijn was opengegaan. Reeds in 1895 schilderde Edward Munch "de Schreeuw", in 1909 componeert Schönberg zijn expressionistische meesterwerken: "Erwartung" en "de 5 orkeststukken", waarbij in muzikaal opzicht "de afgrond opengaat", en muzikaal oorlogsgeweld en agressie zijn duidelijk hoorbaar in "Le Sacre du Printemps" van Strawinsky, die in 1913 in Parijs wordt uitgevoerd, en de Skytische Suite van Prokofief (de aanstormende russische legers...), en "Mars" uit "The Planets" van Gustav Holst, wat reeds in 1914, maar nog vóór het uitbreken van de 1e wereldoorlog werd geschreven... !

Het was alsof deze kunstenaars de komende verschrikkingen onbewust profetisch voorvoelden...(het “hing in de lucht”....)

Vanuit Emil Páles bezien was Samael alvast begonnen met het inspireren van de tijdgeest….

In Mahlers “Das Lied van der Erde” en de 9e en 10e symphonie vinden we een soort weemoedige “afscheidsmuziek”. Men interpreteert dat vaak als een soort “weemoedig afscheid van de romantische periode”, ook “Tod in Venedig” van Thomas Mann stamt uit die tijd, wat later in de bekende speelfilm werd gecombineerd.

Doch wat moet je nou na de dood van een geliefde? Eeuwig treuren? Sterven? Zelfmoord plegen? Men zegt: “life goes on”, het leven gaat verder, maar men moet dan verder leven terwijl er toch iets in de ziel “gestorven is”...

Ook voor Steiner betekende de 1e wereldoorlog een grote ramp, hij kon zijn mysteriedrama-project niet meer afmaken, en het is wellicht tekenend voor de tijdsgeest, dat alhoewel hij 7 drama’s had willen schrijven “de tijd er niet meer naar was”, de “nood des tijds” maakte het noodzakelijk dat er andere dingen voorgingen. De bouw aan het 1e Goetheanum ging overigens wel gewoon door, want de tijd tussen 1914 en 1922/23 is a.h.w. een tijd van de laatste “nabloei” van de Romantiek, de bloem kan “uitbloeien”. Het is een tijd van een langzaam “verwelken” van de schone bloem.

In 1922/23 is de “bloem van de Romantiek” echter definitief verwelkt en verbrandt het 1e Goetheanum... Het was te teer en te kwetsbaar voor deze wereld, tè schoon. De mensen die dit bouwwerk nog mochten aanschouwen, dit “wereld-wonder”, zullen misschien gevoeld hebben dat dit onwezenlijke sprookje te mooi was voor deze grove aarde, zoiets moois mocht en kon eenvoudig niet op deze aarde bestaan.

In 1922/23 was de opkomst van nòg duisterder machten als de ahrimanische ophanden: De machten van haat, wreedheid en destructieve vernietigingswil die zich opmaakten voor een 2e wereldbrand.

Nu kan men zich voorstellen dat Steiner ook a.h.w. “stierf” aan de tijdsgeest die nu vanaf 1923 was ontstaan.

Volgens dhr. van Bemmelen werd Steiners ziekte echter ook veroorzaakt door zwart-magische aanvallen van duistere demonen, veroorzaakt door zwart magische groeperingen...

Met de dood van Steiner was “la belle époque” definitief ten einde.

Met hem stierven er velen, o.a. :

1923: Louis Couperus;
1924:Franz Kafka; Leon Bakst; G. Puccini; F. Busoni; G. Fauré;
1925: J.H. Leopold; Eric Satie;
1926: R.M. Rilke; A. Gaudi;

De mensen die vanuit Steiners michaelische "tijdsgeest" leefden en nog langer door bleven leven waren in hun tijd een "anachronisme" geworden, zoals Vaughan Williams, Delius, Glazunow, Rachmaninow en Richard Strauss.

De muziek van R. Strauss begon al in 1911 met "Der Rosenkavalier" in verval te raken (met nog een laatste opleving in "die Frau ohne Schatten" in 1919).

Andere componisten passen zich aan of initieeren zelf de nieuwe tijdsgeest zoals Strawinsky, Bartok, Schönberg, Berg, Webern, Roussel en Ravel.

Ook zijn er componisten die stoppen met componeren, zoals Sibelius, of ze worden gek, zoals Nijinsky, òf ze kunnen eenvoudig "hun draai niet meer vinden" zoals bv. Victor Horta.

Victor Horta

Victor Horta woont in 1916 een congres in Londen bij, kan niet meer terug naar Belgie, en moet dan tot in 1919 in Amerika blijven. Als hij terugkeert, moet hij zijn wonderbaarlijk schone (zelfgebouwde) woning en atelier in de Amerika-straat 25 verkopen dat "het symbool was geworden van een verouderde stijl die verdrongen was door de Art déco"
(=citaat uit: 'Horta museum' door Francoise Dierkens).
We zijn in "barbaarse tijden" aangeland. Talloze prachtige Hortahuizen of andere Jugendstilpanden zijn door de barbaren gesloopt of verbouwd in een "moderne stijl".
Afgebroken zijn bv. hotel Aubecq en het volkshuis..
In zijn Mémoires schrijft Horta over de bouw van zijn huis: "Waarom had ik tijdens de afwerking het gevoel dat ik het opperste geluk had bereikt...dat het nadien voor mij in dalende lijn zou gaan".
Hieruit blijkt wel dat Horta in de kille wereld van na de 1e wereldoorlog "zijn draai niet meer kon vinden". De "mode" was veranderd. Het zou hem niet meer worden vergund om nog meer meesterwerken in Art Nouveau-stijl te scheppen, hij moest zich aanpassen aan de nieuwe "tijdsgeest". Zijn bloeitijd en het opperste artistieke geluk om zulke wonderwerken van schoonheid te mogen scheppen waren voorbij. Het ging "in dalende lijn" voor hem...

Na de 1e wereldoorlog is de **"Art déco"** toonaangevend, een stijl die veel strakker en "mannelijker" is, sterk vertikaal, een Mars-Saturnus-stijl. Ook mi. een zeer fraaie stijl, waarin we toch nog in zekere zin een soort nabloei van de Romantiek kunnen zien, in die zin, dat het nog niet de totale Ahrimanische doodsheid van de architectuur van na de 2e wereldoorlog vertoont. In de stoere mannelijke kracht en strengheid van de Art déco drukt zich bovendien iets uit van de sfeer van de tijdsgeest waarin het fascisme opkwam wat ook een Mars-Saturnus-karakter heeft. Het drukt in ieder geval een "verharding" uit, terwijl het toch ook nog "artistiek" is.

Vanuit Emil Páles gezien is dit dus een typische Samael-Mars-stijl !

Het 2e Goetheanum, van gewapend beton, vind ik eerder verwant aan de Art déco. Het is strakker, strenger, het drukt ook al in zijn gewapend betonnen substantie uit dat een tijdperk aanbreekt waarbij hardheid en kracht noodzakelijk zijn om te overleven.

Ik schreef al eerder dat gewapend beton typisch marciaal is omdat het mars-metaal ijzer er in is verwerkt, vandaar 'gewapend' beton….

Vrouwelijke rondheid (de 2 ronde koepels van het 1e Goetheanum bv.) die ook bij Venus hoort [en wellicht zon…] gaat nu over in mannelijke rechtheid: In de 1e helft van de 20e eeuw overheerst het mannelijke: ***Mars***, de God van de oorlog, fascisme, 2 wereldoorlogen.

Ik schreef deze opmerkingen al voor ik kennis had genomen van de visie van Emil Páles! Dus ik zag toen ook al in dat het vooral om een marskarakter ging!

Pas in de 2e helft van de 20e eeuw komen we in de 60er jaren weer in tijden waarin een iets "vrouwelijker" sfeer herleeft (Venus) waarbij weer de herleving van het begrip voor de "belle époque" terugkeert: De groei van de vrije-school-beweging en de toenemende belangstelling voor de Antroposofie en de spiritualiteit valt in dezelfde tijd dat de gemeente Brussel (in 1961) het Horta-huis koopt en (in 1973) voor het publiek openstelt...

De ontwikkeling van de sociale wetgeving in het belle époque

Men neemt vaak aan dat er weliswaar in de cultuur veel mooie dingen gebeurden in deze mooie periode, maar dat het leven voor de 'gewone man', de armen en de arbeiders nog altijd een hel van armoede en onrecht was, zwoegen voor een hongerloontje, kinderarbeid, geen enkele sociale bescherming, geen ouderdomsvoorzieningen, geen ziektewetten, geen CAO's en een volledige rechtloosheid voor de arbeidende klasse.

Die mooie tijd was alleen maar weggelegd voor de gegoede klassen en de welgestelden…

Toch werden juist in deze periode door de regeringen al stappen ondernomen in de richting van een rechtvaardiger samenleving met sociale wetten, nog voor dat er socialistische partijen waren werden met name in Duitsland al vele sociale wetten ingevoerd en in Nederland was er bv. tussen 1897-1901 het liberale Kabinet-Pierson dat bekend staat als 'het kabinet van sociale rechtvaardigheid'. Het bracht diverse belangrijke wetten tot stand, waarvan de Woningwet, de Ongevallenwet en de Leerplichtwet de bekendste zijn.

De eerste fundamenten voor wetgeving rondom sociale zekerheid werden gelegd in Duitsland door Bismarck in 1881.

In 1889 trad in Nederland een arbeidswet in werking. Met deze wet werden voor het eerst maatregelen genomen tegen misstanden in de fabrieken. Hierin stond onder andere vastgelegd dat de arbeider per dag minstens een uur rust nam en dat vrouwen en kinderen jonger dan twaalf jaar niet meer op zondag mochten werken.
Het genoemde kabinet Pierson voerde in 1900 de Leerplichtwet in. De leerplicht werd bepaald op zes jaar. Ook werd in 1900 de Woningwet ingevoerd.
De eerste sociale verzekeringswet is de Ongevallenwet van 1901.
In 1900 verwierp de Eerste Kamer de ontwerp-Ongevallenwet van minister Lely, omdat zij de organisatie te centralistisch achtte. Een tweede ontwerp, waarin meer werd overgelaten aan het bedrijfsleven, haalde het wel.
Het kabinet-De Meester was een Nederlands kabinet tussen 1905 en 1908, een coalitie tussen liberale en vrijzinnig-democratische ministers.
Onder dit kabinet kwam de voor de sociale ontwikkeling van Nederland belangrijke Wet op de Arbeidsovereenkomst tot stand.
Het kabinet-Heemskerk was een christelijk Nederlands kabinet dat regeerde van 1908 tot 1913.
Er komen een Invaliditeits- en Ziektewet tot stand. De wetten worden echter nog niet direct ingevoerd.
Het kabinet-Cort van der Linden [liberaal] regeerde van 1913 tot 1918.
Na de Ongevallenwet volgden de Ziektewet en de Invaliditeitswet in 1913.
In 1913 werd de ziekteverzekeringswet aangenomen, maar deze wet werd pas in 1930 uitgevoerd.
In 1917 was er een Grondwetsherziening. Hierdoor werden de kiesrecht- en schoolstrijd beëindigd. Er vond een financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs plaats en het algemeen mannenkiesrecht werd ingevoerd. Daarnaast werden de grondwettelijke belemmeringen van het vrouwenkiesrecht weggenomen, en konden ook vrouwen gekozen worden.
Het meerderheidsstelsel (districtenstelsel) werd vervangen door de evenredige vertegenwoordiging.

Het 2e deel van het boek

==========

Rudolf Steiner en "La Belle Époque": 1879 tot 1890

In 1879 heeft Michael de geesten der duisternis uit de hemel verstoten, hij treedt aan als "tijdsgeest", de tijd van ongeevenaarde culturele bloei kan beginnen.
In 1879 doet Steiner als 18-jarige eindexamen aan de "Realschule", komt de kruidenzoeker Felix tegen, en zijn "meester" die hem "inwijdt" en hem de Michaelische opdracht geeft om in de "huid van de draak" van het materialisme te kruipen, om hem van binnenuit om te kunnen vormen.
Steiner schrijft zich in als student van de technische Hogeschool te Wenen (natuurkunde, scheikunde, wiskunde en biologie). Hij volgt colleges bij Karl Julius Schroer, een Goethekenner.
In 1882 krijgt hij de opdracht om aan een Goethe-uitgave mee te werken, en maakt kennis met Goethes natuurwetenschappelijke werk. Vanaf 1884 leeft hij bij de familie Specht waar hij een geestelijk gehandicapte zoon opvoedt, zodanig dat deze later dokter kan worden. In 1886 verschijnt zijn boek over Goethes wereldbeschouwing. In 1888 houdt hij en voordracht in de Weense Goethe-vereniging over Goethe als "vader van een nieuwe esthetiek". In 1889: 1e bezoek aan Weimar i.v.m. zijn nieuwe baan.

MUZIEK: Rudolf Steiner leefde in de 80er jaren van de 19e eeuw in het Wenen waar ook grote componisten als: Bruckner, Mahler, Brahms ea. moeten hebben rondgelopen. In het Wenen van die jaren moeten zich verscheidene gedenkwaardige premières hebben voorgedaan die Steiner mogelijkerwijs zou kunnen hebben bijgewoond, bv. Bruckners 4e symphonie in 1881, de 6e in 1883, het Te Deum in 1885, helaas is Steiner al uit Wenen vertrokken als in de 90er jaren de glorieuze premières van Bruckners 8e en Mahlers 2e en 3e symfonieën moeten hebben plaatsgevonden.
Wel zou hij Brahms-symphonieen en -ouvertures in die tijd hebben kunnen horen.

Nu volgt een opsomming van de bekendste werken per jaar:

1879: Bruckner begint aan zijn 6e symphonie in A groot (tot 1881);
[A = de zonnetoon, en Michael is de Zonne-aartsengel !]
Het is ook de bloeitijd van het franse lied: Henry Duparc schrijft tussen 1868 & 1884 17 liederen.
1880: C.Franck: Les Béatitudes; Brahms: Akademische Fest-ouvertüre; Borodin: In de steppes van Centraal-Azie; Dvorack: 6e symphonie in D groot (Michaelstoonsoort!);

1881: Brahms: Tragische ouvertüre; Bruckner begint aan het Te Deum en zijn 7e symphonie, tot 1883, 1e uitvoering van de 4e symphonie; Tsjaikowsky: Eugene Onegin; Liszt: Van de wieg tot het graf; Rimsky Korsakow: Sneeuwvlokje; Debussy maakt zijn Ruslandreis als pianist in een trio en leert de Russische muziek kennen.
1882: Wagner: Première van "Parsifal"; Bruckner werkt het Te Deum om (tot '84).
1883: Brahms: 3e symphonie; Première vd. middendelen uit Bruckners 6e symphonie.
1884: Eerste uitvoering van Bruckners 7e symphonie in Duitsland, hij begint aan zijn 8e symphonie (tot -87 - 1e uitv.: 1892); Massenet: Manon;
1885: Brahms: 4e symphonie; Bruckner: Te Deum- 1e uitvoering; Dvorack: 7e symphonie in d klein; C. Franck: Variations symphoniques; Rimsky: Kerstnacht;
1886: Saint Seans: 3e symphonie (de bekende met orgel!); Massenet: Werther;
1887: *G. Fauré: Requiem*; *Bruckner* begint met zijn *9e symphonie* (tot '96 - 1903: 1e uitv.); Rimsky Korsakow: Capriccio Espagnol; Verdi: Otello;
1888: Mahler: 1e symphonie; Rimsky Korsakow: Schéhérazade opus 35 en opus 36: Groot Russisch Paasfeest; Debussy: 2 arabesques & La Damoiselle Elue; C. Franck: Symphonie in d; Tsjaikowsky: 5e symphonie; Satie: Gymnopédies;
1889: Richard Strauss: Don Juan & Tod und Verklärung; Rimsky Korsakow: Mlada (tot-90) en 1e uitvoering van "Antar" in Parijs;

LITERATUUR: 1880: Iris van J. Perk; De nieuwe gids wordt opgericht in Nederland, in 1885 verschijnt daar "De Kleine Johannes" van Frederik van Eeden; in 1889: "Mei" van Herman Gorter en "Eline Vere" van Louis Couperus;

SCHILDERKUNST: (symbolisme:) Böcklin: Het eiland der doden- 1880; 1886: G. Moreau: De Sfinx; 1885: P. Cézanne: Mont st.Victoires; 1888: Vincent van Gogh: Zonnebloemen.

ARCHITECTUUR: Gaudi: Finca Güell,84-87; Palacio Güell: 86-89;

BEELDHOUWKUNST: 1889: Rodin: De Denker.

POLITIEK: In 1889 trad in Nederland een arbeidswet in werking.

Rudolf Steiner en het "Belle Époque" van 1890-1900

Wanneer we ons voorstellen dat het "Kali-yuga" pas in 1899 is afgelopen, dan zijn deze laatste 10 jaren de laatste jaren dat [volgens Steiner] de ahrimanische bewustzijnsverduistering voortduurt, en de mensheid volgens Steiner nog in een toenemend geestelijk materialisme leeft. Het "Victoriaanse tijdperk" loopt af in 1901, Engeland gaat naar zijn imperialistisch hoogtepunt toe. Voor Steiner breekt een onvruchtbare tijd in Weimar aan van geestelijk isolement en eenzaamheid. (verloren jaren zou hij later zeggen...)

In de kunst zien we dat de Jugendstil en het impressionisme in de muziek hun intrede doen, ook de belangstelling voor spiritualiteit wat zich o.a. uitdrukt in het symbolisme in de schilderkunst. In 1875 was de theosofische vereniging opgericht, en men krijgt de indruk dat de belangstelling onder kunstenaars voor het occulte en de mystiek van het oosten groot is. De bloem als symbool is een belangrijk onderwerp in deze tijd, symbool ook van de chakra's, de lotusbloemen, er was ook veel belangstelling voor oosterse bloemsoorten daardoor. Helaas leeft Steiner enigszins geïsoleerd in het provincieplaatsje Weimar, dat in de tijd van Goethe en Liszt misschien een groot cultuurcentrum was, maar in Steiners tijd "vergane glorie". Dus men kan zich afvragen hoeveel Steiner heeft "meegepikt" van het grootse wat zich in deze tijd vooral in de grote wereldsteden afspeelde...
In 1897 verhuist hij echter naar Berlijn om redacteur van een literair weekblad te worden ("Magazin für Literatur" en de "Dramaturgische Blätter") en kan zich dan in het dynamische culturele leven van deze wereldstad storten. Hij heeft veel contacten met de literaire wereld van die tijd, en is vanaf 1899 (tot 1904) ook nog docent aan een vormingsschool voor arbeiders waar hij veel ervaring opdoet in het voordrachten geven.
In 1899, met het einde van het "Kali-yuga", het "duistere tijdperk", besluit hij de "geheime wetenschap" openbaar te maken...

Het impressionisme in de muziek begint met Debussy's "Prélude à l'après-midi d'un faune", in 1892, en terwijl Debussy de mooiste en fijnzinnigste opera over de eenzaamheid en de onbereikbare liefde schrijft, (Pelléas et Mélisande) leeft Steiner eenzaam, onbegrepen en geïsoleerd in Weimar.
Dit drama van Maeterlinck gaat over mensen die volkomen geïsoleerd in hun eenzame IK-wereldje leven en elkaar niet kunnen bereiken.
De Pelléas gaat over de totale eenzaamheid en vervreemding (ook begint dit werk in d klein), de "verdwaalde mens" (de beginscène: Goulod is verdwaald in een donker woud...), de onmacht om de medemens te bereiken: Mensen die elkaar niet begrijpen, langs elkaar heen praten, ontwijkend reageren en in het duister tasten...
De "Pelléas" beleeft zijn 1e uitvoering op het moment dat Steiner zijn lezingenactiviteit voor de theosofische vereniging start: in 1902!
Een andere opmerkelijke coincidentie is het feit dat Steiner in 1894 Nietsche bezoekt, hij in 1895 "Friedrich Nietsche, ein Kämpfer gegen seine Zeit" schrijft cq. publiceert, en dat in 1896 de première plaatsvindt van Richard Strauss' beroemde werk (het begin!!) : "Also sprach Zarathustra", naar een boek van Nietsche.
In 1895 vertoeft Steiner reeds 5 jaar geisoleerd in het stoffige Weimar, omringd door pedante geleerden, die niets van hem begrijpen.

We kunnen ons voorstellen hoe ongelukkig en machteloos hij zich in die tijd moet hebben gevoeld, en in dat jaar ontstaat het wereldberoemde schilderij “de schreeuw” van Edward Munch.

Een andere coincidentie is het feit dat Steiner zich in die jaren intensief met het wetenschappelijke werk van Goethe bezighoudt. Hieruit ontstond de zg. “Goetheanistische fenomenologie”: De “weg naar buiten”: door het intensief waarnemen van de natuur, de kleuren, de plantengroei, kunnen we krachten en wezens gewaarworden die in de natuur, in de etherwereld werken.

In feite loopt dit synchroon met het impressionisme in de muziek van Debussy, die ook “de weg naar buiten” ging, en voor wie door intens waarnemen de “natuur ging spreken”. Debussy zette het om in muziek: In die tijd ontstaan de “Trois Nocturnes” waarin we deze natuurbeleving het beste kunnen ervaren: Wolken, feest en Sirenen beeldt hij daarin uit. Vooral het beroemde: “Sirènes”, met vrouwenkoor is de meest sublieme evocatie van de geheimzinnige krachten die in de natuur werkzaam zijn, de wereld van de nymphen, elfen, sirenen en zeemeerminnen.
Bij dit alles gaat het om de etherwereld, de levenskrachtenwereld, die in de muziek samenhangt met de grote secunde: Debussy gebruikt dan vaak zijn bekende “hele toons toonladder”, die geheel uit grote secundes bestaat. Niets is geëigender om de geheimzinnige wereld van de levenskrachten en natuurwezens uit te drukken als deze hele-toons-toonladder.....

Ook in de beeldende kunsten vinden we in die jaren precies hetzelfde:
De Jugendstil ontstaat, wat eveneens een uiting van de Goetheanistische “weg naar buiten” is.
Nu probeert de kunstenaar deze geheimzinnige krachten die in de natuur, in de etherwereld werken om te zetten in de organische vormen die kenmerkend zijn voor de “Art Nouveaux”...
Dit decennium is dan ook de absulute toptijd voor de Jugendstil, vooral voor Horta.

Wat Steiner kentheoretisch ontwikkelt komt bij Debussy tot klinken en wordt bij Horta visueel zichtbaar in de architectuur. Zij werden geboren: 1861 & 1862!

We zullen nu per jaar alle mi. belangrijke artistieke ea. gebeurtenissen melden:

1890: Steiner verhuist naar Weimar, wordt medewerker vh. Goethe-archief.
MUZIEK: Debussy: Suite Bergamasque (oa.: “clair de l’une”); Rimksky Korsakow: Het sprookje van tsaar Saltan; Borodin/Rimsky: Prins Igor; Tsjaikowsky: Pique Dame en de Schone slaapster; Delius: Irmelin (tot 1902); Zweers: 3e symphonie; Mascagni: Cavaleria Rusticana;:
LITERATUUR: Louis Couperus: Noodlot; POLITIEK: Bismarck ontslagen;

1891: Steiner wordt gepromoveerd tot doktor in de filosofie.
MUZIEK: Hugo Wolff: Italienisches Liederbuch;
LITERATUUR: Oscar Wilde: The picture of Dorian Gray;

1892: Steiner bewerkt zijn proefschrift, en laat dit verschijnen onder de titel: "Wahrheit und Wissenschaft". MUZIEK: Debussy werkt tot '94 aan het 1e impressionistische orkestwerk uit de muziekgeschiedenis: "Prélude à l'après midi"; Het gedenkwaardige jaar van de première van Bruckners 8e symphonie in Wenen; Sibelius: En Saga (-93); Fauré: Le bon chanson; Tsjaikowsky: De Notenkraker; Leoncavallo: I Pagliacci;
LITERATUUR: Couperus: Extase; M. Maeterlinck: Pelléas et Mélisande (!!);
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Jan Toorop: De 3 bruiden, de Sfinx en fatalisme (-93); R.N. Roland Holst: Voor Maurice Maeterlicks Pelléas en Mélisande; Walter Crane: De paarden van Neptunes; POLITIEK: Oprichting van de Labour-partij; WETENSCHAP: De 1e automatische telefooncentrale;

1893: MUZIEK: Mahler: 2e symphonie (tot -96); Tsjaikowsky: 6e symphonie; Dvorack: 9e symphonie; (de 2 populairste symphonieen uit het romantisch repertoire!!! -ook de 2e Mahler is zijn beste symfonie!) Verdi: Fallstaf; Puccini: Manon Lescaut; Debussy ziet de "Pelléas" en begint aan de partituur; E. Humperdinck: Hans en Grietje; LITERATUUR: Oscar Wilde: Salomé;
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Prikker: De Bruid; Carlos Schwabe: De Smart;
JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Victor Horta: Huis Tassel (tot -95);

1894: Steiner schrijft/publiceert: DIE FILOSOFIE DER FREIHEIT; bezoek aan Nietsche; MUZIEK: 1e uitvoering van Bruckners 5e symph.; Rimsky: Kerstavond; (Debussy = bezig met de Pelléas...)
LITERATUUR: R. Kipling: Junglebook;
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Simon Moulijn: l'église; Hermanus van Daalhoff: Meisjeskopje met leliën; W. Podkowinsky: Extase;
JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Victor Horta: Huis Solvay (zijn grootste meesterwerk!!! - tot 1900!)
POLITIEK: Dreyfus-affaire & koloniale expansie in Frankrijk;

1895: Steiner: Friedrich Nietsche, ein Kämpfer gegen seine Zeit.
MUZIEK: Mahler: 3e symphonie; R. Strauss: Till Eulenspiegels lustige Streiche;
Sibelius: Lemninkainen, 4 legendes, oa. de zwaan van Tuonela & Lemninkainens terugkeer; Debussy beeindigt de voorlopige versie van Pelléas; Verdi: Te Deum & Stabat Mater (tot -96);
SCHILDERKUNST: Jean Delville: De schatten van Satan; Franz von Stuck: De kus van de Sfinx; Edward Much: Jaloezie, Madonna, en: DE SCHREEUW... (ca. 1892/93 - 95 ... ? ....)

JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Victor Horta: Huis van Eetvelde; Paul Hankar: Bloemenwinkel (!);
WETENSCHAP: Wilhelm Röntgen ontdekt de Röntgenstraling;

1896: MUZIEK: Bruckner sterft tijdens de arbeid aan de 9e symphonie; Strauss: ALSO SPRACH ZARATHUSTRA; Brahms: 4 Ernste Gesänge; Puccini: La Bohème; Rimsky Korsakow: Sadko;
ARCHITECTUUR: Beurs van Berlage (tot 1903);

1897: Steiner verhuist naar Berlijn en wordt uitgever van een literair weekblad, veel contacten in het dynamische Berlijn met de literaire wereld;
MUZIEK: Debussy: TROIS NOCTURNES (-99 een van de belangrijkste en fraaiste werken uit het impressionisme!) Paul Dukas: De tovenaarsleerling; (Rimsky: Sadko)
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: George de Feure: Het zwanenmeer;
JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Villa Stuck (-98); Paul Hankar: Huis;
POLITIEK: In Nederland treedt aan het: Kabinet-Pierson (1897-1901)
Dit liberale kabinet staat bekend als 'het kabinet van sociale rechtvaardigheid'.

1898: MUZIEK: R. Strauss: Ein Heldenleben; Uitvoering van Wagners “Ring” in st. Petersburg (beinvloedt Rimsky) ; Rimsky Korsakow: Première Sadko & De bruid van de Zaar;
LITERATUUR: Couperus: Psyché; JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Victor Horta: Hortahuis (tot 1900); Amsterdam: Americain Hotel (-1902 - Kromhout & Jansen); Otto Wagner: Majolika-huis - Wenen (-1900); Gaudi: Crypte Colònia Güell (-1917, een van Gaudi’s meest fascinerende werken!);
POLITIEK: Spaans-Amerikaanse oorlog;

1899: Einde van het Kali-Yuga, het “duistere tijdperk”, van nu af aan zal het weer mogelijk worden voor de mensheid om toegang tot de geestelijke wereld te krijgen. Rudolf Steiner besluit “de geheime wetenschap” openbaar te maken; huwelijk met Anna Eunike;
MUZIEK: Ravel: Pavane; Mahler: 4e symphonie (tot 1900); Sibelius: 1e symphonie & Finlandia; Schönberg: Verklärte Nacht; Rimsky Korsakow: Het sprookje van Tsaar Saltan; SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: G. Klimt: Nada Veritas; Franz von Stuck: De Wilde jacht;
JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Victor Horta: Huis Aubecq (- 1903); Horta is in deze periode overigens met 3 huizen bezig! (Aubecq, Solvay & zijn eigen huis op de Amerikalaan) -Gedurende de periode: 1889-1907 bouwt Olbrich in Darmstad aan de beroemde “Artiestenkolonie”.
WETENSCHAP: Radium ontdekt door Pierre & Marie Curie (tot: 1902);
POLITIEK: Zuid-afrikaanse oorlog (tot 1903);

HET JAAR 1900

Het Kali-Yuga is voorbij, het "lichte tijdperk" breekt aan, Rudolf Steiner houdt zijn eerste voordrachten in theosofische kring, bij graaf en gravin Brockdorff, waar hij ook de talentvolle actrice Marie von Sivers tegenkomt. Samen met haar zal hij in de komende jaren de eigenlijke antroposofische beweging "van de grond tillen"...
MUZIEK: Debussy: 1e uitvoering van de "Trois Nocturnes"; Puccini: 'Tosca'; Delius: 'The walk to the paradise garden '; Respighi wordt de leerling van Rimsky Korsakow, 1e uitvoering van Rimsky Korsakows "Het sprookje van Tsaar Saltan";
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Jean Delville: 'Liefde van de zielen';
JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Herenhuis Laan van Meerdervoort 215, Den Haag (-1901 oa.: Symolt); G. Strauven: Huis voor G. de Saint-Cyr; Gaudi: Park Güell (tot 1914) Belles-guard (tot 1909); Guimard: Metrostations;
LITERATUUR: L. Couperus: De Stille Kracht; Frederik van Eeden: Van de koele meren des doods; WETENSCHAP: Sigmund Freud: De interpretatie van dromen; POLITIEK: Bokser-opstand; Von Bülow rijkskanselier, vlootwet; In Nederland: 1900 – invoering van de Ongevallenwet, de Woningwet en de Leerplichtwet (1900-1901).

HET JAAR 1901

Steiner houdt in theosofische kring voordrachten over "Das Christentum als mystische Tatsache", in 1902 als boek verschenen; Voordrachtenreeks bij "Die Kommenden" over: "Von Buddha zu Christus".
MUZIEK: Schönberg begint aan zijn fabelachtige "Gurrelieder"; Ravel: Jeux d'eau; Sibelius: 2e symphonie; Ives: 2e symphonie (-1902) & 3e symphonie (-04); 1e uitvoering van (gehele) 6e symphonie van Bruckner; Rachmaninow: 2e pianoconcert;
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Simon Moulijn: Muziekvormen;
JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Villa "de Zeemeeuw", Wagenaarweg 30 Scheveningen door Henry van de Velde; Olbrich: Ingang Glückerthaus Darmstadt;
LITERATUUR: Louis Couperus: De boeken der kleine zielen (-1903);
Thomas Mann: Buddenbrooks;
WETENSCHAP: Max Planck ontwikkelt de quantum-theorie;
Guglielmo Marconie: Eerste draadloze telegraafsignaal over de Atlantische oceaan;
POLITIEK: Anti-clericale wetgeving in Frankrijk (-1905); secularisatie van het onderwijs;
Engeland: Koningin Victoria sterft, en wordt opgevolgd door Edward VII (tot 1910);

1902

Rudolf Steiner doet zijn intrede in de Theosofische Vereniging. Theosofisch congres in Londen; Stichting van de Duitse sektie onder leiding van Steiner (voorzitter). Intensieve samenwerking met Marie von Sivers i.v.m. het nieuw opgerichtte tijdschrift “Luzifer”, later: “Luzifer-Gnosis”; Begin v. methodische opbouw vd. Antroposofie.1903,
MUZIEK: Eerste uitvoering van Pelléas et Mélisande van Cl. Debussy; Mahler: 5e symphonie; 2e symphonie van Nielsen; Ives begint met zijn Concord-sonate (-15);
LITERATUUR: Maeterlick: Ariane et Barbe-blue (literaire basis voor de opera van Dukas); POLITIEK: Engeland, verbond met Japan;

1903

Steiner: Begin van het voordrachtswerk in verschillende Duitse steden;
MUZIEK: Debussy: La Mer, tot 1905 & Estampes; M. Ravel: Shéhéhazade;
1e uitvoering van Bruckners 9e symphonie ! Janaceck: Jenufa; Strawinsky wordt de leerling van Rimsky Korsakow;
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: G.Klimt: De verwachting;
JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Hotel Hannon door Jules Brunfaut;
WETENSCHAP: 1e succesvolle vliegtuigtocht (Wright);

Men ziet nu welke meesterwerken er op elk gebied verschijnen en de volgende jaren nog zullen verschijnen! “La Mer” van Debussy, de wereld kan voor het eerst kennismaken met Bruckners 9e symphonie, (m.i. überhaupt het beste werk wat ooit geschreven is…) , de “Pelléas” wordt uitgevoerd, de schoonste opera aller tijden, en koningin Victoria is overleden, het is dus tevens het einde van ‘het Victoriaanse tijdperk…

1904 - Het Jaar van de Theosofie

Steiners belangrijke basisboek “Theosofie” verschijnt; Theosofisch congres in Amsterdam; In de jaren 1904-1905 ontstaan de boeken: “Hoe verkrijgt men bewustzijn op hogere gebieden?” en: “Aus der Akasha-kronik”.
MUZIEK: Debussy: l’Isle Jojeuse; Mahler: 6e symphonie; Puccini: Madame Butterfly; Rimsky Korsakow: De onzichtbare stad van Kitesj (-de Russische Graalslegende! volgens Munin Nederlander het Russisch equivalent van Parzifal!)
ARCHITECTUUR: Gaudi: Casa Batlló (-06), het beroemde huis met de “slangenhuid”, de “maskerbalkonnetjes” en de “dinosauruspoten”.....
Delune: Woonhuis; LITERATUUR: Arthur van Schendel: Een zwerver verliefd;
POLITIEK: Engeland: Entente met Frankrijk; Oorlog tussen Rusland en Japan;

1905 - Het jaar van de “Akasha-kronik”

In dit jaar verschijnen de bovengenoemde boeken, waardoor belangrijke geheimen over de mensheids-ontwikkeling geopenbaard worden. In het vervolg zal er nog veelvuldig naar worden verwezen. Belangrijk zijn de hoofdstukken over Atlantis en Lemurie!
MUZIEK: Ravel: Miroirs & Sonatine; R. Strauss: Salomé (op tekst van Oscar Wilde); Mahler: 7e symphonie; Pierné: Croisade des enfants; Première van la Mer van Debussy!
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Odilon Redon: De wagen van Apollo; JUGENDSTIL-ARCHITECTUUR: Het station van Haarlem, 1905-1908; Het huis Cauchie in Brussel (met de schone oud-Griekse Harpspeelsters ed.); Victor Horta: Ferdinand Dubois-villa;
LITERATUUR: L. Couperus: De berg van licht (-06);
WETENSCHAP: Einstein: Speciale relativiteitstheorie; chemisch onderzoek naar fotosynthese;
POLITIEK: Rusland: verliest de oorlog met Japan; 1e Russische revolutie;
In Nederland: 1905-08 - Het kabinet-De Meester, een coalitie tussen liberale en vrijzinnig-democratische ministers. Wet op de Arbeidsovereenkomst.

1906 - de Mysteriedrama’s van Wagner - Schuré & Steiner

Steiner hield in 1906 in het kader van het theosofische jaarcongres een voordrachtencyclus in Parijs en ontmoette daar de schrijver en geleerde Edouard Schuré. Schuré bepleitte een nieuwe spirituele cultuur in Frankrijk en schreef een boek over de grote wereldleraren: “De grote Ingewijden”. Hij was beinvloed door Richard Wagner in wie hij een geestverwant, een zoeker naar het esoterisch Christendom zag, die het theater tot “Mysteriekunst” wilde omvormen. De eerder beschreven lijn Wagner - Mysteriedrama’s van Steiner loopt dus via Schuré, deze heeft Steiner wellicht ook geinspireerd om deze weg in te slaan.

Marie von Sivers speelde hierin een belangrijke rol, deze zat immers in de theaterwereld en had met Schuré gecorrespondeerd, omdat zij zijn toneelstuk: “De kinderen van Lucifer” in het Duits had vertaald. Schuré had ook al verscheidene “Mysterie-drama’s” geschreven, zoals het genoemde: “Les enfants de Lucifer”, en Steiner heeft later ook verscheidene van zijn stukken laten uitvoeren (tussen 1907-1912).

In de zomer van 1906 gaat Steiner samen met Schuré naar Bayreuth voor de Wagner-Festspiele.
Schuré had Wagner op 24-jarige leeftijd nog ontmoet en hij had de opening van de Bayreuther Festspiele in 1876 meegemaakt. Steiner en Schuré bleven lang vriendschappelijk contact houden, en Schuré heeft ons belangrijke details uit hun gesprekken nagelaten, oa. over Steiners “inwijding”...

1906: MUZIEK: Debussy: Images (-1912); Sibelius: Pohjola’s dochter;

ARCHITECTUUR: Gaudi: Casa milà (het beroemdste huis van Gaudi, in de vorm van golvende duinen met de magische schoorstenen op het dak, een soort mythisch “soldaten-spook-leger” - tot 1910);
LITERATUUR: Louis Couperus: Van oude mensen en de dingen die voorbij gaan; GESCHIEDENIS: St.Francisco: Aardbeving en brand;

1907 - De Geboorte van de organische architectuur

Door de ontmoeting met Marie von Sivers en Edouard Schuré en het literaire leven in Berlijn was Steiner nu duidelijk in een vaarwater gekomen waarbij zijn werkzaamheden zich steeds meer in de richting van het kunstzinnige bewogen. Op het theosofisch congres in München komt hij met de zegels en zuilen voor de dag die de grondslag zouden vormen voor de organische architectuur.

MUZIEK: Sibelius: 3e symphonie; Mahler: 8e symphonie (de beroemde “Symphonie der Tausend”, eindigend met het slot van Goethes Faust!); Rimsky Korsakow: De Gouden Haan en 1e uitvoering van De onzichtbare stad van Kitesj; Rachmaninow: Het Dodeneiland; Florent Schmitt: La Tragédie de Salomé; SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Kandinsky: Maannacht; SCHILDERKUNST: Picasso: Les Demoiselles d’Avignon.
POLITIEK: Triple Entente (Frankrijk, Engeland en Rusland tegen Duitsland)
WETENSCHAP: De 1e Radio-uitzending met muziek (1906); uitvinding vd. kleurenfotografie.

1908 - Het debuut van de grote rijzende sterren

Steiner maakt zijn 1e voordrachtenreis naar Scandinavie; Voordrachten over het Johannes-evangelie in Hamburg en over de Apokalypse in Neurenberg. (hetgeen samenvalt met de befaamde Tunguska-ramp in Oost-Siberie…)

MUZIEK: Voor de muziekgeschiedenis is 1908 een zeer rijk jaar : ***Schönberg*** begint met zijn 1e expressionistische meesterwerk: “Die Glücklige Hand”, Webern schrijft zijn opus 1: De Passacaglia, ***Strawinsky*** begint aan zijn 1e grote werk: “Le chant du Rossignol”, een sprookjesopera die eerst in 1913 voltooid wordt, ***Mahler*** begint met zijn “afscheid van de Romantiek” in: “Das Lied von der Erde”, merkwaardig genoeg in hetzelfde jaar dat de rijzende sterren van de 20e eeuwse muziek hun eerste meesterwerken schrijven: Strawinsky, Schönberg, Webern, en Bartok (het 1e strijkkwartet & 14 Bagatellen);
Ravel schrijft in deze tijd maar liefst 3 meesterwerken: ***Gaspard de la nuit, Ma Mère l’Oye*** en de ***Rhapsodie Espagnol***, waarmee ook déze rijzende ster van de vroeg-20e eeuwse muziek zijn eerste beroemde werken schept;

De Russische Theosoof en zoeker naar de spiritueele ervaringen ***A. Scriabin*** schrijft zijn 1e grote en bekende orkestwerk in zijn echte eigen stijl: ***"Poèm l'extase"***, met het "mystieke akkoord" en het magistrale "bevrijdende slot"...
G. Enescu schrijft zijn beroemde ***Roemeense Rhapsodie***;
SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Piet Mondriaan: Devotie & Passiebloem; M. Ciurlionis: Sonate van de ster;
LITERATUUR: E.M.Forster: A room with a view; R.M.Rilke: Neue Gedichte;
POLITIEK: Annexatie van Bosnië en Herzegowina door Oostenrijk-Hongarije;
Nederland: Het kabinet-Heemskerk was een christelijk Nederlands kabinet dat regeerde van 1908 tot 1913. Er komen een Invaliditeits- en Ziektewet tot stand. De wetten worden echter nog niet direct ingevoerd

1909 - De 1e expressionistische Meesterwerken

In dit jaar ontmoet Steiner de dichter Christian Morgenstern en houdt voordrachten in Basel over het Lukas-evangelie.

MUZIEK: In dit jaar schrijft ***Schönberg*** zijn absolute expressionistische meesterwerken: "***Erwartung***" en ***'de 5 Orkeststukken'***. Deze werken zijn "vrij atonaal" en zonder thema-ontwikkeling ed. Absolute vrijheid, zodat het gevoel en de intuitie "vrij spel" hebben.
Later zou in Schönberg de "dogmaticus" weer opstaan, de starre denker, die "geen anarchie kan verdragen", en ook het vrije spel van de "atonaliteit" zonodig moet "ordenen". De 12-toonsmuziek zou de dood van de schoonheid door de intuitieve ordening van het gevoel brengen en dit vervangen door de misplaatste ordening van het verstand, een ahrimanische pervertering van de muziek.
Maar in 1909 zegeviert nog steeds het gevoel en de intuitie, vooral "Erwartung" is een onbeschrijflijk meesterwerk van geniale geinspireerdheid en wonderbaarlijke orkestrale effecten en vondsten.
Ook ***Webern*** schrijft zijn expressionistische meesterwerken: (1909-10) ***De 6 stukken voor groot orkest*** en de 5 stukken voor strijkkwartet.
Richard Strauss schrijft in dat jaar zijn beste werk, de opera: "***Elektra***", wat ook als bijna "atonaal" en tegen het expressionistische aan is, binnen het laatromantische muzikale idioom, zijn meest moderne werk met ook ongelooflijke geniale vondsten. Als Strauss na Elektra was gestorven zou hij heel anders in de muziekgeschiedenis te boek hebben gestaan: Als een alom bewonderde geniale modernist i.p.v. een conservatieve traditionalist.
Ook ***Ravel*** begint dat jaar met zijn beste werk: "***Daphnis et Chloé***" (tot 1911/12), zijn "chef d'oevre", balletmuziek voor het Russische Ballet van Diaghilew, die dat jaar zijn eerste opvoeringen in Parijs organiseerde. Een werk van onbeschrijflijke schoonheid en orkestrale virtuositeit, een sprookjesachtig wonderwerk, helemaal passend in de sfeer van de Jugendstil en het

impressionisme, als de artistieke openbaring van de levenskrachtenwereld. Hier zien wij dus dat op het moment dat Steiner via het woord de geheimen van de inwijdingsweg onthult, wij in de kunst dit weerspiegeld zien: Debussy, Ravel, Horta drukken iets uit van de "weg naar buiten" van de "Appolinische inwijdingsweg", de weg van de "Goetheanistische fenomenologie", die via de natuur toegang zoekt tot de levenskrachtenwereld.

De Duitse laatromantiek en het expressionisme: Schönberg, Webern, Berg, R. Strauss met Elektra openbaren iets van de "afgrond van de ziel" die zichtbaar / hoorbaar wordt indien men "de weg naar binnen", de "Dyonisische inwijdingsweg" gaat. Men komt dan in zijn eigen hel zijn "draak" tegen. Freud beschrijft dat als de "psycho-analyse", wanneer men het "libido", het "ES", in zijn dromen tegenkomt ("droomduiding"). Hier betreft het "nachtmerries", zoals Franz Marc in "Tierschicksal" zo mooi heeft verbeeldt, waar men werkelijk het astrale, nachtmerrie-achtige "dierbewustzijn" voor zich ziet!

In Mahlers 9e symphonie schept Mahler zijn ultieme tragische afscheidsmuziek voor de Romantiek.

Ook Iberia van Albéniz en het befaamde en zeer geliefde ***3e pianoconcert*** van ***Rachmaninow*** ontstaan in dit jaar.

1909: SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: Arthur Rackham werkt tot 1911 aan zijn sublieme en sprookjesachtige illustraties bij Wagners "Ring".

M. Ciurlionis: Allegro & Rex;

Het Hoogtepunt van de Westerse Cultuur: 1910 – 1914

Na de afloop van het Kali-Yuga had de inspiratie vanuit de geestelijke wereld, vanuit de Volks- en tijdsgeestensfeer, rijkelijk gestroomd zoals zij nog nooit eerder gestroomd had, de kunstenaars werden overladen met de goddelijke gaven der muzen, nog nimmer stroomde de goddelijke inspiratie zo rijkelijk naar de aarde. De ongekende geestelijke rijkdommen die deze laatste decennia de aarde bereikten, en vooral de laatste 10 jaar waren echter nog maar een voorspel voor de geestelijke rijkdommen die de komende 4/5 jaar op aarde zouden komen, die een absoluut maximum in deze jaren zouden bereiken, als ware het de bergtop van de culturele wereldgeschiedenis. Wat voor rijkdommen waren ons deze laatste 10 jaren niet geschonken? Welk een opzienbarende geheimen openbaarde Steiner niet in zijn voordrachten in deze jaren, en welk een muzikale rijkdommen werden ons niet in deze 10 jaren geschonken? Puccini's Tosca, de symphonieen van Mahler, symphonische gedichten en symphonieen van Sibelius, ongekende meesterwerken van Debussy, zijn Pelléas, la Mer, het eiland der vreugden, de meest sprookjesachtige werken van Ravel, alles in de kleurrijke instrumentale pracht zoals Rimsky Korsakow deze had ontwikkeld, en

dan de expressionistische meesterwerken van Schönberg, Webern en Strauss' Elektra! Prachtige symbolistische schilderkunst, de onbeschrijflijke gebouwen van Gaudi, Horta, vd. Velde, Cauchie, Guimard, Brunfaut, Strauven, literaire meesterweken van Couperus, van Eeden, Mann, Rilke, en geniale ideeen, uitvindingen en inzichten op wetenschappelijk gebied, Einstein etc.

Al deze reeds ongekende rijkdommen van de geest lijken echter welhaast nog te verbleken als zij vergeleken worden met datgene wat in de jaren 1910-1914 op aarde zou verschijnen. En deze rijkdommen nemen dan nog jaarlijks toe in intensiteit van 1910 tot 1913 om in het jaar 1913 de "bergtop" van de "wereld-inspiratie" te bereiken. In dat jaar wordt het beste werk van de 20e eeuw uitgevoerd: De "Sacre du printemps" van Strawinsky, de Antroposofische vereniging wordt opgericht, en de 1e steen wordt gelegd voor het 1e Goetheanum in Dornach-Zwitserland, wat betekent dat Steiner in deze jaren dus het ontwerp voor dit onbeschrijflijk schone gebouw moet hebben gemaakt. Aardig detail is ook het feit dat Strawinsky zijn "Sacre" in Zwitserland schrijft, (aan het meer van Genève) in een klein hotelkamertje, terwijl hij op de Zwitserse bergen uitkijkt...

De "bergtop" van de "wereld-inspiratie" heeft dus een samenhang met Zwitserland, het land waar de hoogste bergtoppen van Europa te vinden zijn.....

In deze jaren schrijft Strawinsky zijn 3 vroege balletten, en verschijnen de beste werken van Ravel, Debussy, Bartok, Sibelius, Holst, Scriabin, Schönberg, Webern.

1910 - Het jaar van de Vuurvogel en "De Poort van de Inwijding"

Steiners belangrijkste basisboek: "***Wetenschap van de geheimen der ziel***" verschijnt, waarin de gehele mensheids-evolutie vanaf het oer-oude Saturnus tot het toekomstige Vulcanus wordt onthuld en beschreven.
Steiner onthult het geheim van de Jesusfiguur, maakt een reis naar Italie en in München vindt de opvoering van Steiners ***eerste mysteriedrama*** plaats: "***Die Pforte der Einweihung***", naar het sprookje van Goethe.

MUZIEK: Het debuut op het wereldtoneel van de grootste 20e eeuwse componist, de Rus ***Igor Strawinsky*** vindt plaats met de première van de beroemde balletmuziek voor "***De Vuurvogel***" door het Russisch ballet van Diaghilew en choreograaf M. Fokine. Dit betoverende wonder van schoonheid, briljantheid en inspiratie is als het meest gespeelde werk van de componist zo overbekend dat het mij onnodig lijkt verder te gaan in het opnoemen van haar qualiteiten. Het is een echt sprookjesballet, vooral "de dans van de Vuurvogel" is van een zodanige kwikzilverige virtuositeit dat men nog steeds met verbazing luistert naar dit wonderwerk.

Ravel zit dit jaar nog steeds gebogen over zijn "***Daphnis***" en ***Debussy*** brengt een van zijn beste en meest karakteristieke werken uit: De ***préludes, band I***, met oa. de magistrale "***la Chathédrale engloutie***", met de mistige pedaaleffecten, "Voiles" en nog een menigte andere etherische wonderwerkjes van pianistische schoonheid en welluidendheid.
Scriabin schrijft zijn mystieke "***Prometheus, poème du feux***". Mahler werkt aan zijn onvoltooide 10e symphonie. "La tragédie de Salomé" van Florent Schmitt wordt uitgevoerd, eveneens een zeer fraai staaltje van franse laatromantiek en impressionisme. ***Puccini*** schrijft zijn "Cowboy-opera": "***La fianculla del West***", wat echter magnifieke muziek bevat! Ives begint met zijn meest experimentele werk: de 4e symphonie, meestal een kakaphonie van verschillende muziek-soorten door elkaar heen, maar voor zijn tijd zeer bijzonder, hij was zijn tijd ver vooruit, en juist in de jaren tussen 1910 & 1916 schrijft hij dit belangrijkste werk uit zijn oevre! Delius schrijft het delicate "Fennimore and Gerda".

SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: ***Mondriaan*** schildert zijn symbolistische hoofdwerk: ***EVOLUTIE***! (1910-1911), het pronkstuk van het Haags gemeentemuseum [tegenwoordig: 'kunstmuseum'…], met de 3 blauwe gestalten. Ook de kerktoren te Domburg ontstond in 1910. ***Rackham*** buigt zich nog steeds over de "***Ring***" en de 1e abstracte schilderijen van Kandinsky ontstaan in een poging om "de geestelijke wereld" uit te drukken.
Ondertussen houden eerder genoemde kunstenaars zich nog steeds bezig met eventueele eerder genoemde projecten, zoals bv. ***Gaud***i, die zich tussen 1883 en zijn dood in 1926 met de "***Sagrada familia***" omledig houdt, een ander "wereldwonder". In 1910 wordt ***Casa milà*** voltooid. Guimard is ondertussen in Parijs actief, Frank L. Wright in de VS.
In New York is de wolkenkrabberbouw begonnen, in 1902 ontstond de 1e wolkenkrabber, het Fuller-building. De vroege wolkenkrabbers waren vaak ook nog wonderen van schoonheid. (vaak in Art déco of Neogothische stijl)
In 1910 schrijft de Hongaarse symbolist: Béla Balázs het mysteriespel: "Hertog Blauwbaards burcht", basis voor de beroemde opera van Bartok.

1911 - Het jaar van de Mysteriespelen & Petruschka

In het jaar 1911 verschijnen er ***3 mysteriespelen***: "***Die Prüfung der Seele***" van Steiner, de opera: "***Hertog Blauwbaards burcht***" van ***Bartok*** en het oratorium annex Mysteriespel: "***Le martyre de st. Sebastien***" van ***Debussy***, een schitterend en ook zeer mystiek werk van Debussy over de beroemde Heilige "met de buik als een speldenkussen", die de martelaarsdood vond door de boogschutters van de Romeinse keizer. Dit werk bevat zeer verheven en serene muziek, een van de verhevenste stukken van Debussy, waarin iets van de spiritualiteit van de tijdsgeest van Steiner en Schuré doorklonk...

De ***mysterie-opera van Bartok*** heeft meer iets weg van een griezelverhaal, de 7 poorten van het duistere gothische kasteel die Judith opent onthullen iedere keer een ander verborgen geheim van Blauwbaards zieleleven. Iedere keer als er een deur opent vergast Bartok ons op de meest geniale uitbeeldingen van wat erachter vandaan komt: De martelkamer, de wapenkamer, de schatkamer, de bloementuin, het uitzicht op zijn landerijen, de "poel der tranen" en zijn 3 vroegere vrouwen die nog leven. Judith wordt de 4e vrouw en verdwijnt achter de 7e deur. Een zeer duister, geheimzinnig, mysterieus werk, na Debussy's "Pelléas" de beste opera die ooit geschreven is... (mi)
Die diepte van het mysterie klinkt ook in ***Sibelius' 4e symphonie***, een zeer ingetogen, sober en diepzinnig werk, met de typische "noordelijke melancholie" en geheimzinnigheid. Dit werk behoort mi. tot de diepzinnigste werken die ooit zijn geschreven, vooral het 1e deel. In wezen is Sibelius in dit werk "moderner" als Schönberg, want wat hij met de COMPOSITIE doet is zodanig vervreemdend en verbazingwekkend dat men niet weet wat men hoort. Sibelius, en met name dit werk is met niets anders in de muziekgeschiedenis te vergelijken, het is enig in zijn soort. Sibelius emancipeert hierin oa. de minimal-music van John Adams & de mikropolyphonie van Ligeti. Ook schrijft Sibelius in 1911 zijn geheimzinnige "***Nightride and Sunrise***". ***Schönberg*** bezigt met zijn eigen expressionistische "mysteriespel": "Die Glücklige Hand", en voltooid dat jaar zijn fenomenale laatromantische "***Gurrelieder***", het enige werk waar hij ooit publiekelijk een groot succes mee had, en terecht! Ook schrijft hij zijn fraaie pianostukken opus 11 & 19. Bartok schrijft dat jaar overigens nog een ander succeswerk: Het bekende "***Allegro Barbaro***", een van de 1e voorbeelden van "primitivisme". ***Ravel*** voltooit zijn "***Daphnis***", Roussel schrijft: 'Evocations', ***Delius***: 'Summernight' en "***On hearing the first Cucku in spring***", schitterende delicate werkjes. R. Strauss gaat met zijn "Rosenkavalier" helaas voortaan op de "conservatieve tour"& ***Nielsen*** schrijft zijn **3e symphonie "Espansiva"**.
-Een van de allergrootste nieuwe muzikale 'wereldwonderen' die de mensheid dat jaar echter dankzij het Russische Ballet van Diaghilew rijker wordt is het betoverende "***Petruschka***" ***van Igor Strawinsky***, met de choreografie van ***Fokine*** en de beroemde danser Nijinsky in de hoofdrol. Het lijkt weer bijna ondoenlijk om alle qualiteiten van "Petruschka" op te sommen. In dit werk verwijdert Strawinsky zich van de verfijnde feëerieke esthetiek van de Rimsky-Korsakowiaanse 'Vuurvogel', maar het werk is van een dermate originele genialiteit dat het toch tot een van de wonderwerken van deze eeuw kan worden gerekend.
1911: SYMBOLISTISCHE SCHILDERKUNST: ***Mondriaan*** voltooit zijn "***Evolutie***" en Rackham zijn illustraties bij Wagners "Ring". ***Gust van de Wall-Perné*** schildert het archetypische "***Landschap met lelie en ster***" en "Psyché". De bloem, vooral de lelie was een belangrijk symbool voor de symbolisten, vooral de lelie, die ook voor de "zuiverheid" staat.

Ook de eerder besproken ***Franz Marc*** begint zijn eigen unieke stijl van expressionisme te ontwikkelen, met zijn prachtige dierschilderijen.
LITERATUUR: In dat jaar schrijft ***Adriaan Roland Holst*** zijn "***verzen***", een wonderwerk van romantische poezie, ook zeer spiritueel, bv. "***Ruimtezang***" ! [ik heb daar een koorwerk op geschreven!]
Van ***Louis Couperus*** verschijnt "***Antiek toerisme***".

1912 - Het jaar van de Eurithmie & Daphnis et Chloé

In het jaar van ***Steiners 3e mysteriedrama "Der Hüter der Schwelle"***, "de wachter op de drempel" ontstaat ook de ***eurithmie***, een kunstvorm die eveneens ten doel heeft de onzichtbare wereld "zichtbaar" te maken: De vormkracht-werkingen van het etherlichaam die poezie en muziek laten ontstaan. In zijn verschijningsvorm weerspiegelt de eurithmie echter ook de "tijdsgeest" van het impressionisme, het versluierde en vage, het aquarel-achtige, zodat de etherwereld behalve in muziek, architectuur, ken-theoretisch, nu ook als "danskunst" tevoorschijn komt. Men zou dus over een soort "organische danskunst" kunnen spreken. De mens moet net zo soepel en beweeglijk worden als een Jugendstil-vorm eruit ziet of zoals "de dans van de vuurvogel" klinkt. Mijns inziens is Eurithmie ook het meest op zijn plaats wanneer muziek of poezie uit deze tijd wordt gebruikt, bv. een prélude van Debussy, waarbij het vage en mystieke en "versluierde" karakter van de muziek perfect door deze versluierde 'elfenwezens' op het toneel kan worden verbeeldt. Dit is adem-benemend om te zien. Helaas gebeurt maar dit zelden. Mijns inziens hoort Eurithmie typisch bij de muziek die dezelfde tijdgeest ademt: De tijdsgeest van Debussy en Ravel en de vloeiende etherische muziek. Ik vind Eurithmie op Beethoven en Mozart ed. volkomen misplaatst. Daarmee geeft men alleen maar aan dat men geen gevoel voor stijl heeft, geen goede smaak en geen besef van de tijdsgeest en "wat de tijdsgeest" in de tijd van Steiner "eigenlijk wilde". De geestelijke wereld heeft niet voor niets de Eurithmie in de tijd van het Impressionisme en de Jugendstil op aarde laten komen. Het komt voort uit deze stroom, en als de leiders van de Eurithmie-ensembles nu de juiste en passende muziek en poezie zouden gebruiken, zouden ze heel wat meer succes en erkenning voor deze kunstvorm hebben gekregen. Een avond met de preludes van Debussy, "Ruimtezang" of "de belijdenis van de stilte" van Adriaan Roland Holst, de speciale Eurithmie-muziek van Zagwijn, de impressionistische Ravel, de vroege Bartok of iets wat in deze sfeer is lijkt me ideaal. Nog mooier zou zijn: Sirènes en Nuages van Debussy, "Daphnis et Chloé" of de impressionistische pianomuziek van Ravel. De ouverture "Egmond" van Beethoven bv. past mi. niet bij de vloeiende etherische kunstvorm Eurithmie. Ook de muziek (en poezie) dient een "etherisch karakter" te hebben!

-Ook de tijdsgeest geeft dat aan. Niet voor niets ontstond de Eurithmie in hetzelfde jaar dat een van de grootste impressionistische meesterwerken uit de muziekgeschiedenis, of een van de grootste meesterwerken uit de muziekgeschiedenis überhaupt zijn première beleefde: "Daphnis et Chloé" van Ravel. Als er één werk geschikt zou zijn om eurithmie op te maken is het wel de "Daphnis". De wijze waarop bv. de 2e suite begint is wel qua stromende, vloeiende beweging het meest "organische" wat men zich kan voorstellen. Dit werk is werkelijk de ultieme vervulling van datgene wat de tijdsgeest via Steiner, Horta, Rimsky Korsakow, Fauré, Debussy als openbaring uit de sprookjessferen van de etherwereld wilde brengen. Hier komt de etherwereld werkelijk "tot leven", de wereld van de nymphen, elfen, de god Pan, hier komt de natuur tot klinken, hier klinkt wellicht in de muziek wat Goethe in zijn "Klassische Walpurgisnacht" als theater bracht...

Een ander opmerkelijk werk wat dat jaar uit deze "maansfeer" tevoorschijn kwam was "***Pierrot Lunaire***" van ***Schönberg***, de "volle-maans-gekte" verbeeldend, de "ontrukking" van de "Maannacht". Evenzeer uit de wereld der dromen en bij Schönberg dan "nachtmerries" ontsproten, zoals tegelijkertijd Franz Marc in zijn schilderijen openbaart...(bv. Tierschicksal!)

In hetzelfde jaar schrijft de zeer spiritueele componist ***Gustav Holst*** zijn 1e bekende werk: "***Choral Hymn from the Rigveda***". Holst was zeer geinteresseerd in mystiek, oosterse spiritualiteit en astrologie ed. en zijn bekende "The Planets" is mi. wel een van de meest subliem denkbare evocaties van de kosmische sferenmuziek!

Schreker, een Duitse laatromanticus-impressionist schrijft zijn prachtige sfeervolle opera: "***Der ferne Klang***". Ook verschijnen: "Le festin de l'Aragaignée" van Roussel en "La Péri" van Dukas. Behalve Ravel vertoeft ook R. Strauss in "oudgriekse sferen" met zijn "Ariadne auf Naxos"...

In 1912 voltooit ***Ferdinand Chéval*** zijn ultieme sprookjespaleis, zijn "***Palais idéal***" na tientallen jaren ploeteren in zijn eentje. Het is wederom opvallend dat deze eenzame postbode zijn efteling-achtige sprookjeskasteel precies in deze periode bouwde, waarin de Jugendstil, de impressionistische muziek, de Goetheanistische fenomenologie, de organische architectuur en de eurithmie ontstonden, namelijk: Tussen 1879 & 1912! Het is zelfs zo dat hij begint te bouwen op het moment dat Michael de tijdsgeest wordt, Steiner zijn "Meester" ontmoet, en het voltooit op het moment dat als eindresultaat van dit alles de Eurithmie in de wereld wordt gezet en de première van het muzikale "Sprookjespaleis" de "Daphnis" wordt uitgevoerd...

Opnieuw zien wij op wat voor geheimzinnige wijze de tijdsgeest voor zulke "coincidenties" zorgt...

In zekere zin is hiermee ook een soort proces voltooid en tot een einde gekomen van impulsen die op aarde moesten komen. Het komende jaar zou Steiners laatste mysteriedrama verschijnen, en zou een werk in de wereld worden gezet dat a.h.w. "de wereld zou schokken" : Strawinsky's "Sacre".

Dit “eindpunt” van de Romantische periode wordt dan nog eens kracht bijgezet doordat in dit jaar het “onzinkbare schip” de ***Titanic*** in de golven van de Atlantische oceaan verzonk. Men kan zich afvragen waarom het verzinken van de Titanic tot op heden de gemoederen zo in beroering brengt. Ook de fraaie verfilming bevestigt dit nogmaals! De Titanic symboliseert het romantische tijdperk.
Het schip (de binnenruimten vd. 1e klasse) was ook een prachtig kunstwerk van Neo-Barokke/Jugendstil-achtige signatuur.
Het was alsof een prachtig kasteel in de golven verzonk, een wonderwerk van schoonheid! Het symboliseert de ophanden zijnde vernietiging van de schoonheid, die in de 20e eeuwse kunst zou plaatsvinden. Schoonheid zou plaats gaan maken voor lelijkheid, smaak voor wansmaak, gevoel voor dom “verstand”, diepzinnigheid voor oppervlakkigheid, het ronde voor het rechte, lieflijkheid voor geweld. Nog immer kunnen de mensen wenen als zij denken aan de ten-onder-gang van de “belle époque”..... De “bèlle époque” ging a.h.w. letterlijk tenonder in het ijskoude water van de Atlantische oceaan, met ijsbergen uit de Noordelijke IJszee... De geschiedenis van de Titanic geeft heel letterlijk aan wat er gebeurde: Een reusachtige ijsberg, de ijsberg van de ahrimanische verkilling en verstening kwam in de tijdsgeest op ons af: Met de 1e wereldoorlog brak een “winter” aan, een “verstening van de ziel”, waarin de schoonheid tegen een keiharde ijsklomp aanbotste, die heel verraderlijk de wand openscheurde zodat de schoonheid in het ijskoude water verzonk. De slachtoffers zijn overigens niet door verdrinking maar door BEVRIEZING om het leven gekomen, evenals de 20e eeuwse kunst niet door verdrinking maar door “ahrimanische bevriezing” om het leven is gekomen!

Emil Páles zou natuurlijk over de invloed van Mars-Samael spreken…

1913 - Het jaar van de “Sacre” en het 1e Goetheanum

In 1913 splitst de Antroposofische vereniging zich af van de Theosofische. Conflicten waren gerezen i.v.m. de beweging van “De ster van het Oosten”, Annie Besant beweerde dat Krishnamurti de reincarnatie van Christus zou zijn. Steiner ontmaskerde dat als een “occulte leugen”. Hij zou gelijk krijgen. Dit jaar bezoekt Steiner voor het eerst de stad Den Haag, en zijn ***4e mysteriedrama: “Der Seelen erwachen”*** ontstaat. Een geeigende plaats voor de opvoering van Steiners drama’s werd gezocht in München, maar ging (gelukkig) niet door. Steiner kreeg een aanbod om het nieuwe theater in ***Dornach*** te laten bouwen. Hij ging kijken en keurde het goed.
Dat jaar werd de ***1e grondsteen voor het 1e “Goetheanum”*** gelegd.

Dornach was een gelukkige plaats, behalve dat het veilig voor de ophanden zijnde beide wereldoorlogen zou zijn ligt het in een schitterend en heilig, mystiek gebied, waar volgens sommigen een graalsburcht zou hebben gestaan, en waar Parzifal op zijn omzwervingen zou zijn geweest...

MUZIEK: In het jaar 1913 bereikt de muziekgeschiedenis haar absolute hoogtepunt met de première van het meest spraakmakende en indrukwekkende werk van de 20e eeuw: ***"Le Sacre du Printemps"*** van ***Igor Strawinsky***. Volgens velen HÈT meesterwerk van de 20e eeuw...Het werd voor het eerst uitgevoerd op 29 Mei 1913 in de choreografie van Nijinsky, en veroorzaakte een beroemd schandaal.
Na het "fluitconcert" ging het publiek elkaar te lijf en er ontstond zo'n grote chaos dat de dirigent, Pierre Monteux alleen door het wc.raampje het gebouw kon verlaten.
"De "Sacre" is een werk van een dermate explosieve en revolutionaire kracht. Het bezit een somstijds waanzinnige motoriek, nee, verschillende motorieken dooreen, polyfonieen als door willekeurige menigten uitgekreten, mystieke signalen, die door merg en been gaan." (citaat-CD 2897 491, RO olv. H.Vonk)
De oppositie tegen het werk duurde maar kort. De primitieve directheid, het losgemaakte oergeweld, maar ook de volslagen meedogenloze logica zijn zo duidelijk dat publiek en critici weldra overstag gingen.
"Nu, na 86 jaar klinkt het werk nog steeds alsof het geen dag verouderd is, nog even fris en geinspireerd als de eerste lentedag!"
Strawinsky's eigen commentaar luidde kort na de 1e uitvoeringen als volgt:
"Ik wilde de voortdurende vernieuwing van de natuur uitdrukken, de angst en de vreugde om het leven, dat planten en levende dingen doorstroomt... ik wilde iets van de panische angst van de mens voor deze eeuwige schoonheid en van zijn heilige angst voor de zon verklanken; zijn angstkreet scheen nieuwe muzikale mogelijkheden te bieden. Op deze manier reproduceert het hele orkest de geboorte van de lente..."
-Het mag duidelijk zijn dat ook in Strawinsky's "Sacre" iets van de mysterie-geheimen van de etherwereld, van de magische levenskrachten die door de levende natuur stromen geopenbaard wordt, zoals kenmerkend is voor de gehele spiritueele beweging van deze tijd... (Jugendstil, impressionisme, goetheanisme, eurithmie)

Kort na de Sacre begint ***Prokofief*** aan zijn grootste meesterwerk***: "De Skytische suite"*** wat op de "Sacre" was geinspireerd, eveneens over een Russisch oervolk ging en evenzo voor het Russische ballet van Diaghilew was bedoeld. Ook dit werk is van enorme barbaarse kracht en wildheid, de orkestratie is echter minder sober en direct als de "Sacre", 'weldadiger' en impressionistischer van klank... (in de Sacre vinden we bv. geen harpen en celesta ed.) Hij voltooide het in 1916 en het beleefde toen ook in st. Petersburg

zijn première. Robert Layton: “It remains one of his most richly imaginative, harmonically sophisticated and wonderfully atmospheric scores”.
In hetzelfde jaar ontstaat Prokofiefs meest revolutionaire ***2e pianoconcert***.

Webern schrijft in 1913 een van zijn beste werken: ***De 5 orkeststukken***.
Ook ***Sibelius*** weet in zijn Symphonische gedichten: “***Luonnotar***” en de “***Oceaniden***” een onbeschrijflijke en ondoorgrondelijke sfeer van magie en geheimzinnigheid op te roepen, waarin de mysterieuze wereld van de natuur tot ons spreekt.
Schönberg voltooit dat jaar zijn expressionistische mysteriespel: “Die glückliche Hand”, Fauré verschijnt met zijn opera “Pénélope”, Schreker met: “Das Spielwerk der Prinzessin”.

ARCHITECTUUR: ***Steiner*** ontwierp dat jaar het prachtige “***Glashaus***” (-14) en in New York ontstond in 1913 het beroemde “***Woolworth Building***”, de “Mozart onder de wolkenkrabbers”, een prachtige neogothische wolkenkrabber.
Franz Marc schildert zijn beste werken!

LITERATUUR: ***Adriaan Roland Holst*** schrijft dat jaar zijn grootste meesterwerk, zijn geheimzinnige en mystieke dichtbundel: “***De belijdenis van de stilte***”, met het beroemde gedicht: “Ik, die geboren ben uit uwen schoot, klaar en verkoren tot uw dood” etc. geinspireerd op keltische heldensagen, als ware het stemmen die via de water en het wind uit het Westen op hem toekwamen...

Thomas Mann schrijft zijn bekendste en ook verfilmde verhaal : “***Tod in Venedig***” waarin de sfeer van het weemoedig-Mahleriaanse “afscheid van de Romantiek” doorklinkt...

Marcel Proust begint aan zijn hoofdwerk: “A la recherche du temps perdu”...(Op zoek naar de verloren tijd...-tot 1927)

1914 - Het jaar van “Mars” - Het begin van het “einde”

In het jaar van het uitbreken van de 1e wereldoorlog sterft Christian Morgenstern en trouwt Steiner met Marie von Sivers. Mensen uit 17 verschillende landen werken eendrachtelijk samen aan ***de bouw van het 1e Goetheanum*** terwijl de kanonnen in de Elsas in de verte hoorbaar zijn. Steiner ontwerpt het “***stookhuis***”, een gebouwtje met “demonische vormen” wat de “boze geesten” uit het Goetheanum zou moeten lokken...

Op het gebied van de cultuur en de muziek vinden we echter dat in de eerste oorlogsjaren, namelijk tussen 1914 en 1916 een 7-tal absolute ***toppers van de muziekgeschiedenis*** worden geconcipieerd. Wederom is het dus opvallend dat al

deze werken rond dezelfde tijd begonnen en voltooid werden! Ook hier werkt de "tijdsgeest" mee, want de jaren 1913/14 tot 1916/17 vormen weer een soort belangrijke kleine periode in het grote spel wat de goden met de menselijke geestesgeschiedenis spelen. De Antroposofen verdelen het leven van Steiner en de ontplooiing van de Antroposofie in verscheidene fasen in, samenhangend met de 3 zielekrachten: denken (theorie), voelen en willen (doen/practijk):

1/ 1902-1909: De fundamentele werken (denken);
2/ 1909-1916: De kunst (voelen);
3/ 1917-1923: De dochterbewegingen (willen-practijk).

Tot 1917 leven we volgens Emil Páles immers nog steeds in het dubbele Michaels-tijdperk, dus ondanks de 1e wereldoorlog vloeit de Michaelische inspiratie blijkbaar nog steeds rijkelijk naar de zielen der kunstenaars….

Ook in de wereldgeschiedenis is 1917 een belangrijke wereldwending, dit is namelijk het moment dat de wereldgeschiedenis i.p.v. Europeesch: mondiaal wordt, van een intern-Europeesche aangelegenheid tot een "wereld-aangelegenheid". In dat jaar mengt de VS. zich in de Europeesche oorlog en begint de opmars van de Boljewisten in Rusland, de Russische revolutie breekt uit.

Het tijdperk van het Bolsjewistische communisme duurt 'toevallig' net zo lang als het marciale Samael-tijdperk, namelijk de 72 jaar [6x12] van 1917-1989!!

In dat jaar staat Engeland de wereldmacht aan de VS. af, en mengt president Wilson zich in de wereldpolitiek met zijn verderflijke "zelfbeschikkingsrecht der volkeren", onstaat de "volkerenbond", de voorloper van de VN.
Door Amerika verliest Duitsland de oorlog, wordt de onrechtvaardige "vrede van Versailles" gesloten, en daardoor de kiem gelegd voor de opkomst van het nazidom.
1917 is dus het jaar van een grote aanval van Ahriman op het terrein van de wereldpolitiek.

En natuurlijk het begin van het Samael-tijdperk!

De fase van Steiners kunst-initiatieven, 1909-1916, valt dus samen met het hoogtepunt van de kunstgeschiedenis überhaupt, en in de middenfase van deze fase vallen dan ook de jaren: 1911-1913/14, het absolute hoogtepunt van de "wereld-kunstgeschiedenis".

De laatste fase van deze 7-jaars-periode, 1913/14-1916/17, de 1e helft van de 1e wereldoorlog, die eigenlijk in muzikaal opzicht al profetisch in de "Sacre" wordt aangekondigd, valt dus samen met het ontstaan van 7 belangrijke werken:

-Gustav Holst: “The Planets”.
-Jean Sibelius: 5e symphonie in Es.
-Béla Bartok: Balletmuziek voor: “De houten Prins”.
-Nielsen: De 4e symphonie, “de onuitblusbare”.
-Ottorino Respighy: De fontijnen van Rome.
-Serge Prokofief: De Skytische suite.
-Charles Ives: de 4e symphonie.

Verder ontstaan in 1914: ***Ravels*** prachtige “***Tombeau de Couperin***” en zijn ***pianotrio***, het eerste “echte” ***Vaugham Williams***-werk de ***2e symphonie***, de Londense, met de prachtige serene, verheven-verstilde langzame inleiding, (een echte beukenbos-kathedraal-stemming!...), en “Padmavati” van Roussel.
Nog vóór het uitbreken van de 1e wereldoorlog schetst ***Gustav Holst*** zijn: ***“Mars, the bringer of War”***, die op dat moment ook daadwerkelijk “op weg was” om de oorlog op aarde te brengen. “Mars” staat in een obscederende 5/4-maat, de 5 staat ook inderdaad in verband met Mars, zij is immers de “5e planeet”.

Opmerkelijk dat de zeer spirituele Holst het naderen van de 1e wereldoorlog en het Mars-Samael-tijdperk had voorvoeld en op indrukwekkende wijze had uitgedrukt in dit verpletterende openingsstuk van zijn grootste meesterwerk!

“The Planets” is een van de mystieke wonderwerken uit deze zegenrijke tijd. Holst heeft de astrologische karakters der planeten op meesterlijke wijze getekend, en veel heeft hij vanuit de antroposofische inzichten bezien ook intuitief “juist” gedaan, zoals “Mars”, die ook inderdaad in de “Mars-toonsoort” C staat, en vele andere voorbeelden zullen later nog gegeven worden. De mystieke sfeer is kenmerkend voor het gehele werk, maar vooral voor de laatste 3 delen. Vooral in het tijdloze, hypnotiserende “Neptunes”, die met een uitstervend vrouwenkoor in kosmische oneindigheid, in kosmische sterrensferen, in ijle verten oplost, horen we al iets van het ophanden zijnde “ruimtevaarttijdperk” weerklinken...
Holst hield zelf het meeste van: “Saturn, the bringer of old age”...

De ***5e symphonie*** van ***Sibelius*** is ook een meesterwerk van ongekende diepte en verhevenheid. In Es groot staande is het zijn “Heldensymphonie”, zoals Beethovens 3e, Mahlers 8e, en Richard Strauss’s “Ein Heldenleben”...
Deze symphonie was het hoogtepunt van Sibelius’ symphonische oevre, de 6e en 7e symphonie vertonen weer een “neergang” m.i., in ieder geval is het zijn meest grootse en verhevenste werk, vooral de Finale. Aan het slot worden we meegevoerd naar een dermate verheven Koninklijke grootsheid dat Sibelius geen raad wist met de laatste slotmaten zelf... Door lange pauzes worden de slotmaten van elkaar gescheiden, alsof hetgeen hij wilde uitdrukken “zijn macht te boven ging”, alsof “woorden (noten) tekort schoten”...

Bartoks "Houten Prins" is ook een meesterwerk, met prachtige impressionistische sfeervolle passages (vooral het begin en het eind) maar in het thema: "De houten prins" lijkt het wel alsof hij met de houterige muziek en de xylophoon-passage ed. al de ophanden zijnde "ahrimanische verstening van de kunst" emancipeert: Het tijdperk van de "houten zielen", de "houten prinsen" was namelijk in aantocht...

Respighy schept in zijn "***Fontana di Roma***" de eerste in een serie van 3 fantastische symphonische gedichten over de eeuwige stad Rome. Velen vinden de "Fontana" de beste. In ieder geval is het een delicaat en sfeervol impressionistisch werk van grote schoonheid en kleurenrijkdom. Deze leerling van Rimsky Korsakow etaleert in zijn 3 Rome-stukken (fontana, pini & feste) op onnavolgbare wijze zijn talenten op het gebied van de orkestratiekunst. Het zijn wonderwerken van schoonheid, kleurenrijkdom en fantasie, geheel in de traditie van de "Daphnis" van Ravel, een feest is het iedere keer weer deze muziek, die zo rijk van archetypische stemmingen is op concerten te mogen horen!

In 1914 begint ***Nielsen*** met zijn ***4e symphonie***, die met zijn 5e de beste zijn uit zijn oevre. (zijn 5e in Es is ook zijn "Helden-symphonie") De 4e is een bruisend en vitaal werk van "onuitblusbare" energie, een echt (Deens) "Ramstuk" met het bekende "paukenduet"! Misschien horen we hierin al iets van de ophanden zijnde verandering van de tijdsgeest: Van vrouwelijk-mystiek naar mannelijk-krachtig, van Jugendstil naar Art Déco...

SCHILDERKUNST:
Theo van Doesburg schildert in 1914 zijn door de theosofie geinspireerde symbolistische schilderij: "Het oorzakelijk lichaam van den Adept"...

De Jaren 1915 - 1917: Het begin van het einde van de Romantiek

In deze laatste jaren dat Steiner zich nog voornamelijk aan de ontwikkeling der kunsten wijdt vinden we de volgende belangrijke feiten: In Dornach begint men met ***opvoeringen van Faust-fragmenten***. In 1915 houdt hij ***de eerste toon-eurithmie-cursus***, waarbij ook belangrijke geheimen over de geestelijke werking van muziek worden onthuld. In 1917 verschijnt: "Von Seelenrätsel" waar Steiner zijn visie op de drieledige mens onthult. Ondertussen werkt men ijverig aan het Goetheanum, die in 1920 zal worden geopend, en ook is Steiner bezig met zijn bekende ***beeldhouwwerk met Lucifer, Ahriman en de mensheidsrepresentant.***

MUZIEK: Wat betreft de muziek moeten we dus bedenken dat de 7 genoemde componisten dezer jaren zich aan het scheppen van deze meesterwerken wijden! In 1915 schrijft ***De Falla*** zijn mi. beste werk: "***El amor brujo***", met de bekende "vuurdans", ***R. Strauss*** wijdt zich aan zijn "***Alpensymphonie***" met het prachtige impressionistische begin en eind met een "diatonische cluster", en uitbeelding van een onweer in de bergen. Vooral het gedeelte vlak voor het onweer begint, de ingehouden spanning is geniaal, maar verder bevat het werk mi. veel zwakke gedeelten.

In 1916 schrijft ***Debussy*** zijn schitterende "***Etudes***", en dezer jaren wijdt hij zich aan zijn 3 kamermuziekwerken, die echter niet meer "impressionistisch" zijn. Ook in het werk van Debussy vinden wij dus een toenemende "verzakelijking", oa. oiv. Jean Cocteau die "musique de tous les jours" bepleitte en Debussy bekritiseerde.
Daarmee begaf Debussy zich op een pad dat af zou leiden van het mystieke pad dat voerde naar de geheimen en de muzikale verklanking van de etherische wereld, en weer terug naar de "alledaagse wereld" van de brave aardse burgermansmuziek.

Szymanowsky wijdt zich in 1916 aan zijn sfeervolle impressionistische ***3e symphonie*** en in 1917 schrijft deze componist zijn prachtige, zeer etherische, impressionistische ***vioolconcert***, mi. het mooiste mij bekende vioolconcert.

Holst wijdt zich in 1917 aan "***The Hymn of Jesus***"
en ***De Falla*** schrijft dat jaar zijn bekendste werk, het vrolijke en kleurrijke folkloristische ballet: "***El sombrero de tres picos***", (de driekante steek).

Schönberg houdt zich in 1917 met een van zijn belangrijkste werken bezig, "Die Jacobsleiter", een werk waarin (in de tekst) bepaalde mysteriegeheimen uitgedrukt worden, zoals Hermann Pfrogner ook in "Lebendige Tonwelt" beschrijft. (ook i.v.m. "der Totentanz")

LITERATUUR: Op het gebied van de literatuur is de verschijning van "Cheops" van Leopold vermeldenswaardig, het belangrijkste werk van de grote dichter van de onsterfelijke woorden: "Oh, als ik dood zal, dood zal zijn, kom dan en fluister, fluister iets liefs".

Het spreekt vanzelf dat ik het merendeel van al het geweldigs wat in deze jaren tussen 1880 en 1920 ontstond niet kan noemen. Wat ik hier noem is m.i. slechts "het neusje van de zalm", maar men moet natuurlijk bedenken dat alle eerder genoemde kunstenaars e.a. gewoon doorgaan met het scheppen van meesterwerken, op elk genoemd gebied: Literatuur, symbolistische schilderkunst, Jugendstil-architectuur, geniale vondsten in de wetenschap, één onafgebroken stroom inspiratie daalt dezer jaren vanuit de geestelijke wereld op de mensheid neer!

1917-1922/23: Het einde van het “schone tijdperk”

De ***3e fase*** van de schepping van de ***Antroposofie***, waarbij alle ***praktische werkgebieden*** ontstaan eindigt met de ***brand van het 1e Goetheanum***, een ramp, enigzins vergelijkbaar in zijn symboolwaarde met de ondergang van de Titanic. Ook deze ramp symboliseert het einde van een tijdperk, de Titanic-ramp leidt a.h.w. het begin van de overgangsfase naar de 20e eeuw en de moderne tijdsgeest in, de brand van het Goetheanum is het definitieve einde van deze overgangsfase. (1912-1923)

We kunnen ons voorstellen dat deze ramp, die een uitdrukking is van de aanval van de tegenmachten, een culminatie van het kwaad is dat zich al die jaren al als kritiek op Steiner manifesteerde. Ikzelf zou de brand al als een Asurische attack willen karakteriseren. De Titanic gaat ten onder aan ahrimanische kou en verstening: een ijsberg, maar het 1e Goetheanum sneuvelt door het vuur, wat vooruitwijst naar de komende asurisch-getinte wereldbrand wat door de fascisten werd ontstoken en wat culmineerde in de rijksdagbrand van 1933, de brandbommen op de schone cultuur-stad Dresden en het hellevuur van de atoombom op Hirosjima.

We zouden ons kunnen voorstellen dat de ramp van het afbranden van het 1e Goetheanum de eigenlijke oorzaak is van de vroege dood van Steiner. Steiner hield zich tijdens en na de ramp groot, alle activiteiten moesten gewoon doorgaan, er was geen plaats voor “rouw”. Maar ik vermoed toch dat dit spartaanse gedrag, dit verdringen van gevoel wat zo kenmerkend was voor het Victoriaanse tijdperk zich heeft gewroken. Deze kwaadaardige aanval was de schorpioensteek in het etherlichaam van Steiner waardoor hij lichamelijk ziek werd en enige jaren later stierf.

Met het afbranden van het 1e Goetheanum kwam een definitief einde aan het “schone tijdperk”, en in wezen ook aan het leven van Steiner. Hij is die oudejaars-nacht in wezen gestorven, met het verbranden van zijn gebouw is hij in wezen zelf “verbrand”, of misschien kan men beter zeggen: “opgebrand”, al zijn levensenergie ging die nacht in vlammen op...

De jaren die nog volgden zijn een geschenk die de mensheid eigenlijk niet verdiende maar dankzij een laatste krachtsinspanning van de lichtmachten ons als “extra” werden gegeven, in een tijd waarin de duisternismachten al te sterk waren geworden om nog langer de inspiraties vanuit de geest op aarde te laten komen. Dat geldt evenzeer voor de andere kunsten.

Na 1923 breekt a.h.w. de “winter” aan. Al het schone wat dan nog komt is een “extra geschenk”, zoals bv. “Tapiola” van Sibelius uit 1925. Maar na 1925 stopt hij dan toch definitief met componeren, ook dan is Sibelius “definitief geestelijk gestorven aan de tijdsgeest”, zoals Nijinsky al in 1922 was.

Het begin van de derde fase van de Antroposofie, 1917, wordt dus gemarkeerd door de Russische revolutie en de intrede van de VS. in de 1e wereldoorlog.
In 1918 maakt Steiner een begin aan zijn initiatief van de beweging voor sociale driegeleding waaruit ook de vrije-school-beweging voortvloeit, die in 1919 met de oprichting van de Stuttgartse vrije school zijn intrede doet op het wereld-toneel.

In 1920 wordt de "Hochschule" opgericht, in de jaren 1921/22 ontstaat de beweging van de "Christengemeinschaft", en initiatieven die tot de vernieuwing van de geneeskunst en de heilpedagogie zullen voeren.

In de oudejaarsnacht van 1922/23 verbrandt het Goetheanum.

MUZIEK: Op het gebied van de muziek is er een werk wat in zijn schepping geheel synchroon loopt met deze 3e periode van de Antroposofie: ***Alban Berg*** begint in 1917 met zijn beste werk: De expressionistische opera "***Wozzeck***", die in 1922 zijn 1e uitvoering beleefde. Muzikaal zijn vooral de laatste 2 scènes erg indrukwekkend, de verdrinkingsdood van de arme, misbruikte tot waanzin gedreven soldaat "Wozzeck", het archetype van "Wir arme Leut", daarna de Noodlotsmuziek in D klein, het tussenspel, voordat de laatste scène begint met de onwezenlijke impressionistische muziek waarin wij zien hoe het zoontje van Wozzeck alleen zonder ouders achterblijft. Hoe meesterlijk ook de muziek is, van symbolistische spiritualiteit is in deze opera geen sprake meer. Het gaat hier om de "harde realiteit van het leven". Zoals ook in het werk van Steiner in alle practische werkgebieden de harde realiteit van het leven en alle worstelingen die daarmee samenhangen naar voren komen.

We zijn in een overgangstijd gekomen van de nabloei van de Romantiek, het im- en expressionisme en de opkomst van de "nieuwe zakelijkheid". Ik zal nu eerst de werken noemen waarin wij de "nabloei" van "het schone tijdperk" kunnen ervaren:
1918: Ravel: De instrumentatie van "Tombeau de Couperin", Delius: "A song before sunrise", Schreker: "Die Gezeichneten", Puccini: "Il Tabarro & Gianni Schicchi", Janaceck: "Taras Bulba".
1919: Richard Strauss: "Die Frau ohne Schatten". (de laatste symbolistische sprookjesopera!)
1920: Korngold: "Die tote Stadt"; Schreker: "Der Schatzgraber"; Ravel: "La Valse".
1921: Prokofief: Premiere in Chicago van "De liefde voor de 3 sinaasappelen".
1922: Zemlynsky: Lyrische symphonie; Nielsen begint aan zijn 5e symphonie; Ibert: Escales; Janaceck: Katja Kabanova.
1923: Respighy: Pini di Roma (-24); Sibelius: 6e symphonie; Prokofief: 1e vioolconcert.

Het is moeilijk een onderscheid te maken tussen de ene en de andere categorie want veel werken van de "belle époque-signatuur" vertonen al symptomen van ahrimanische "verzakelijking" (degeneratie), zoals: "la Valse" van Ravel, "de 3 sinaasappelen" van Prokofief (veel mercuriale humor!), zelfs de 6e symphonie van Sibelius (in d klein!) vertoont sporen van "verzakelijking", terwijl een werk als de "lyrische symphonie" van Zemlynsky weer een hoogst diepzinnig laatromantisch-impressionistisch werk is van het typische "belle époque-signatuur"...

De onderstaande werken, allen meesterwerken overigens, vertonen echter duidelijker sporen van de "ahrimanische" verzakelijking, verharding, humor, ironie, sarcasme, cynisme, oppervlakkige lolligheid, alledaagsheid, klassisistische braafheid, en de oppervlakkige luchtigheid van de lichte muziek, de Jazz & de "swing".

1918: Strawinsky: "l'Histoire du soldat"; Satie: 'Parade'; Prokofief: 'Klassieke symphonie' (eerste neoklassieke werk in quasie Haydn-stijl, in de Mercurius-toonsoort D groot); Varèse: "Ameriques" (tot 1922);
1919: Strawinsky: Pulcinella (Pergolesie-parodie, zeer "lollig"...haha... ! ...);
1920: Strawinsky: Blazers-symphonie; Prokofief: 2e symphonie (tot 1924, onverbiddelijk hamerend primitivisme, vooral het begin-gedeelte); Ravel: "La Valse";
1922: Voltooiing van "Ameriques" van Varèse (met ca. 20 slagwerkers!);
1923: Strawinsky: Les Noces (folkloristisch meesterwerk!), en zijn eerste "officieele" Neo-klassieke werk: Octet; Varèse: Octandre; Honneger: Pacific 231;

Om met Emil Páles te spreken zie je in veel van deze werken ook de Mars-Samael-kenmerken, zoals in Varèses 'Ameriques' met 20 slagwerkers!!, en Honneger: Pacific 231, de uitbeelding van een enorme stoomlocomotief…

Dankzij de Ahrimanische techniek en de verstening van de ziel zijn we nu ook in het tijdperk van de "machine-muziek" aangeland, het futurisme, de uitbeelding van machines (Pacific 231 is een de uitbeelding van een stoomtrein) en de houterige klanken van de 4 piano's en het slagwerk in "les Noces"van Strawinsky met oa. veel xylophoons, en de machinemuziek en "fabrieks-imitaties" van George Antheil, met sirenes en vliegtuigpropellors ed.

Dit is in alle opzichten nog een OVERGANGSPERIODE, bv. in "Ameriques" van Varèse horen we nog veel fraaie impressionistische elementen, ook in "Arcana" (1925-27) horen we prachtige Sacre-achtige passages, alhoewel de fragmentarische vormgeving m.i. zeer onmuzikaal is, maar dit beweegt zich via zijn latere werken steeds meer in de richting van een muzikale "kaalslag" (bv. Ionisation voor 13 slagwerkers, 1930-31) die eindigt met de elektronische "geluidsmuziek".

BEELDENDE KUNST: Wat betreft de “nabloei” van het schone tijdperk in de andere kunsten kan ik nog wat betreft symbolistische schilderkunst noemen: Simon Moulijn, 1921: Symphonie; Gaudi houdt zich tot zijn dood in 1926 nog steeds ijverig bezig met zijn wonderwerk de “Sagrada Familia”, Frank L. Wright maakt ook een aantal zeer fascinerende gebouwen, echter meer in de “Art déco-sfeer”, zoals het tempel-achtige Ennis-huis, de arbeiders zijn in Dornach nog steeds ijverig met het 1e Goetheanum bezig, in Chicago verrijst in 1925 bv. de prachtige Neo-gothische “Tribune tower”.

LITERATUUR: Thomas Mann schrijft zijn romans, Proust wijdt zich op zijn ziekbed aan zijn “Verloren tijd” (hij schrjift dit precies sychroon met de vervalsfase van de Romantiek: 1913-1927!), Adriaan Roland Holst schrijft in 1920 bv. zijn romantische en sfeervolle “Deirdre en de zonen van Usnach” en een aantal andere fraaie romantische verhalen en dichtbundels zullen nog volgen. Van Couperus verschijnt in 1923 nog “het zwevende schaakbord”.

Kafka schrijft zijn macabere zwartgallige verhalen (bv. 1927: Het proces) waaruit echter blijkt hoezeer hij leed onder de ahrimanische tijdsgeest.

Na 1922 - De “toegift” van het schone tijdperk – 20e eeuws Modernisme

Rudolf Steiner wilde in wezen de de 19e eeuwse emotionele en vrouwelijk romantisch-luciferisch getinte Theosofie “transformeren” tot 20e eeuws nuchter wetenschappelijk-filosofisch en practisch rationalisme. We zien in hem de tijdsgeest werkzaam die van Venus naar Mercurius ging, van gevoel naar verstand, van vrouwelijk naar mannelijk, van Blavatsky naar Steiner, van Romantiek naar Modernisme, van Luciferisch naar Ahrimanisch, van rond naar recht, van schoonheid en poezie naar lelijkheid en hardvochtige nuchterheid. Steiner wilde de mystiek van Venus, de theosofie eigenlijk zodanig omvormen zodat zij voor de “komende mens”, de 20e eeuwse moderne rationalist acceptabel zou zijn.
Het voert dus te ver om Steiner alleen maar als een 19e eeuwse romanticus voor te stellen.

Hij was het die trachtte om de romantisch getinte theosofie voor de zakelijke 20e eeuw “te redden” en te komen tot een synthese tussen het rationele en het romantisch-poetische, een evenwicht tussen Lucifer en Ahriman, en om in dat evenwicht het Christelijke zonne-element te vinden. Dit Zonne-element, dit evenwicht tussen verstand en gevoel werd juist gevonden in de overgangstijd van Romantiek naar Modernisme, in een tijd waarbij tussen de Luciferische Romantiek en het Ahrimanisch modernisme heel even een Michaelisch zonne-evenwicht kon worden gevonden...

Dit was dus precies het tijdperk waarin Steiner leefde en werkte, en de eigenlijke overgangstijd: 1912/13- 1922/25 is het tijdperk waarin de Antroposofie haar practische, en vooral voor de 20e eeuwse rationele mens zijn practische werkgebieden brengt.

Deze "daad" volbrengt hij dan eigenlijk ook door middel van de "Weihnachts-tagung", de heroprichting van de Antroposofische verenging zodat het een "modern instituut" zou worden (met vrouwen-emancipatie! -het nieuwe bestuur bestond voor de helft uit vrouwen!) waar alle romantisch-luciferische "theosofische" elementen uit zouden zijn verdwenen!....

Dit betekent echter geenzins een ahrimanische vernietiging van kunstzinnigheid en gevoel.
Toch gaat Steiner duidelijk in zekere mate met de "verzakelijking" van de tijdsgeest mee als men het model van het 1e met het 2e Goetheanum vergelijkt wat hij in 1924 ontwerpt.

Nu begint Steiner ook met wat hij als zijn eigenlijke levensopgave ziet:
De karma-voordrachten.
Hij moet als voorzitter van de nieuwe vereniging nu ook veel praktisch zakelijk organisatorisch werk doen.
Hij houdt "Arbeidersvoordrachten", voordrachten over de biologisch dynamische landbouw-methode, voor priesters, acteurs, heilpedagogen, leden, medici, wetenschappers op allerlei gebied, maakt vele reizen en schrijft zijn autobiografie.
Op 28 September 1924 houdt hij zijn laatste voordracht, door ziekte geveld ligt hij van dan af aan op zijn ziekbed, schrijft met Ita Wegman een boek over geneeskunst en ontslaapt op 30 maart 1925.

Vanuit Emil Páles gezien moet men echter zeggen dat de Antroposofie het typische uitvloeisel is van het michaelische Zonne-karakter, het tijdperk van het dubbele Michaelstijdperk!!
Het wezen van de antroposofie is namelijk altijd:
HET VINDEN VAN HET EVENWICHT, HET MIDDEN.
Dat is het beeld van het kwaad, Christus als Zonnewezen staat voor het evenwicht tussen de extremen van Lucifer en Ahriman.
Tussen ahrimanische gierigheid en luciferische verkwisting moet de mens het Zonne-evenwicht vinden tussen zuinigheid en vrijgevigheid….
Ook in het beeld van de planeten en dierenriemtekens geldt dat.
De Antropsofie beziet dat altijd vanuit polariteiten-paren, zoals Mars-Venus, Jupiter-Mercurius, Ram-Weegschaal, Steenbok-Kreeft, die elkaars tegendelen zijn, en de zon staat dan altijd als het evenwicht tussen de extremen, bv. het evenwicht tussen de agressie van Mars en de sentimentaliteit van Venus, etc.

MUZIEK: Als wij op muziekgebied nu gaan kijken welke “toegiften” we nog van het “schone tijdperk” mochten ontvangen, dan wil ik ten eerste nog het prachtige en kleurrijke “Pini di Roma” van Respighy (1923-24) noemen. De finale, een overweldigend heroische mars, die een Romeins leger op weg naar Rome uitbeeldt, is echter reeds karakteristiek voor de marciale tijdsgeest van het opkomend fascisme. De verheerlijking vh. militarisme en het roemrijke verleden van de oude Romeinen was immers kenmerkend voor het Mussolini-regime die zijn machtsgreep in 1922 geheel in de geest van de oude Romeinen na een heroische mars naar Rome had volbracht...

Dit is natuurlijk geheel en al in de lijn van de vise van Emil Páles! Dat in 1917 een ‘mars-tijdperk’ begint!

In 1928 maakt de componist het nog bonter in zijn “Feste Romana” waar hij uitbeeldt hoe bij de oude Romeinen de Christenen voor de leeuwen worden gegooid...!

In 1924 schrijft Puccini nog een van zijn beste opera’s: Turandot. Heel typerend voor de tijdsgeest overigens: Van de “houten prins” komen we nu bij de wrede prinses met het hart van steen... (Puccini sterft a.h.w. aan haar stenen hart...)
Ravel verwent ons in 1925 echter nog met zijn sublieme en verrukkelijke opera: “L’Enfant et les sortilèges”.
Sibelius schenkt ons in het jaar van Steiners dood zijn zwanezang:
De 7e symphonie en het magische “Tapiola”...

In het jaar 1926 verwennen de goden ons toch nog op een aantal schitterende meesterwerken:
Het “symphonietta” en de “Missa Glagolskaja” van Janaceck, “King Roger” van Szymanowsky, (een zeer spiritueele opera!) en de “Harry Janos” van Kodaly.

Ook het jaar 1927 is niet geheel zonder spiritueele “kadeautjes”: het schitterende “Kerkramen” van Respighy, met maar liefst een indrukwekkende uitbeelding van de aartsengel Michael!
Bartok schrijft zijn meesterlijke 2e ballet: “De wonderbaarlijke mandarijn”, wat wel een typisch extreem marciaal samael-karakter heeft!
In 1928 verschijnen Respighy’s “Feste Romane” op het wereldtoneel, en het schrille dissonante “4e strijkkwartet” van Bartok.
In 1929: Het prachtige, zeer ingetogen en spiritueele “Stabat mater” van Szymanowsky en diens feestelijke “Veni Creator”(1930).
In 1930 de “Cantata Profana” van Bartok,
1931: “Harnasie” (-36) van Szymanowsky,
in 1933: diens : ”Litany to the virgin Mary”, allen magnifieke meesterwerken.

Het laatste “Godsgeschenk” waar we misschien nog enigzins de signatuur van het schone tijdperk in kunnen herkennen zou: “Jeanne d’Arc au Bucher” van Honneger uit 1935 kunnen zijn...

Dit zijn echter de laatste verwelkte bloemen van de uitgebloeide “Romantiek-boom” want over het algemeen zijn we nu in een tijdperk van nuchtere rationaliteit, luchtigheid, humor, neoklassisisme, Jazz-elementen, een verdere voortzetting van het folkorisme en allerlei puur uit het brein voortgesproten onvruchtbare experimenten (bedeksels) aangeland, zoals 12-toonstechniek en het futurisme: geluidsmuziek...

Strawinsky is dan in zijn “2e periode” aangeland, de “Neo-klassieke periode”. Satanische, spottende humor, karikatuurmuziek, maar soms toch ook weer heel gevoelig, zoals de psalmen-symphonie uit 1930. Voorbeelden van Strawinsky’s Neoklassisisme zijn:

1924: Pianoconcert,
1927: Oedipus Rex,
1928: Appolon Musagète,
1930: Psalmen-symfonie
1931: Vioolconcert,
1934: Perséphone,
1937: Jeux des Cartes,
1938: Dunbarton oaks;
1940: Symfonie in C
1942: Circus polka
1942-45: symfonie in 3 delen
1951: The rake’s progress

Voorbeelden van Neoklassicisme bij andere componisten:

1930: 3e symphonie van Roussel,
1932: De 4e symphonie van Szymanowsky,
1933: Halewijn van Pijper,
1934: Mathis der Maler van Hindemith.
1934: Roussel, 4e symfonie

Voorbeelden van futuristisch modernisme:

1923: Octandre, Varèse
1923-25: George Antheil: Ballet mécanique
1925-27: Arcana, Varèse
1930-31: Ionisations van Varèse.

Folklorisme, waaronder vallend ook de intrede van de door de Jazz beinvloedde "swingmuziek" van Gershwin:

1924: De Rhapsody in Blue van Gershwin,
1926: 1e pianoconcert van Bartok, (ook Neoklassiek!),
1931: Harnasie van Szymanowsky,
1932: Szymanowsky's 4e symphonie,
1935: Porgy & Bess, de Neger-opera van Gershwin.

De 12-toonsmuziek, de meest geslaagde of bekende stukken van Webern

1928: Symphonie opus 21,
1934: Konzert opus 24,
1935: Das Augenlicht,
1936: Variations for Piano,
1938: strijkkwartet opus 28.

-In verband met het opkomend fascisme is het werk : ***Carmina Burana van Carl Orff*** uit 1936-37 nog noemenswaardig, dat sommigen als een soort van muzikaal "fascisme" zien, gezien de grote belangstelling van de Nazi-bonzen bij de première.
Dit zeer vitale werk met veel Mars- en Saturnuskrachten is echter überhaupt typerend voor de tijdsgeest van de Art Déco, met de stoere, strenge mannelijk-vertikale vormen, dat in de 20er en 30er jaren vooral in de VS. zijn hoogtijdagen vierde.

De meeste beroemde wolkenkrabbers uit New York stammen uit deze tijd, zoals de "Barclay Vesey Building" (1926), de "Chrysler Building" (1930, 319 m.), en het "Empire State Building" (1931, 381 m. , tot 1972 het hoogste gebouw van de wereld, toen het overtroffen werd door het "World Trade Center" van 417 m. hoogte). Deze neiging tot megalomanie werd in deze tijd door Albert Speer, de architect van Hitler overgenomen met zijn gigantesque stadions en overheidsgebouwen.

Ook op andere terreinen van de kunst slaat de "Ahrimanische verzakelijking" [en het Samuelse Mars-karakter] toe, zoals in de literatuur: Heel opvallend is bv. "Bint" van F. Bordewijk (1884-1965), geschreven een jaar na de machtsgreep van Hitler (1933), in 1934: "de harde, gewapend-betonnen taal" "die bij het onderwerp past: de beschrijving van een school waar de directeur een soort terreur uitoefent met behulp van een knokploeg van leerlingen." *
[* Schets van de Nederlandse letterkunde: Dr. de Vooys & dr. Stuiveling]

Of denk aan Elschot met de korte zakelijke titels zoals 'Bint', 'Kaas', 'Lijmen het been' etc.

Ook de Nazi's propageerden een levensstijl van ijzeren, Spartaanse hardheid en kwamen via intimidatie van knokploegen aan de macht. Ook al tijdens het leven van Steiner werd het propageren van zijn driegeledingsideeen door dergelijke knokploegen onmogelijk gemaakt.

In het jaar van de machtsgreep van Hitler zelf schrijft Bordewijk "Knorrende beesten", een novelle over autorennen!!! Hoe ver zijn we nu niet verwijderd van de mystieke symbolistische mysteriedrama's van de jaren rond 1911... ! Het soort mens dat nu opstaat dient een keihard en onverbiddelijk Spartaans Mars-karakter te hebben, zoals beschreven wordt in Bordewijks roman: "Karakter" uit het jaar van de 'Anschluss' van Oostenrijk: 1938 (!)...

Ook van schrijvers als Menno ter Braak & E. du Perron kom je niet bepaald "in hoger sferen".

De poezie van Marsman (1899-1940) is weliswaar groots, maar vertoont in zijn marciale "krachttaal" van het "vitalisme" toch de typische signatuur van het marciale streven naar megalomanie en militaire krachtpatserij die zo kenmerkend was voor de tijd van het opkomend fascisme. Zelfs zijn naam is typerend voor zijn poezie, een echte "Marsman"...bv.: "Schuimende morgen, en uw vuren lach, dringt uit ontzaggelijke schalen, van lucht en aarde, den opalen dag!"

Een soort Bordewijk/Albert Speer/Empire State Building in de dichtkunst! ...

Het streven naar strengheid, Ahrimanisch-Saturnale marciale vierkante rechtheid en onverbiddelijkheid komt tevoorschijn in de "Bauhaus"-impuls, Rietveld, de periode van abstracte rechthoeken van Mondriaan met de "elementaire kleuren", etc.

Kortom, op alle gebieden een "ahrimanische kaalslag", een "winter", een "ziele-dood", een "verstening" en verharding. ('ver-Amerikanisering'!-'Aztekisering'....)

In de muziek wordt deze ahrimanische "verstening" het duidelijkste weerspiegeld in de werken van Varèse, George Antheil, Henry Cowell, Ives, in mindere mate ook bij Strawinsky, Bartok, Copland, Schönberg, Berg en Webern, Hindemith, Messiaen, Prokofief,

-en na de 2e wereldoorlog in nog anti-muzikalere wijze voortgezet door:

Stockhausen, Boulez, John Cage, Xenakis, Nono, Ligeti, (Penderecky), de "musique concrète", de elektronische en experimentele muziek, de serieele muziek, Crumb, Babbitt, Goeyvaerts, etc.

Vóór de 2e wereld-oorlog verharde zich het gevoel tot mannelijke kracht en strengheid (in de Art déco bv.),

Maar ná de oorlog werd het gevoel en de schoonheid eenvoudig “afgeschaft” of genegeerd, als “conservatief” gezien & satanisch weggehoond...

ANTROPOSOFISCHE BEGRIPPEN EN IDEEEN

Over Rudolf Steiner en de Antroposofie
Rudolf Steiner was een ‘Ziener’, een ‘ingewijde’, dwz. iemand die in staat was om de geestelijke wereld waar te nemen. Hij had zintuigen ontwikkeld (die iedereen heeft (de zg. chakra’s ofwel ‘lotusbloemen’), maar die momenteel in slapende toestand verkeren) om de geestelijke wereld te aanschouwen.
De Antroposofie ofwel ‘Geesteswetenschap’ is een poging om de geestelijke wereld met dezelfde wetenschappelijke nuchterheid en objectiviteit te beschrijven als de wetenschapper dat met de stoffelijke wereld doet.
Veel dingen gaan mis in de wereld omdat de mensheid de geestelijke wereld niet kan aanschouwen. Er werken onzichtbare krachten in en om de mens en de wereld waar men geen rekening mee houdt en die tot ongezonde wantoestanden leiden, die schadelijk en destructief zijn. (bv. milieuvervuiling, onleefbare architectuur, natuurvernietiging, gezondheidsproblemen)
De bedoeling van de Antroposofie is, om zodanige inzichten te ontwikkelen zodat de mens wèl met het geestelijke in mens en wereld rekening kan houden, waardoor mens en wereld weer in gezonde harmonie kunnen komen.
Voor dat doel ontwikkelde Steiner nieuwe en spirituele gezichtspunten voor het onderwijs, kunst, landbouw, medicijnen, kunstzinnige therapieën, ambachten, religie, geschiedenis, aardrijkskunde, taal, biologie, natuur- en scheikunde, pedagogie, maatschappijvormen, sociale samenlevingsvormen, filosofie etc.

Het Michaelstijdperk
Rudolf Steiner was ook in staat om in de geestelijke wereld te schouwen, en de onzichtbare wezens die daar leven en werken te beschrijven.
Steiner bevestigt het bestaan en de werkzaamheid van de negen engelenhiërarchieën die ook in de Christelijke mystiek worden beschreven en door mystici en zieners werden geschouwd. Hij geeft deze wezens ook eigen namen en geeft aan welke namen men aan deze wezens gaf in andere Godsdiensten, zoals bij de Oude Indiërs, in de mythologie van de Perzen, Grieken, Joden en Egyptenaren etc.
Al deze wezens hebben taken en functies in het wereldbestel. Boven de mens vinden we 9 engelenscharen die in bewustzijnstrap iedere keer weer een graad hoger zijn. Engelen, Aartsengelen en Archai beïnvloeden de menselijke cultuur,

Exusiai, Dynamis en Kyriotetes zijn de wezens die de eigenlijke scheppers zijn van de levende en bezielde natuur, Tronen, Cherubijnen en Serafijnen genereren de kracht waardoor de aardse schepping überhaupt kan bestaan. Daarboven vinden we nog de Triniteit: God Vader, God Zoon en de Geest Gods, de wezens die a.h.w. het 'wereld-IK' zijn.

Bepaalde hiërarchische wezens hebben voor de mensheid en onze cultuur een belangrijke betekenis, zoals de aartsengel Michael.
Volgens Steiner leven we sinds 1879 in het 'Michaelstijdperk'.

Hij sluit aan bij een mysticus uit de 16e eeuw (Johannes Trithemius von Sponheim, 1462-1516, het boek: 'Chronologica mystica de septem intelligentiis' uit 1516) die er van uit gaat dat er 7 aartsengelen zijn die ieder gedurende ca. 354 jaar, 7 maanden en 4 dagen een bepaald tijdperk beïnvloeden.

Boven de mens bevinden zich hiërarchisch de engelen. Deze wezens begeleiden individuele mensen als 'beschermengelen'.
Een trap hoger staan de 'aartsengelen' die zich in een groep mensen incarneren, als 'groepsgeest'. Het gaat hier dan om bv. 'volksgeesten', bv. de 'geest' / 'volksziel' van het Franse of Italiaanse volk.
Weer een trap hoger staan de 'Archai', de 'tijdgeesten'. Deze incarneren zich in een tijdperk en kleuren zo een periode van de geschiedenis.

De 7 genoemde aartsengelen, zoals Gabriel, Michael, Uriel, Rafael ea. zijn echter uitzonderlijke aartsengelen, die verder en hoger ontwikkeld zijn dan 'gewone' aartsengelen en zich als 'tijdgeest' manifesteren. Ieder van de 7 aartsengelen verbindt zich met een tijdperk van ca. 354 jaar.

Voordat het tijdperk van Michael begon leefden we in het 'Gabrieltijdperk'.

Deze aartsengelen werken vanuit de 7 planeten. Zo werkt Gabriel vanuit de Maan, en Michael vanuit de Zon. (Gabrieltijdperk: 1525-1879)

Een Michaelstijdperk is altijd een bijzonder tijdperk, omdat de Zon een belangrijke en centrale 'Planeet' is, sterk verbonden met het Christuswezen, en Michael een heel belangrijke aartsengel is, met vele verschillende taken.
Er zijn veel verhalen en legenden rondom Michael.

Voordat in 1879 het Michaelstijdperk begon moest Michael eerst een 'hemelse strijd' voeren (die ook in de Openbaringen wordt beschreven) om de Ahrimanische (Satanische) wezens uit een bepaald gedeelte van de geestelijke wereld te verjagen. Deze strijd begon zo in de 40er jaren van de 19e eeuw. Zij 'vielen' echter neer op aarde waar zij zich juist sterk in de zielen en gedachten van de mensen nestelden. (eerst in de gedachten, dan in de gevoelens en later in de wil)

In die tijd, tussen 1840-1880, vond een doorbraak plaats naar het Materialisme in de wetenschap. Het kolonialisme en Engels Imperialisme ging naar zijn hoogtepunt. Het Spiritisme werd geïntroduceerd (1848), het Griezelverhaal ontstond, 'the Gothic Novel' (E. A. Poe bv.) en de detectiveroman (Sherlock Holmes bv.). Engeland verovert de wereldmacht.

Aangezien het Engelse volk bij uitstek het meest vooruitstrevende en toonaangevende volk van de moderne tijd is, het volk dat als eerste het materialisme in de wetenschap, de industrialisatie, een modern democratisch parlement, etc. introduceert is het typerend dat in deze periode de doorbraak naar hun oppermacht plaatsvond: In 1900 had het Engelse volk ca. ¼ à 1/3 van het wereldlandoppervlak en wereldbevolking in zijn macht. 'Britannia rules the waves'…

Dit volk staat ook het meeste open voor de invloed van het materialisme. In de 20e eeuw wordt deze impuls voortgezet door de V.S.

Het eertijds spiritueel hoogstaande Duitsland van het 18e eeuwse 'Duits Idealisme' (filosofen, dichters en componisten) vervalt in die tijd ook tot Imperialisme en materialisme, oa. door Bissmarck en de macht van Pruisen.

Verder ontstaat er in 'het Victoriaanse tijdperk' een nieuw mensentype, een bekrompen soort mens met een bijzonder benepen vorm van kleinburgerlijkheid. Men spreekt over het zg. 'Philistertum', bv. 'Droogstoppel' uit Multatuli's Max Havelaar…

De industrialisatie begint steeds grootsere vormen aan te nemen. Het kapitalisme en het Industrieproletariaat ontstaat, met groot maatschappelijk onrecht en kinderarbeid. Als reactie daarop ontwikkelt Marx zijn materialistische economische theorieën van de klassenstrijd en het communisme.

Darwin poneert zijn materialistische theorie, de evolutieleer, dat de mens van de aap afstamt in plaats van van de goden…

Uit al deze verschijnselen kunnen we aflezen hoe de Ahrimanische wezens, de inspiratoren van het materialisme zich steeds meer in de zielen en gedachten der mensen nestelen.

In 1879 heeft Michael zijn hemelse strijd voltooid en begint een nieuw tijdperk, wat mogelijk te maken heeft met de ongekende culturele bloei van het 'Fin de Siècle' tussen 1880 en ca. 1920.

Het begin van het Michaelstijdperk wordt oa. gemarkeerd door de oprichting van 'de Nieuwe Gids', een literair tijdschrift waarin in Nederland de Tachtigers zich manifesteren met oa. 'Mei' van Gorter en 'De kleine Johannes' van Frederik van Eeden.
(-overigens: Windekind en Pluizer zijn in feite Lucifer en Ahriman!)

Bruckner schrijft zijn 6e symfonie in A groot (de Zonnetoonsoort).

Dostojewsky schrijft 'De gebroeders Karamazow', met zijn verhaal over de grootinquisiteur. (een belangrijke openbaring i.v.m. het ware Christendom)

Van Goghs late periode vindt zijn 'doorbraak naar het licht'. De Zon van de Zuid-Franse Provence suggereert een opstanding van het licht van de Zon…

Steiner zelf wordt in 1879 ingewijd en krijgt van zijn leraar te horen wat zijn opgave is:

De draak van het materialisme te verslaan door in zijn huid te kruipen…

De Theosofische vereniging wordt kort ervoor, in 1875 opgericht. Het was een poging van de lichtmachten om weer de esoterische, verborgen kennis van de geestelijke wereld aan de mensheid te openbaren.
Later wordt deze taak a.h.w. overgedragen aan de Antroposofische beweging.

Het negenledig Mensbeeld

In de Antroposofie gaat men uit van het '9-ledig mensbeeld':

De mens bestaat uit 3 lichamen, 3 zielen en 3 geesten, die elk een bewustzijnstrap voorstellen.

Het gaat daarbij om onzichtbare, geestelijke wezensdelen, alleen het fysieke lichaam is voor de aardse zintuigen zichtbaar. In de volksmond spreekt men bv. over levenskracht, ziel en geest.

wezensdeel:	*natuurrijk en bewustzijnstoestand:*		*toestand:*
1/ Stoffelijk lichaam	mineraal bewustzijn	onbewust	dood
2/ Levenslichaam	planten bewustzijn	slapend	levend
3/ Astraallichaam	dier bewustzijn	dromend	bezield

Wanneer de Ik- ofwel Godsvonk zich achtereenvolgens in het astraallichaam, het levenslichaam en het stoffelijk lichaam incarneert wordt het IK zich in deze 3 toestanden van de 3 zielewezensdelen steeds bewuster van zichzelf, terwijl hij steeds meer afstand neemt van het ongeremde overgeleverd zijn aan de buitenwereld en haar 'gewaarwordingen'…

zielewezensdeel:	*bewustzijnstoestand:*
4/ Gewaarwordingsziel	Eerste vorm van Ik- / Mensbewustzijn: sterk extravert en emotioneel reagerend op de buitenwereld
5/ Verstandsziel	Het denken begint zich sterker te ontwikkelen, het rationalisme ontstaat, evenwicht denken en voelen
6/ Bewustzijnsziel	Het Ik-bewustzijn intensiveert zich: Ik-cultuur, afstandelijkheid, observeren, aandacht voor de aarde, techniek, pragmatisme, materialisme, wereldverovering

Binnen in het IK, wat in de Bewustzijnsziel het meest tot zelfbewustzijn komt, sluimert de goddelijke vonk, de geest zelf, het eeuwig goddelijke in de mens.

Wanneer de mens dat tot ontplooiing zal brengen zal het verlichtingsbewustzijn van de toekomst zich ontwikkelen, de nieuwe helderziendheid, helderhorendheid en heldervoelendheid, door Steiner: Imaginatie, Inspiratie en Intuïtie genoemd.

Dat ontstaat door de vergeestelijking ofwel transformatie van de lichamelijke wezensdelen: Astraallichaam, Levenslichaam en Fisiek lichaam worden Manas, Boeddhi en Atman:

7/ Geestzelf	Manas	helderziendheid/Imaginatie	broederliefde
8/ Levensgeest	Boeddhi	helderhorend/Inspiratie	geneeskracht
9/ Geestmens	Atman	heldervoelend/Intuïtie	opstanding

Het Vissen-Bewustijnsziele-tijdperk
Volgens Steiner ontwikkelt de mensheid gedurende verschillende tijdperken bepaalde wezensdelen, dwz. hij 'werkt aan' deze wezensdelen.

In de Na-Atlantische cultuurperiodes, ook genoemd naar de Platonische wereldmaanden (bv. het Vissentijdperk, het Stiertijdperk etc.) van 2160 jaar, werkt de mens achtereenvolgens aan de volgende wezensdelen:

Oer-Indische periode	Kreeft	etherlichaam	7227-5067 vc.
Oer-Perzische periode	Tweelingen	astraallichaam	5067-2907 vc.
Egyptische periode	Stier	Gewaarwordingsziel	2907-747 vc.
Grieks-Romeinse periode	Ram	Verstandsziel	747 vc.-1413 nc.
Hedendaagse periode	Vissen	Bewustzijnsziel	1413-3573 nc.
Russisch-Slavische periode	Waterman	Geestzelf	3573-5733 nc.
Amerikaanse periode	Steenbok	Levensgeest	5733-7893 nc.

In ons tijdperk vanaf 1413 is het Ik van de mens nog dieper geïncarneerd tot in zijn stoffelijke lichaam, daarom is de aandacht nu extra gericht op het stoffelijke en is de mens zich sterk bewust van zichzelf, het Ik IN het stoffelijke lichaam. Hij komt tot de meest intense vorm van zelfbewustzijn. Dit begon in de 15^{e} eeuw met de Renaissance. In die eeuw begonnen de ontdekkingsreizen, de moderne materialistische en experimentele wetenschap, het genre van het zelfportret, het perspectief in de schilderkunst, de harmonie in de muziek (de 3-klank), het nieuwe trotse zelfbewustzijn van de Renaissancekunstenaar etc.

Het Engelse volk is bij uitstek het volk waarbij de Bewustzijnsziel tot ontplooiing kan komen, daarom zijn de Anglo-Amerikaanse volkeren ook de toonaangevende volkeren van dit tijdperk.

De werkelijke doorbraak naar het èchte Bewustzijnsziele-tijdperk vond eigenlijk pas plaats in de 19e eeuw, nadat Engeland gedurende de 19e eeuw 1/3 van de wereld had onderworpen.

In de 20e eeuw vindt dan een volledige 'Anglicanisering' van de wereld plaats (dit proces zal zich nog verder voortzetten, zodat in de komende eeuwen bij de gehele mensheid de bewustzijnsziel zich zal ontwikkelen).

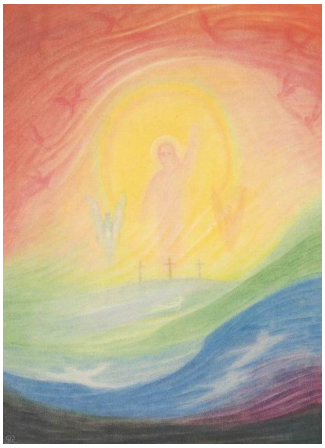
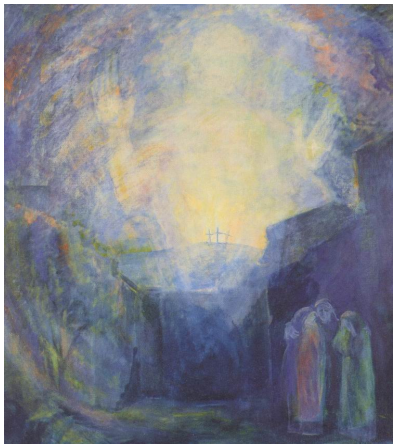
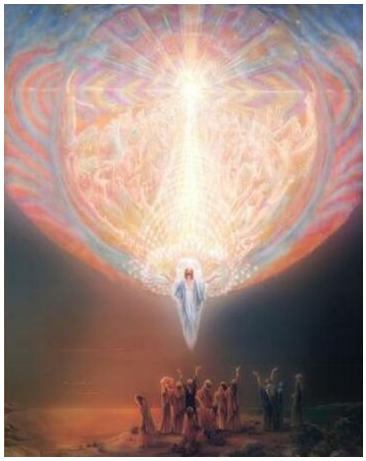
Het zal duidelijk zijn dat er een innige samenhang is tussen het steeds sterker worden van de invloed van de Ahrimanische geesten gedurende het 'Victoriaanse tijdperk' en de toenemende invloed van het Engelse volk en de Engelse cultuur.

De Ahrimanische wezens vinden in het Engelse volk het volk dat het beste geschikt is om hun invloed te ondergaan en hun impulsen te realiseren…

De betekenis van Christus voor de aarde-ontwikkeling

Christus is volgens Steiner een kosmisch-goddelijk wezen dat in Voor-Christelijke tijden vereerd werd als de Zonnegod: Aton bij Echnaton, Ahura Mazdao bij de oude Perzen, Osiris bij de Egyptenaren, Apollo en Helios bij de Grieken, etc.
Volgens Steiner is dit wezen geïncarneerd in het lichaam van Jezus tijdens de doop in de Jordaan, waarna het zich openbaarde als de Christus, als de Messias, de op aarde gekomen Zoon Gods.

Na zijn dood op Golgotha verbond de geest van de Zonnegod zich met de aarde-atmosfeer en werkte van toen af als de groepsgeest van de mensheid, als 'mensheidsgeest' op aarde.

Dat Christus de Zonnegod is drukt zich bv. uit in het feit dat we de Zondag als de dag van Christus, de Zonnegod eren.

De Zon symboliseert in de Astrologie het IK, de persoonlijkheid van de mens.

In de na-christelijke tijd bewerkstelligde Christus (het wezen dat überhaupt de wereld heeft geschapen -Johannes, over het woord: Alles is uit het woord ontstaan…) dat de mensheid steeds meer bewust kon worden van zijn eigen IK, zijn godsvonk.
De Zonnemachten, de Exusiai/Elohin waren immers ook de scheppers van het menselijke IK.

Het woord IK is ook afgeleid van het woord Iesus Kristus (Ik/Io/I/Ich/ Je).

In de Zonne-leeftijdsfase, rond het 21e, incarneert het IK van de mens in zijn lichaam. Dat kan men vergelijken met het makrokosmische IK van Christus dat in het stoffelijk lichaam van de aarde incarneert na de kruisiging op Golgotha.

Dit moment van de geschiedenis kan men vergelijken met het volwassenworden van de aarde en haar mensheid…

De geboorte van Christus als baby (Kerstkindje) uit de schoot van Maria met Kerstmis symboliseert de geboorte van de geest uit de (hemelse) ziel.
Maria symboliseert de ziel, Christus de geest.

Bij Christus gaat het niet om het lagere, het aardse en egoïstische IK maar om het goddelijke IK in de mens, die sluimert in de schoot van de ziel, en die de mens in zichzelf geboren kan laten worden door zich in de geest te verbinden met de Christus-impuls.

Christus en de Hellevaart
Toen het Christuswezen zich na zijn dood op Golgotha met de aarde verbond maakte het eerst de 'Hellevaart'. (Nicodemus-evangelie)
In voorchristelijke tijden kwam de mens na zijn dood in een verduisterde toestand. (dit wordt bij de oude Grieken beschreven)
Na Christus' komst naar de mensheid als onze liefdevolle vriend en begeleider bewerkstelligde hij dat de mens niet meer na zijn dood in een soort 'hel' kwam, een geïsoleerde, duistere toestand. Na onze dood komen we nu in een lichtrijk terecht wat mogelijk is doordat Christus in deze regionen van het ondermaanse voortdurend zijn liefdevolle lichtglans en zijn liefde naar ons uitzendt…

1899 – Het einde van het Kali-yuga
Het tijdperk van het 'Kaliyuga' wordt gezien als een tijdperk van ca. 5000 jaar waarbij de mensheid langzamerhand steeds meer het vermogen om de geestelijke wereld gewaar te worden verloor. Dit bereikte zijn dieptepunt in de 19e eeuw. Na het verstrijken van dit tijdperk brak een tijdperk aan waarbij het weer mogelijk zou worden, nu op een andere, meer bewuste manier, om weer de geestelijke wereld te gaan aanschouwen.

In oude tijden werden de volkeren door de priesterwijzen direct geleid via de ‘mysterieën’. Ingewijden stonden direct in contact met de goddelijke machten en de mysterieplaatsen, bv. de pyramides, de Externsteine, de heilige plaatsen zoals Stonehenge, de tempels etc. waren plaatsen waar de priesterwijzen, farao’s, druïden etc. bijeen kwamen om direct van de goden de aanwijzingen te ontvangen om het nog ongeëmancipeerde en onmondige volk te leiden.

Van hieruit werden bv. de mythen (de Godenverhalen) onder het volk verspreid.

Het Kali-Yuga is de periode waarbij de invloed van de mysterieën steeds geringer wordt, omdat de mensheid moet leren in vrijheid en zelfstandigheid te leven. Dit kon alleen geschieden doordat de mensheid het directe contact met de goddelijke wereld zou verliezen en geheel op zichzelf zou komen te staan. De mensheid moest enige tijd de mysteriewijsheid verliezen om de innerlijke vrijheid te kunnen verwerven.

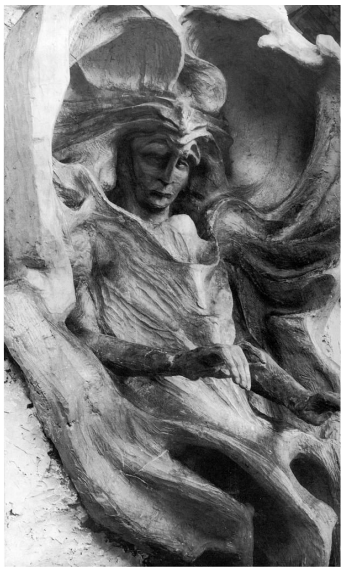
In de 19e eeuw komt dit proces tot een eindpunt, want vanaf 1900 is de zelfstandigheid van een gedeelte van de mensheid zodanig geworden dat deze weer in verbinding met het goddelijke en de mysteriewijsheid kan komen zonder dat dit ten koste gaat van de verworven vrijheid en zelfstandigheid. Het ‘IK’ van de mens is nu zodanig ontwikkeld en zelfbewust geworden dat men nu op een nieuwe manier, vanuit het zelfstandige denken en vanuit eigen verantwoordelijkheid in verbinding met de mysterieën en de goddelijke wereld kan komen.

In de geschiedenis wordt het einde van het Kali-Yuga gemarkeerd doordat Rudolf Steiner op dat moment zijn openbare voordrachtenwerkzaamheid begint, en vanaf dat moment de mensheid de weg wijst in zijn boeken en voordrachten om weer opnieuw in verbinding met de geestelijke wereld te komen.
Later, in 1923, bij de Kerstbijeenkomst poneert Steiner de Antroposofische beweging als de ‘nieuwe mysterieën’. (d.w.z. hier kan de mensheid opnieuw in verbinding komen met de geestelijke wereld)

Ahriman en Lucifer
Volgens de Antroposofie zijn er 2 verschillende machten van het ‘kwaad’. Steiner spreekt over Lucifer (de duivel) en Ahriman (Satan).

Lucifer heeft in de oertijd de mensheid het zelfstandige IK-bewustzijn verleend door in hem egoïstische begeertes wakker te roepen. Lucifer bewerkstelligt in de mens: Hoogmoed, arrogantie, rebelsheid, overmoed en machtsdrift. Hij bewerkstelligt het hoogmoedig-zelfzuchtige opgaan in zichzelf, egotripperij, ***het Ikke-Ikke-Ikke***. Hij is de god van het vuur, die gelijk Prometheus het goddelijk vuur van de goden roofde en aan de mensen gaf, waardoor in de mens het hoogmoedige vuur van het zelfbewustzijn opflakkerde.

Als slang liet hij Eva van de boom der kennis eten, waardoor de mens met het goddelijk vuur begiftigd werd.
Hij staat voor de rebel, de opstandeling, die in de hemelse strijd tegen god het onderspit moet delven als hij door Michael wordt verslagen.

Hij bewerkstelligt bij de mens de ‘zondeval’. De mens wordt door Lucifer uit het paradijs van de hemel verjaagd en moet nu als zelfstandig Ik, losgemaakt uit de gemeenschap van de geestelijke wereld in afzondering, de zondeval is ‘de val in de afzondering’, zijn leven slijten…
(Lucifer bewerkstelligt het egoïsme, de ego-cultuur: Wat ben ik toch geweldig!)

Na de werking van Lucifer komt de mens onder invloed van Ahriman, bij de oude Perzen de god van de duisternis, de opponent van de Zonnegod. Hij moet nu de aandacht op de aarde richten, de plaats waar Ahriman zijn werkzaamheid ontvouwt. Ahriman werkt zo op de mens in dat zijn ziel steeds dieper in zijn lichaam incarneert, dat hij zich steeds meer verbindt met zijn stoffelijk lichaam, en daardoor zijn helderziende vermogens die iedereen in de oertijd nog had, het vermogen om de goddelijke wereld te aanschouwen verliest. Hij werkt zo op de mens in dat hij steeds meer verkrampt, versteent van angst, verhardt, en steeds meer de aandacht richt op de stoffelijke wereld, en deze wil onderzoeken.

Ahriman is de inspirator van wetenschap en techniek, hij is in het Bewustzijns-ziele-tijdperk oppermachtig. Onze gehele wereld is verahrimaniseerd, het landschap, de industriewijken, de nieuwbouw, auto's, wegen, vliegtuigen, computers, televisie en radio, het zijn alles producten van de ahrimanische inspiratie.

Zoals al gezegd, werkt Ahriman vooral via de Anglo-Amerikaanse 'cocacola-cultuur', hij werkt vooral vanuit het Westen…
(Lucifer werkt vooral vanuit het Oosten)

Ahriman bewerkstelligt in de mens: cynisme, scepticisme (de stichting scepcis is een van zijn uitingsvormen).
Bureaucratie en ambtenarij is zijn creatie, het 'formulier in drievoud' van 'ambtenaar Dorknoper'.
De boeken van Kafka beschrijven in de 'Kafkaäanse' toestanden (een absurde bureaucratie van mannen in het zwart) vooral deze toenemende invloed van het Ahrimanische element in de maatschappij.

Ook schematisch denken, onverschilligheid, starheid, gierigheid, lafheid, conservatisme, kleinmoedigheid, onderworpenheid, 'de grijze muis', bekrompenheid, kleinburgerlijkheid, het 'Philistertum', **het geloof in de onfeilbaarheid van 'de wetenschap'** etc. zijn de typische verschijnselen van de Ahrimanische invloed.
Steiner gaat ervan uit dat de Christus, het hogere Ik in de mens, de kracht vertegenwoordigt om tussen de uitersten van Lucifer en Ahriman, die elkaars tegenpool zijn, een gezond midden, een (Zonne-)evenwicht te vinden. Het evenwicht tussen bekrompen ahrimanisch materialisme en de Luciferische vlucht in de illussie en zelfzuchtig opgaan in zijn eigen Ik-wereldje…

Naar aanleiding van het voorgaande kan men stellen dat de kunst van de 19e eeuw neigt naar het Luciferische, terwijl in veel vormen van kunst van de 20e eeuw, vooral in de architectuur, het ahrimanische element naar voren komt.

Het romantisch rebelse vluchtgedrag en het zich afzetten tegen de bekrompen burgermanswereld van de romantische kunstenaar, het opgaan in de romantische dromen, verlangens en fantasieën, het verlangen naar het onbereikbare is typisch luciferisch.

De gewone maatschappij werd gedurende de 19e eeuw steeds ahrimanischer (industrialisatie, kleinburgerdom, kapitalisme, imperialisme, gouddorst), zodat de kunstenaars als reactie daarop wegvluchtten in een luciferische fantasiewereld. (de aardevlucht in Wagners Tristan bv.)

In de 20e eeuw kunnen we spreken over een ultieme overwinning van Ahriman op vele terreinen: Ook in de kunst: De nieuwe zakelijkheid, en ook de satanische spot in de muziek van Mahler, Strawinsky, Prokofief, etc.

Starheid en verstening zien we bv. in het constructivisme, de 4-kantvormen van Mondriaan, en vooral de moderne vierkante architectuur, etc.

Het gehele landschap en de buitenwijken van de steden zijn door het materialistisch 'modernisme' geheel en al 'geahrimaniseerd'….

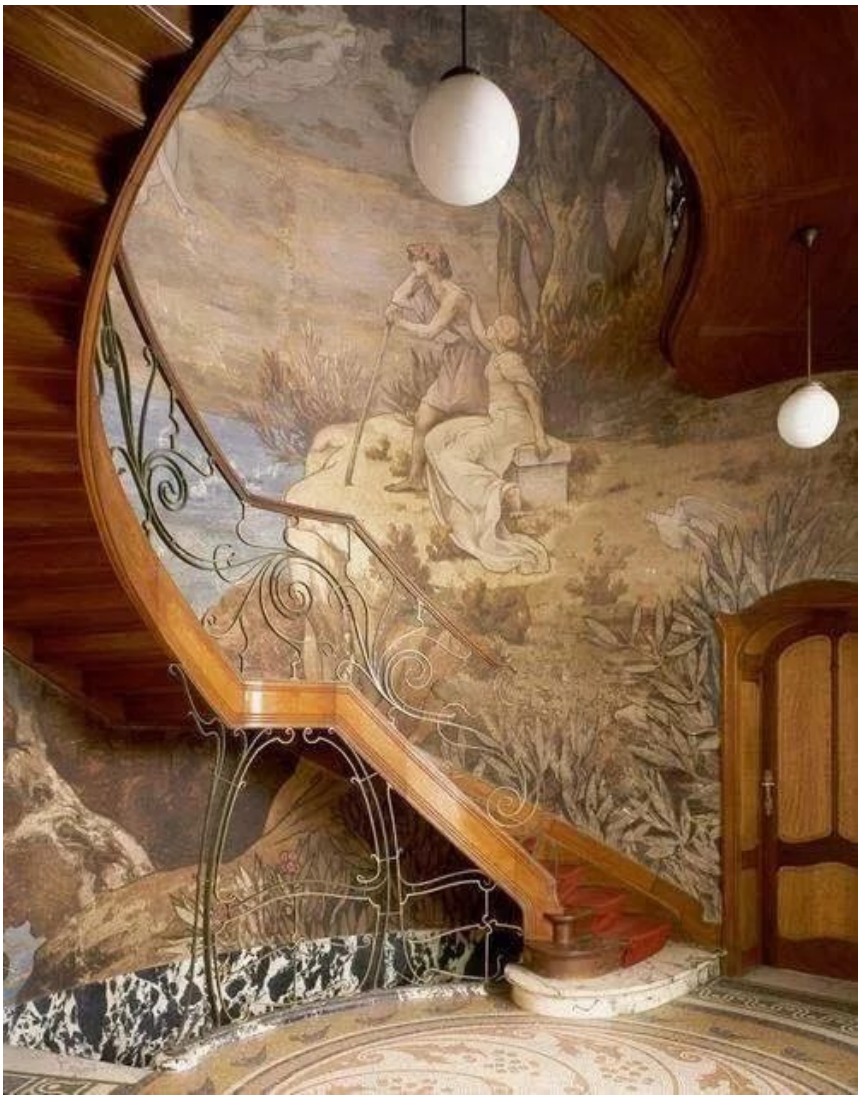
Het Luciferische element in de 20e eeuwse kunst treffen we op een bepaalde manier ook aan in de kunst, maar deze wordt steeds extremer en neemt meer dierlijke en wilde vormen aan…
(b.v. actionpainting, Expressionisme, Fr. Bacon, surrealisme etc.)

Copyright - Marc van Delft
1 maart 2020
Bewerkte versie van 2020

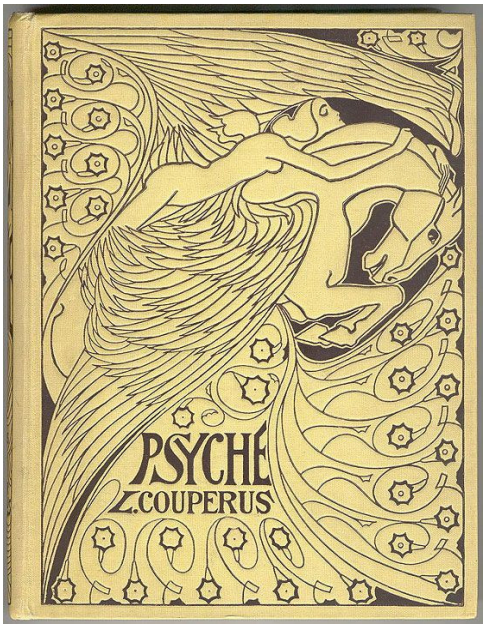
E-mail:
marcvandelft@gmail.com

Website:
www.marcvandelft.nl

Voorbeelden van de kunst van het ‘Belle Époque’:

MeTROPOLITAIN

